

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI

KASTAMONU KENTİ İMAR UYGULAMALARININ TARİHİ
KENT DOKUSUNA ETKİLERİNİN BELİRLENMESİ

ÖZGE İMRAN AYDINLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOÇ. DR. NUR BELKAYALI

OCAK - 2023
KASTAMONU

TEZ ONAYI

Özge İmran AYDINLI tarafından hazırlanan “**KASTAMONU KENTİ İMAR UYGULAMALARININ TARİHİ KENT DOKUSUNA ETKİLERİNİN BELİRLENMESİ**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı **12.01.2023** tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği ile Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Doç. Dr Nur BELKAYALI Kastamonu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Alper SAĞLIK Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Elif AYAN ÇEVEN Kastamonu Üniversitesi	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş olan bu tez Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca onanmıştır.

Enstitü Müdürü V.

Doç. Dr. Osman ÇİÇEK

.....

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Özge İmran AYDINLI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU KENTİ İMAR UYGULAMALARININ TARİHİ KENT DOKUSUNA ETKİLERİNİN BELİRLENMESİ

ÖZGE İMRAN AYDINLI

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: DOÇ. DR. NUR BELKAYALI

Tarihi ve kültürel çevre, atalarımızdan bize kalan bir miras olmanın yanında bizlerin de gelecek nesillere aktarılmasında sorumluluk sahibi olduğumuz yeri doldurulamaz hazinelerdir. Kültürel ve doğal mirasların tarih boyunca koruma ve sürdürülebilirlik dengesinin sağlanarak nesiller boyu aktarılması çok boyutlu ele alınması gereken bir konudur. Tarihi dokuları oluşturan yapılar ve çevresinde şekillenen açık ve yeşil alanlar, tarih boyunca kentlerin en aktif yaşam alanları niteliğinde olmuştur. Tarihi kentsel doku içinde bulunan açık ve yeşil alanlar, formları, bitki türleri, tarihi yapıları gibi sahip oldukları özgün değerleriyle içinde bulundukları kentlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı hakkında önemli izler taşımaktadır. Ayrıca yeni yapılaşma alanı ile tarihi çekirdek arasında tampon görevi üstlenerek tarihi dokunun korunması yönünden önemli katkı sağlar. Bu sebeple tarihi mirasların tek yapı ölçeğinde değil çevresindeki yeşil alanlarla birlikte korunmasının sağlanması koruma konusunun temelini oluşturmaktadır. Tarih boyunca meydana gelen önemli kırılma noktaları sonucunda kentlilerin yaşam ve çalışma koşullarının değişmesi talep ve ihtiyaçlardaki değişimi de beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda özellikle tarihi kent merkezlerinde meydana gelen sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümler tarihi çekirdekler üzerinde gerçekleşen değişimler üzerinde de etkisini göstermiştir. Çalışmanın amacı; geleneksel konut ve ticaret dokusu ile anıtsal yapıların bir arada bulunduğu Kastamonu Kentsel Sit Alanı'nın uygulanan planlama politikaları doğrultusunda tarihsel süreçteki değişiminin incelenmesi ve bu değişimlerin çalışma alanı içinde bulunan açık ve yeşil alanlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir. Amaç doğrultusunda 1970 imar planı, 1979 ve 1990 koruma amaçlı imar planları incelenmiş ve plan kararları doğrultusunda kentsel sit alanındaki değişim değerlendirilmiştir. Süreç içerisinde koruma statülerinde ve alansal büyüklüklerde değişimler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca alan kullanımlarında değişimler ve sebepleri değerlendirilmeye, planların kentsel sit alanına etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Tarihi kent; Kent planlama; Kentsel koruma; Açık ve yeşil alan; Kastamonu Kentsel Sit Alanı

Ocak 2023, 145 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

DETERMINATION OF THE EFFECTS OF KASTAMONU CITY ZONING APPLICATIONS ON HISTORICAL URBAN TEXTURE

ÖZGE İMRAN AYDINLI

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE
DEPARTMENT OF LANDSCAPE ARCHITECTURE
SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. NUR BELKAYALI**

The historical and cultural environment is not only a legacy left to us from our ancestors, but also irreplaceable treasures that we have a responsibility to pass on to future generations. The transfer of cultural and natural heritages through generations by ensuring the balance of protection and sustainability throughout history is a multidimensional issue. The buildings that make up the historical textures and the open and green spaces shaped around them have been the most active living spaces of cities throughout history. The open and green spaces in the historical urban fabric carry important traces about the social, cultural and economic structure of the cities they are in, with their original values such as their forms, plant species and historical structures. In addition, by acting as a buffer between the new construction area and the historical core, it makes an important contribution to the preservation of the historical texture. For this reason, ensuring the protection of historical heritages not on the scale of a single building, but together with the green areas around it, forms the basis of the subject of protection. As a result of the important breaking points that have occurred throughout history, the change in the living and working conditions of the citizens has brought about the change in demands and needs. As a result of this, the social, cultural and economic transformations that took place especially in the historical city centers had an impact on the changes that took place on the historical cores. Purpose of the study; The aim of this study is to examine the change in the historical process of Kastamonu Urban Site, where traditional residential and commercial texture and monumental structures coexist, in line with the applied planning policies, and to evaluate the effects of these changes on the open and green areas in the study area. Within the purpose, 1970 zoning plan, 1979 and 1990 conservation zoning plans were examined and the change in the urban site area was evaluated in line with the plan decisions. It was determined that there were changes in the conservation status and areal sizes during the process. In addition, it has been tried to evaluate the changes in the use of the land and their reasons, and to reveal the effect of the plans on the urban protected area.

KEYWORDS: Historical city; urban protection; open and green space; Kastamonu Urban Protected Area

January 2023, 145 Page

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim süresince, tüm aşamalarında yanımda olup bilimsel destek ve katkılarıyla yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Nur Belkayalı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hayatımın her döneminde bana inanan ve her zaman en büyük destekçim olan değerli ailem, eşim ve çocuklarıma teşekkür ederim.

ÖZGE İMRAN AYDINLI

Kastamonu, 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1 Tarihi Kent Kavramı	3
2.2 Tarihi Kentsel Alanlarda Değişim ve Bozulma.....	5
2.3 Tarihi Kentsel Alanlarda Koruma	8
2.3.1 Koruma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	8
2.3.2 Tarihi Kentsel Alanları Koruma Sebepleri	11
2.3.3 Türkiye’de Tarihi Kentleri Korumaya İlişkin Mevzuat.....	13
2.4 Tarihi Kentlerin Planlanması.....	15
2.4.1 Plan Türleri	19
2.5 Tarihi Kentlerde Yeşil Alanlar	24
2.5.1 Dünya’da Örnekler	25
2.5.1.1 Danimarka Kopenhag kenti	25
2.5.1.2 İtalya Palmanova kenti	29
2.5.1.3 Polonya Varşova ve Lublin kentleri.....	32
2.5.2 Türkiye’den Örnekler	39
2.5.2.1 Amasya kenti.....	39
2.5.2.2 Antalya kenti	41
2.5.2.3 Diyarbakır kenti	45
2.5.2.4 Samsun kenti	48
2.6 Literatür Özeti	51
2.6.1 Tarihi Kentlerin Korunmasına İlişkin Yapılmış Çalışmalar	51
2.6.2 Açık ve Yeşil Alanların Tarihi Kentler Üzerindeki Önemine İlişkin Yapılmış Çalışmalar	54
3. MATERYAL VE YÖNTEM	59
3.1 Materyal.....	59
3.2 Çalışma Alanının Özellikleri.....	59
3.2.1 Coğrafi Konum	59
3.2.2 Kent Tarihi	61
3.3 Kastamonu Kentsel Sit Alanı	63
3.4 Yöntem	66
4. BULGULAR	67
4.1 Kastamonu Kenti Planlama Süreci.....	67
4.1.1 1970 İmar Planı.....	68

4.1.2	1979 Yılı Kastamonu Tarihi-Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanları Koruma, Geliştirme Planı	72
4.1.3	1990 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı.....	76
4.2	Kastamonu Tarihi Kent Dokusunda İmar Uygulamaları Nedeniyle Meydana Gelen Değişimler	82
4.2.1	Sit Alanlarındaki Değişimler	83
4.2.2	Planlama Sürecinde Kentin Gelişim Yönlerindeki Değişim	87
4.2.3	Yerel Yönetimlerin Faaliyetleri Sonucu Tarihi Kent Dokusunda Meydana Gelen Değişimler	88
4.2.4	Konut Alanlarında Meydana Gelen Değişimler	92
4.2.5	Ticaret Alanlarında Meydana Gelen Değişimler	97
4.2.6	Ulaşım ve Altyapıda Meydana Gelen Değişimler	100
4.2.7	Sosyal Altyapıda Meydana Gelen Değişimler.....	102
4.2.8	Açık Alanlarda Meydana Gelen Değişimler.....	104
4.2.9	Yeşil Alanlarda Meydana Gelen Değişimler	106
4.2.9.1	Cevizli park	115
4.2.9.2	Cumhuriyet meydanı	116
4.2.9.3	İsfendiyarbey parkı.....	116
4.2.9.4	Kıbrıs şehitleri ve gaziler parkı	117
4.2.9.5	Saat kulesi parkı	118
4.2.9.6	Sinanbey parkı.....	119
4.2.9.7	Turhan Topçuoğlu şehir parkı	120
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	122
5.1	Öneriler.....	125
	KAYNAKLAR	129
	EKLER.....	141
EK 1.	Kentsel Sit Alanı İçinde Yer Alan Anıtsal Eserlerin Ait Oldukları Dönemlere Göre Dağılımı	142
EK 2.	1979 ve 1990 Yılları Sit Alanları Konumları.....	143
EK 3.	1970, 1979 ve 1990 Planları hâlihazır alanlar, ilave edilen alanlar ve plan kararı alan büyüklükleri	144
	ÖZGEÇMİŞ.....	145

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1 Kopenhag “Beş Parmak Planı” ve 2007 versiyonu.....	26
Şekil 2.2 King's Garden, Botanik Bahçesi, Østre Park ve Ørsted Park	28
Şekil 2.3 Fælledparken Park	28
Şekil 2.4 Frederiksberg Bahçeleri	29
Şekil 2.5 Palmanova Kent Planı.....	30
Şekil 2.6 Venedik Su Kemer ve çevresinde bulunan yürüyüş yolu.....	31
Şekil 2.7 Piazza Grande Meydanı	31
Şekil 2.8 Palmanova kent içinde yer alan bitkilendirmeler.....	32
Şekil 2.9 Skaryszew Park.....	33
Şekil 2.10 1945 yılı civarı Varşova'nın yeşil tampon alanları. Yeşil Alan, 2. Kırsal arazi, 3. Demiryolu hattı, 4. Caddeler, 5. Orta Çağ şehir merkezi	34
Şekil 2.11 Varşova'nın yeşil alan varlığı	35
Şekil 2.12 Vistula Nehri.....	35
Şekil 2.13 Sakson Bahçesi ve Arkadia Parkı'na ait görüntüler	36
Şekil 2.14 Sielecki, Skaryszewski ve Morskie Oko Parkları'na ait görüntüler	37
Şekil 2.15 Ludowy Park ve Felin Malikane Parkı'na ait görüntüler.....	37
Şekil 2.16 Lublin Dominic Manastırı.....	38
Şekil 2.17 Lublin Ogród Miejski ve Bronowicki Parkı	38
Şekil 2.18 Amasya Koruma Amaçlı İmar Planı.....	40
Şekil 2.19 Yalıboyu Gezinti alanına ait görüntüler.....	41
Şekil 2.20 Kaleiçi Kentsel Sit Alanı'nın konumu.....	42
Şekil 2.21 Kaleiçi geleneksel konut dokusuna ait görüntüler	43
Şekil 2.22 Mermerli Park, Tophane Parkı ve Karaalioğlu Parkı'na ait görüntüler	44
Şekil 2.23 Kaleiçi Yat Limanı'na ait görüntüler.....	45
Şekil 2.24 Diyarbakır Sur kent planı ve görünümü.....	46
Şekil 2.25 Sur hava fotoğrafı ve çevresindeki yeşil alan	47
Şekil 2.26 Hevsel Bahçeleri ve on gözlü tarihi köprü.....	48
Şekil 2.27 1905 planı ve plana paralel gelişen kent formu	49
Şekil 2.28 1/1000 Ölçekli 1960 Samsun İmar Planı	50
Şekil 2.29 1992 Samsun Koruma Amaçlı İmar Planı	51
Şekil 3.1 Kastamonu Kentsel Sit Alanının Konumu.....	60
Şekil 3.2 Kastamonu Merkez Tescilli Yapılar	64
Şekil 3.3 2013 Yılı Kentsel Sit ve Etkileşim Geçiş Alanı Sınırları	65
Şekil 4.1 1970 Yılı Kastamonu (Merkez) Hava Fotoğrafı.....	69
Şekil 4.2 1970 İmar Planı Kentsel Sit Bölgesi.....	69
Şekil 4.3 1970 İmar Planı Arazi Kullanımı.....	70
Şekil 4.4 1979 Koruma İmar Planı ve Kentsel Sit Alan Sınırları	73
Şekil 4.5 1979 Koruma İmar Planı Arazi Kullanımı	74
Şekil 4.6 1990 Yılı Uydu Görüntüsü ve Koruma Amaçlı İmar Planı Sınırı	77
Şekil 4.7 Koruma Amaçlı İmar Planı Sit Alan Sınırları	79
Şekil 4.8 1990 Koruma Amaçlı İmar Planı Arazi Kullanım.....	80
Şekil 4.9 Kentsel Sit Alanı Sınırlarının Yıllara Göre Değişimi	84

Şekil 4.10 Kastamonu (Merkez) Gelişim Analizi	87
Şekil 4.11 Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları	88
Şekil 4.12 Atabey Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü	89
Şekil 4.13 İbni Neccar Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü	89
Şekil 4.14 75. Yıl Cumhuriyet Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü	90
Şekil 4.15 Adalet Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları Öncesi ve Sonrası Görünümü.....	90
Şekil 4.16 Bakırcılar Çarşısı Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü	91
Şekil 4.17 125. Yüzyıl Atatürk Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü	91
Şekil 4.18 Sanat Okulu Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Projesi öncesi ve sonrası sokak görünümü	92
Şekil 4.19 Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Projesi Sonrası Sokak Görünümü.....	92
Şekil 4.20 Bakım ve onarımı gerçekleştirilmiş ve alanda tehlike riski oluşturan tescilli binalar	93
Şekil 4.21 Topoğrafyayla uyumlu şekillenmiş organik sokak dokusu	96
Şekil 4.22 Tarihi doku ile uyumsuz görüntü oluşturan betonarme yapılar	96
Şekil 4.23 1936 yılı ve 2022 yılı Kambur Köprü yakın çevresindeki geleneksel dokuda meydana gelen değişimler	98
Şekil 4.24 Tabela, vitrin ve tente gibi elemanların tarihi yapılar üzerindeki olumsuz etkileri	99
Şekil 4.25 Nasrullah Meydanında bulunan tarihi ticaret yapıları	99
Şekil 4.26 Tarihi alanda yoğun araç kullanımının etkileri	101
Şekil 4.27 Tarihi doku içinde uygulanan otopark çözümleri	102
Şekil 4.28 Cumhuriyet Meydanı batı yönündeki yapı topluluğu ve yapıların yıkılması sonrası ortaya çıkan son formu.....	105
Şekil 4.29 1928 yılında Nasrullah Cami çevresindeki yapılar ve günümüzdeki hali	105
Şekil 4.30 Tarihi doku ile uyumsuz malzemeden oluşan yetersiz nitelikteki çocuk parkları	107
Şekil 4.31 Geleneksel konutlarda bahçe kullanımı	107
Şekil 4.32 1970 İmar Planı Yeşil Alan Analizi.....	108
Şekil 4.33 1979 Koruma İmar Planı Yeşil Alan Analizi.....	110
Şekil 4.34 1990 Koruma İmar Planı Yeşil Alan Analizi.....	111
Şekil 4.35 Yıllara Göre Aktif Yeşil Alan Analizi	113
Şekil 4.36 Cevizli Park günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü.....	115
Şekil 4.37 Cumhuriyet Meydanı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü	116
Şekil 4.38 İsfendiyarbey Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü	117
Şekil 4.39 Kıbrıs Şehitleri ve Gaziler Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü.....	118
Şekil 4.40 Saat Kulesi Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü.....	119
Şekil 4.41 Sinanbey Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü	120
Şekil 4.42 Turhan Topçuoğlu Şehir Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü.....	121

Şekil 5.1 125. Yıl Atatürk Caddesi ve Hoca Ahmet Yesevi Caddesi	123
Şekil 5.2 Cumhuriyet Meydanı ve Honsalar Mahallesi	123
Şekil 5.3 Atabey Sokak	124
Şekil 5.4 Kale eteklerinde önerilen yeşil alanın olduğu bölge.....	125
Şekil 5.5 Çalışma kapsamında ortaya konulan öneriler	128

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1 Bazı avrupa ülkelerinin yeşil alan miktarları	25
Tablo 3.1 Kentsel Sit Alanı Mevcut Arazi Kullanımı.....	65
Tablo 4.1 Kastamonu Merkez İlçe Planlama Süreci.....	67
Tablo 4.2 1970 İmar Planı Arazi Kullanım Büyüklükleri.....	71
Tablo 4.3 1979 Koruma İmar Planı Arazi Kullanım Büyüklükleri	75
Tablo 4.4 1990 Koruma Amaçlı İmar Planı ve Halihazır Kullanım Büyüklükleri....	81
Tablo 4.5 Yıllara Göre Sit Alanı Büyüklükleri.....	85
Tablo 4.6 1979 ve 1990 Yılları Sit Alanları Konumlarının Değişimi	86
Tablo 4.7 1970, 1979 ve 1990 planlarında belirlenen konut alanı büyüklükleri	94
Tablo 4.8 1970, 1979 ve 1990 planlarında belirlenen ticaret alanı büyüklükleri	97
Tablo 4.9 1970, 1979 ve 1990 planlarında belirlenen sosyal altyapı alanı büyüklükleri	102
Tablo 4.10 1970, 1979 ve 1990 planlarında belirlenen yeşil alan büyüklükleri	108
Tablo 4.11 1970 Planı Yeşil Alan Dağılımı.....	109
Tablo 4.12 1979 Planı Yeşil Alan Dağılımı.....	110
Tablo 4.13 1990 Planı Yeşil Alan Dağılımı.....	112

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler

Ha	: Hektar
m²	: Metrekare

Kısaltmalar

ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
ICOM	: Milletler Arası Müzeler Konseyi
ICCROM	: Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımı Çalışmaları Uluslararası Merkezi
GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
KKTB	: Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
KTO	: Kastamonu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

1. GİRİŞ

Kentsel mekân sürekli olarak değişim ve gelişim içinde olan dinamik bir yapıya sahiptir. Değişme ve süreklilik birbirlerine zıt iki kavram olarak algılansa da, temelde değişen şartlara uyum sağlamak sürekliliği korumayı sağlar (Hatami, 2013).

Tarih boyunca değişen yaşam tarzları, nüfus artışı, göçler, artan arazi kullanımları, ekonomik şartlar, planlama kararları, değişen ihtiyaçlar ve kentsel mekânların sahip olduğu fonksiyonların farklılaşması gibi etmenler ile doğal süreçler (afetler gibi) kentsel mekânların zaman içinde değişimini de beraberinde getirir. 20. yüzyılda meydana gelen bu tür değişim ve dönüşümlerin bir sonucu olarak kentlerin sahip olduğu fiziksel ve sosyo-kültürel yapılarında dönüşümün yaşanması da zorunlu hale gelmiştir (Bilsel, 2002).

Ortaya çıkan bu gelişim ve değişimler genel olarak mevcut kentsel dokunun kaybı ile sonuçlanmaktadır. Bu durum, tarihi kent dokusuna sahip bir kentte gerçekleşiyorsa kentin tarihi kimliği üzerinde de önemli kayıplara neden olmaktadır (Yazıcı, 2013).

Küreselleşmeyle birlikte uluslararası göçler, yoğun kentleşme uygulamaları, insanlık tarihinin somut ve soyut kültürel miraslarını barındıran kentlere ve o kentin mimari ve kültürel kimliğini yansıtan tarihi kent mekânlarına da zarar vermekte ve kentsel bütünlüğün hasar görmesine sebep olmaktadır (Yenen, 1988).

Tarihi dokular kentin kimliğini yansıtan merkezi çekirdektir. Kent merkezlerinde meydana gelen bu değişim tarihi dokularda bozulmaları da beraberinde getirmektedir. Ancak, genellikle bu tarihi dokulara müdahale uygulamaları yetersiz kalması sonucunda, tarihi kentlerin sahip olduğu kent kimliği zarar görmekte ve kentsel bütünlük bozulmaktadır (Falamaki, 2009). Özellikle kent merkezlerinde bulunan, yerel kimliği yansıtan kentsel sit alanlarını da etkisi altına alan doğal ve kültürel etkiler, koruma amaçlı imar planlarına rağmen koruma ve sürdürülebilirliğin sağlanmasını güçleştirmektedir. Tarihi kentlerde kentin geleneksel dokusunu oluşturan ve genellikle sit alanı niteliğine sahip kent merkezinde bulunan alanlar, kentin yaşadığı bu etkilere bağlı değişimlerden en çok etkilenen alanlardan olmaktadır.

Tarihsel süreçte meydana gelen bu değişimin nedenlerinin ve sonuçlarının bir arada yorumlanması, kent üzerindeki bu değişimden kaynaklanan etkinin ne şekilde ve ne oranda olduğunun daha net algılanabilmesi açısından önemlidir. Kentsel değişim ve dönüşümün net bir şekilde algılanabilmesi için tarihsel süreçte kent üzerinde etki bırakan her döneminin araştırılması gerekmektedir (Mumford,1961; Yılmaz, 2005).

Bu tez çalışmasının amacı; kendine özgü kentsel dokuya sahip olan Kastamonu tarihi kent merkezinin tarihsel süreçte planlama kararları ve planlama politikalarındaki değişimler çerçevesinde nasıl etkilendiğinin, kentsel sit alanı içerisinde bulunan yeşil alanların planlama sürecindeki değişiminin ve bu değişimle birlikte tarihi doku ve yeşil alanlar üzerinde gerçekleşen baskısının ne şekilde yönlendiğinin belirlenmesidir.

Çalışma dört ana aşamadan oluşmuştur. Çalışmanın ilk bölümünde tarihi kentlerde yaşanan değişim ve dönüşüme bağlı olarak bu alanların sürdürülebilirliğinde yaşanan sorunlardan ve bu sorunun tespitine bağlı olarak belirlenen çalışma konusu kapsamında çalışmanın amacı açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde kavramsal çerçeve kapsamında yapılan literatür araştırması doğrultusunda tarihi kent kavramı, tarihi kentsel dokularda koruma, tarihi kentlerin planlanması, tarihi kentlerde planlama ve koruma örnekleri ile tarihi kentlerde yeşil alanların rolü incelenmiştir. Elde edilen veriler, çalışmanın sonuç aşamasında tespit edilen sorunlar ve getirilen öneriler için referans bilgiler olarak değerlendirilecektir.

Çalışmanın materyal ve yöntem kısmını oluşturan üçüncü bölümünde, çalışma sürecinde kullanılan materyaller ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Çalışma kapsamında uygulanan yöntemler ve çalışma adımları bu başlık altında sunulmuştur.

Dördüncü bölümde çalışma alanının tarihsel süreç içerisinde değişimi irdelenmiş, beşinci bölümü oluşturan tartışma ve sonuç kısmında ise hem teorik hem de tez kapsamında çalışılan alan ile ilgili elde edilen bulgular diğer çalışma sonuçlarıyla karşılaştırılarak birlikte değerlendirilmiş ve çalışma alanı için geliştirilen öneriler sunulmuştur.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; yöntem ve bulguların daha net algılanabilirliğini sağlayabilmek ve kent planlama ile kentsel peyzaj planlamanın tarihi doku üzerindeki etkisi arasındaki ilişkileri vurgulayabilmek amacıyla her iki kavramla ilişkili bilgiler verilmiştir. Daha sonra tarihi kentler üzerinde meydana gelen değişime sebep olan faktörler incelenmiştir. Ayrıca tarihi kentler üzerinde gerçekleştirilen planlama uygulamalarında ortaya konulan kararların bu kentlerde bulunan kentsel sit alanları üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla literatür taraması yapılmış ve planlama uygulamalarının tarihi doku üzerindeki etkileri olumlu ve olumsuz yönleriyle belirlenmeye çalışılmıştır. Kentsel açık ve yeşil alanların tarihi dokunun korunmasına etkisi de yapılan literatür taraması ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.1 Tarihi Kent Kavramı

Tarihi alanlar ölçeğe bağlı olarak; tarihi bölge, tarihi çevre ve tarihi kent olarak üç grupta incelenmektedir.

Tarihi bölge, birden fazla kenti kapsayan mimari, tarihi, arkeolojik ve anıtsal değerleri içinde barındıran bölgelerdir (Özyaba, 1999). Tarihi çevre kavramına ilk kez Venedik Tüzüğü'nde yer verilmiştir. Tek yapı ölçeğinde mimari yapılara ek olarak, geçmiş dönemdeki toplumlara, tarihsel dönemde meydana gelmiş önemli hadiseler ve gelişmelere tanıklık eden kentsel ve kırsal yerleşmelerin de tarihi zenginlikler olarak değerlendirilmesi neticesinde “tarihi çevre” kavramı önem kazanmıştır (ICOMOS, 1964). Tarihi çevre; mimari, tarihi, arkeolojik ve anıtsal değerleri içinde barındıran bir ya da daha fazla sokaktan meydana gelen dokulardır. Tarihi çevreler, tarihte önemli dönüm noktaları olarak görülen olayların gerçekleştiği alanlar olabileceği gibi, belirli bir devrin sosyo-ekonomik, kültürel ve estetik yapısına dair önemli ipuçları veren kentsel alanlar olarak da ortaya çıkmaktadır (Çelik, 2004). Tarihi çevreler, kentlerin birbirinden farklılaşmasını sağlayan ve kentlilerin hafızasında ortak bir sembol meydana getiren değerlerdir. Tarihi çevreler, orada yaşamını sürdüren toplumun ortak hafızasıdır (Rossi, 2006).

Tarihi çevrelerin kentlerin kimliğinin oluşunu üzerindeki etkileri; kentlerin algılanabilirliğini sağlamaları, kente özgü olmaları, kenti temsil etmeleri, tarihi duyguları besleyebilmeleri, tarihi ve modern arasındaki dengeyi sağlayabilmeleri, sahip oldukları değerlerle ortak bir dil meydana getirmeleri, kültür aktarımını sağlamaları, anıtsal, duygusal ve kullanım değerlerine sahip olmaları, kentlerin tarihi çekirdeği niteliğinde olmaları şeklinde sıralanabilir (Karadayı, 2000). Pendlebury ve Strange (2011), modern kent planlanmasının odak noktasında tarihi çevrenin korunmasının gerekli olduğunu vurgularken, tarihi alanları, tarihi kentlerde gerçekleşen süreklilik ve dönüşüm arasındaki dengenin korunması gerektiği önemli alanlar olarak açıklamaktadır.

Tarihi kent; mimari, tarihi, arkeolojik ve anıtsal değerleri içinde barındıran dokulardan meydana gelen kent yerleşmeleridir. Doğal ve kültürel evre ile aralarındaki ilişkilerin de katkısıyla sahip olduğu değer zamanla artan kültürel, doğal, estetik özellikleriyle açıklanabilen tarihi kentler, kültürün en somut ve eksiksiz biçimlenmiş formu olarak kabul edilebilir (Koan, 2012). Bir kentin tarihi kent olarak nitelendirilebilmesi için sahip olması gereken özellikleri; özgün kentsel yapı, değerli mimari yapılar, sürdürülen sosyal hayat, toplumsal, kültürel, sanatsal ve finansal referanslar, güçlü bir yer ve sahiplik bilinci şeklinde sıralanmaktadır (ner, 2019). Kentsel yapılar, görünmez sosyal ve kültürel bağların korunmasını sağlar. Tarihi süreçte yaşamlarını sürdürmüş olan farklı nesillerin çevreleriyle ve birbirleriyle kurduğu iletişimi kavramamıza yardımcı olmaktadır (Bianca, 2009).

Tarihi kent merkezleri ise, kentin en eski parçası olan ve kentteki idari ve ticari eylemlerin yoğunlaşmasıyla şekillenen tarihi çekirdek ile bir bütün olan bir kentsel alan olarak ifade edilmektedir (Owied, 2018).

Tarihi kentsel alanları anlamının ve yönetmenin yolu ise, şehrin mimari bir anıt veya bina grubu olmadığını, onu şekillendiren ve şekillendirmeye devam eden ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklere sahip olduğunu göz önünde bulundurmaktır. Tarihi kentler içinde barındırdığı toplumun kültürel yapısının gelişimini yansıtan mekânsal oluşumlardır. Ayrıca onları şekillendiren dönemin yaşayan kanıtlarıdır. Tarihi alanlar gündelik hayatın bir parçası olması sebebiyle korunmaları ve modern toplumla bir

bütün olmaları kent planlamanın ana unsurunu oluşturur (ICOMOS, 2011). Planlama tarihi süresince uzun bir dönem boyunca genellikle öncelikli müdahale edilmesi gereken alanlar olarak değerlendirilmeyen tarihi kent merkezleri, çoğunlukla korunması gerekli olan tarihi, doğal ve arkeolojik alanlar ile bir arada, genellikle üst üste bulunmaktadır. Tarihi çevre konusunun gelişimi ile tarihi kentsel dokuların, kentin geri kalanı ile birleşik ve ayrılmaz bir alan olduğu, planlama doğrultusunda verilecek kararların tarihi ve modern kentsel alanların her ikisine de uyumlu olması gerekliliği düşüncesi ortaya çıkmıştır (Kuter, 2007).

2.2 Tarihi Kentsel Alanlarda Değişim ve Bozulma

Yerleşim alanları kendi içinde fiziksel, sosyal ve ekonomik koşulların kendine özgü özellikleri doğrultusunda çeşitlilik gösteren ve gelişen kentsel alanları oluşturmaktadır (Yörüten ve Hamamcıoğlu 2018). Çeşitli değişkenlerin etkisiyle oluşan ve dinamik bir yapı özelliği gösteren kentsel alanlar, tarihsel süreçte değişen ihtiyaçlar, toplumların şekillenmesi ve sosyal yapının da etkisiyle gelişmekte ve değişime uğramakta, zamanla değişen şartlara uyum sağlayabilmekte veya çeşitli müdahalelerle şartlara uygun hale getirilebilmektedir (Eisner vd. 1993).

Hamer (2000)'a göre, dünya genelinde tarihi kent merkezleri üzerinde gerçekleşen değişim üzerinde etkisi en yoğun olan kırılma noktaları; modernizm, diktatörlerin uygulamaları, dünya savaşları ve devrim sonrası gerçekleşen rejimlerdir. Sanayi devrimi öncesinde belirli tek bir merkezde bir arada konumlanmış simgesel ve sosyal fonksiyonlar, sanayi devrimi ile birlikte toplumsal yapıdaki değişimlerin mekânsal yapıda da bir değişim ve dönüşümü beraberinde getirmesi sonucunda mekânsal olarak birbirinden ayrılmıştır. Sanayileşmeyle birlikte kent merkezleri kentin yönetsel işlevlerin yoğunlaştığı kentin beyni niteliğinde alanlar olarak ortaya çıkmaktadır (Ter, 2002). Sanayi Dönemi ile birlikte mekânsal ve işlevsel değişimin ortaya çıktığı kent merkezleri gelişmiş üçüncül sektör faaliyetlerinin de ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Ulaşım sistemleri alanındaki gelişmeler; konut ve iş yerlerinin birbirinden ayrılmasına, kent merkezlerinde bulunan arazilerin değerindeki artışa, artan işlevler için mevcut alanların yetersiz kalmasına ve yüksek katlı yapıların oluşturulmasına neden olmuştur (Ter, 2002).

Tarihi kentlerin gelişim sürecinde, kültürel, ticari, mesleki gruplanma, eğitsel alanlarda yaşanan değişimler kentlerde fonksiyonel bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Yeni işlevlere uygun alanlar meydana getirme amacıyla yapılan çalışmalar kent merkezlerinde bulunan tarihi ticaret alanlarında gerçekleşen mekânsal dönüşümün de asıl sebebi olarak ortaya çıkmaktadır. İhtiyaç duyulan yeni mekânların temini yönündeki uygulamalar; geleneksel üretime hizmet eden kent merkezlerinin dönüşümünü gerektirmekte ve bunun sonucu olarak da tarihi merkezler özgünlüğünü yitirmektedir (Çetin, 2011). Tarihi kentsel alanların değişim sebepleri şu şekilde sınıflandırılmaktadır;

- Parçalanma (tarihi doku içinde dokuyla uyumsuzluk oluşturan alanlar)
- İşlevsizlik (modern yaşam koşullarına hizmet edecek nitelikte bir işlevi bulunmayan alanlar veya yapılar)
- Terk (yetersiz koruma uygulamaları sonucunda alanın kullanıcıları tarafından terk edilmesi)
- Kentleşme (artan kentleşme ile birlikte yapılaşmanın hız kazanması ve bunun sonucunda açık alanlar, parklar, meydanlar gibi tarihi açık alanların yok olması)
- Doğal Afet (doğal afetler sonucunda tarihi alanlar içinde zarar görmüş alanların oluşması)
- İnsan Kaynaklı Yıkım (savaşlar, vandalizm, kültürel ve siyasi unsurlar)
- Yıkım (yeni yapılaşmalar veya işlevler için tarihi unsurların kasıtlı bir şekilde ortadan kaldırılması) (Sönmez, 2016).

Bu faktörlerin etkisinde gerçekleşen değişim sonucunda tarihi alanlar kullanıcıları tarafından terk edilmektedir. Terk edilmeyi tetikleyen diğer unsurlar ise; fiziksel eskime, işlevsel değişim, imaj kaybı, yetersiz ulaşım, ekonomik sorunlar, yasal ve idari alanda yaşanan sorunlar olarak sıralanmaktadır (Asworth ve Tunbridge, 2000).

Artan nüfusun bir sonucu olarak artan konut ihtiyacı ile birlikte yeni yapılaşma ve kat artışı, yüksek rant değerleri nedeniyle merkezin yer değişimi ortaya çıkmaktadır. Değişen yaşam koşulları nedeniyle yapıların tipoloji ve işlev uyumsuzluğu sonucunda işlev kaybı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca altyapının yetersizliği gibi nedenlerle tarihi kent merkezleri çöküntü alanlarına dönüşmekte, sahipsizlik, sorumsuz kullanım,

kontROLSÜZLÜK ve eksik yönlendirme bozulmayı beraberinde getirmektedir (Atalay, 2010).

Ortaya çıkan bu bozulmanın sebepleri iç nedenler ve dış nedenler olarak ikiye ayrılır. İç nedenler; binanın yapımında kullanılan malzeme, fiziksel özellikleri, topografik yapı, zemin yapısı gibi binanın mimari özelliklerini kapsayan özelliklerdir. Dış nedenler ise; doğal afetler, insan kaynaklı zararlar, iklim şartları gibi çevresel faktörlerdir (Hatami, 2013).

Tunçer (2004)'e göre, kentlerin hızlı büyümesi ile birlikte tarihsel kent merkezlerinde ve kent dokularında;

- İmar uygulamaları kapsamında geleneksel dokuya uyumsuz yol açma, imar haklarını artırma gibi korumaya yönelik amacı olmayan uygulamaların yapılması,
- Tarihi kentlerde geleneksel kent dokularının yok edilerek yerine dokuyla uyumsuz nitelikte yeni yapılaşmaların oluşturulması,
- Sit kararı verilmesi ile eski plan uygulamalarının durdurulması, fakat korumaya yönelik planlama uygulamalarının eksikliği sebebi ile geleneksel dokularda ve tarihsel kent merkezlerinde bakımsızlık, korunamama, terk edilme ve çöküntü bölgelerinin ortaya çıkması,
- Artan nüfus ve yapı yoğunluğu sebebiyle ulaşım ve otopark problemleri,
- Mülk sahiplerinin geleneksel dokuları terk etmesi ile bu alanlarda sosyal çöküntü bölgelerinin ortaya çıkması,

gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuzluklar sonucunda son yıllarda mimari ve tarihsel değerlerin korunması gereği ön plana çıkmış, bu kapsamda bazı önlemler alınmış, tespit ve tescil işlemleri hız kazanmış, sit alanları ilan edilmiş ve bazılarında koruma amaçlı imar planı çalışmaları başlatılmıştır (Gülersoy, 1990; Hatami, 2013).

2.3 Tarihi Kentsel Alanlarda Koruma

2.3.1 Koruma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) korumayı, “Tarihi bir bölgenin ya da kentin korunması ve uygun bir şekilde tanıtımının yapılabilmesi için alınması gereken tüm tedbirlerdir” olarak açıklamaktadır. Bahsedilen bu tedbirler, korunacak bölgenin tespit edilmesini, korunmasını, iyileştirilmesini, restorasyonunu ve bakımını kapsamaktadır (Larkham, 2002; Ter, 2002). Keleş (1998), kentsel korumanın konusunu, “kentlerin belirli bölgelerinde bulunan tarihsel ve mimari değerleri olan anıtların, yapıların ve doğal zenginliklerin hem günümüz kentlileri hem de gelecek nesillerin faydalanması amacıyla her türlü zararlı, yıkıcı ve saldırgan faaliyetler karşısında güvence altına alınması” şeklinde açıklamaktadır.

Tarihi kentlerin sahip olduğu karakterin korunması ve değişimin gerçekleşmesi arasındaki çatışma, koruma konusunun temelini oluşturmaktadır (Nasser, 2003). Koruma geçmişe saygı duyulmasının yanında geçmişi taklit etmekten kaçınarak günümüz kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasını, eski ve yeniye dengeli bir şekilde bir arada barındırmayı amaçlamaktadır (Boussaa, 2010; Dix, 1995).

Dünya genelinde gerçekleşen ilk koruma uygulamaları dinsel ve yönetsel gücün etkisinde yapıların sahip olduğu gücün etkisini artırmak ve fiziksel ve doğal bozulmaları engellemek amacıyla idari ve dini yapılar üzerinde yapılmıştır (Çelik ve Yazgan, 2007). 18. Yüzyıl’da Fransız İhtilalinin ardından meydana gelen yıkımlara tepki niteliğinde başlangıç gösteren koruma fikri kısa zamanda Avrupa ülkelerinde de yaygınlaşmıştır. Bunun sonucunda 18. Yüzyıl’ın ikinci yarısından itibaren ve 19. Yüzyıl’ın başlarında tarihi eserlerin korunmasına dair ilk yasalar gerçekleştirilmiştir (Kennet, 1972). Bu dönemde tarihî çevre ve koruma genel olarak anıt özelliği taşıyan yapıları kapsadığı için tanımlarda da “tarihî anıt” kavramı yer almaktadır. İlerleyen zamanda koruma kavramında “anıt” ölçeğinden “çevre” ölçeğine geçiş olmuştur (Ceylan, 2013). 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ise korumanın kapsamı tek yapı ölçeğine yönelik olan anıt ve eser odaklı bir anlayıştan, tarihi alanları, kültürel peyzajı

ve kasabaları somut ve somut olmayan tüm miras unsurlarını içeren daha geniş bir bağlama doğru genişletilmiştir (Altınöz, 2013, Sönmez, 2016).

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde ortak bir Avrupa kültürü oluşturma amacı, “kültürel miras ve koruma kavramı”nın ortaya çıkması ve gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Savaş kaynaklı olarak hasar gören tarihi yapıların, tekrar aynı coğrafyada insanlığa kazandırılması çabalarıyla, somut kültürel mirası korumanın temel ilkeleri açıklanmış ve uluslararası mevzuatın şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu doğrultuda oluşturulan birçok uluslararası kurum/kuruluşlar, somut kültürel mirası koruma ve yaşatma ilkelerini ve politikalarını geliştirmişler ve düzenledikleri organizasyonlarla, yayınladıkları tüzük, bildiri, sözleşmelerle koruma kavramının gelişmesinde etkili olmuşlardır (Cinel, 2010).

Tarihi çevre koruması anlayışında tarihsel ve kültürel mirasın, yalnızca ait oldukları ülkelerin değil, tüm dünyanın ortak mirası olduğu fikri doğrultusunda ICOM (Milletler Arası Müzeler Konseyi, 1946), Avrupa Konseyi (1949), ICCROM (Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımı Çalışmaları Uluslararası Merkezi, 1959), Europe Nostra (1963) ve ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, 1965) gibi yeni yapılanmalar ortaya çıkmıştır (Eke ve Özcan, 1988; Kuter, 2007). Tüm bu yapılanmaların oluşturulması ile birlikte tarihi yapıların korunması ve bakımı ile ilgili ilkelerin uluslararası bir temele yerleştirilmesi ihtiyacı doğmuş ve bu amaç doğrultusunda 25-31 Mayıs 1964 tarihleri arasında “Venedik Tüzüğü” olarak tanımlanan birtakım kararlar alınmıştır (Çelik ve Yazgan, 2007). Tüzükte; korumada sürekliliğin sağlanması, tarihi anıtların modern hayatın gerektirdiği toplumsal amaçlar ile birlikte kullanılıp değerlendirilmesi amaç olarak belirlenmiş, bakım ve onarım uygulamalarında modern teknolojiden faydalanma, çevre düzenleme, arkeolojik sit alanlarında uygulanacak yöntemler konuları açıklanmıştır. Bu özellikleri ile Venedik Tüzüğü tarihi yapı ve çevrelerinin korunması ile modern fikirleri bir araya toplamıştır (Çelik ve Yazgan, 2007; Palalı, 1992).

Türkiye’de tarihi mirası korumaya yönelik gerçekleştirilen uygulamalar Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olarak iki grupta değerlendirilebilir. Osmanlı Dönemi’nde koruma çalışmaları genellikle müzecilik anlayışıyla yapılmış ve taşınır

kültür varlıkları üzerinde daha fazla etkili olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde ise bütünsel bir koruma anlayışına yönelmenin sonucunda taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının birlikte korunmasının yanında sosyo-kültürel özelliklerin de korunması anlayışı benimsenmiştir (Çelik ve Yazgan, 2007). 19. yüzyılın başlarında koruma çalışmalarında uygulanan müzecilik anlayışının temel amacı, geçmiş medeniyetlerden günümüze gelen tarihi mirasların olduğu gibi müdahale edilmeden saklanması ve gelecek nesillere aktarılmasının sağlanmasıdır. Bu doğrultuda, ilk aşamada tarihi eserlerin tespit ve tescil işlemleri gerçekleştirilmiş; ardından sergilenme amacıyla müzelerde yerini almıştır (Çelik ve Yazgan, 2007; Özyaba, 1999). Koruma amacına yönelik ilk düzenlemelerin Türkiye'de 19. Yüzyıl'da başlamasıyla birlikte bu alandaki çalışmalar Cumhuriyetin ilanının ardından hızla artış göstermiş ve kültür varlıklarının korunması amacıyla birtakım yasal düzenlemeler ortaya çıkmıştır.

Bunlar;

- Asar-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü -13 Şubat 1869)
- Asar-ı Atika Nizamnamesinde değişiklikler (1874, 1884 ve 1906)
- 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu (25 Nisan 1973)
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983)
- 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'dur.

Türkiye'de koruma alanındaki tarihsel süreç incelendiğinde uzun bir süreçte yalnızca medrese, cami, türbe, han, hamam gibi anıtsal değerlerin korunması amacıyla yaklaşıldığı ve bu yapıların çevrelerinden bağımsız bir şekilde ele alındığı görülmektedir (Kuter, 2007). 1950'lerden sonra gerçekleşen hızlı kentleşme ile birlikte yıkımı gerçekleşen eski eserleri koruma faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca imar uygulamaları sırasında meydana gelebilecek eski eserler problemlerinin çözümünü sağlamak ve korunmalarının denetimini gerçekleştirmek amacıyla Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur (Çelik ve Yazgan, 2007). 1960'lı yılların sonlarına doğru tarihi yapıların çevreleriyle birlikte bir bütün olarak korunması gerekliliği üzerinde durulmaya başlanmıştır (Kuter, 2007).

2.3.2 Tarihi Kentsel Alanları Koruma Sebepleri

Tarihi kentsel alanlar, sadece ait olduğu devrin aile modeli, gündelik yaşam şekilleri, mekânların fonksiyonel özellikleri hakkında değil, bunların yanında doğa- insan ilişkileri, bina yapım teknikleri ve çevresel değerler hakkında da önemli bilgiler vermektedir (Ulusoy, 1994). Bu noktada tarihi kent koruma, geçmiş dönemlerden günümüze kadar ulaşmış değerlerin toplum tarafından kullanımını devam ettirme isteğine imkân sağlamaktadır. Ayrıca toplumun geçmişine ilişkin bilgi sahibi olmasına, kente ve dolayısıyla ülkeye ekonomik katkı sağlamasına ve daha önemlisi sürdürülebilir bir kente olanak sağlamaktadır (Warshaw vd. 2000).

Küreselleşme sürecinde meydana gelen kentlerdeki tekdüzelik dâhilinde kentleri farklı kılan etken, kentlerin sahip olduğu geleneksel ve kültürel miraslarının sürekliliğini sağlamalarıdır (Boussaa, 2017). Dolayısıyla kültürel değerler, duysal değerler ve kullanım değerleri kentsel korumayı gerekli kılan sebepler olarak ifade edilebilir. Kültürel değerler, bir medeniyetin tarihsel sürekliliğini koruyarak günümüze kadar aktarımının devam etmesini sağlayan, ortaya çıktıkları dönemin estetik ve mimari özelliklerini taşıyan kültürel miraslar, tarihsel, arkeolojik, mimari, belgesel, estetik gibi çeşitli değerlere de sahiptir. Ait olduğu dönemlere ilişkin bir esere karşı duyulan merak, hayranlık ya da içinde bulunduğumuz kültürün bir ürünü olarak ortaya çıkan ve başka uluslar tarafından ilgiyle karşılanan bir esere karşı hissedilen övünç ve sahiplenme duygusu duysal değerleri ortaya koymaktadır. Eserin sahip olduğu kültürel ve duysal değerlerin yanında ekonomik, sosyal, işlevsel, siyasi açıdan önemli miktarda kullanım değeri barındırması ise kullanım değeri olarak ifade edilmektedir (Şevran, 2000).

Tarihi kentsel alanların korunması, tarihi silüetin korunmasını, iç mekâna dönemin koşullarına göre işlev kazandırılmasını ve kademeli bir şekilde geleneksel altyapı ve çevrenin iyileştirilmesini kapsamaktadır (Wang vd. 2011). Kentleşmenin hız kazanması ile birlikte kentsel işlevlerin de sayısı ve çeşitliliğinde artış meydana gelmiştir. Bu işlevler kent içindeki konumu ve büyüklüğü açısından çeşitlilik göstermektedir. Bunların bir sonucu olarak tarihi çekirdeğin işlevini devam ettirebilmesi ve terk edilmesinin önüne geçilebilmesi için bu alanlar üzerinde koruma

ve yenilemeye yönelik planlama uygulamalarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Atalay, 2010). Tarihi bir kentin sürdürülebilirliğini devam ettirebilmesi, işlevsiz ve müzeleşmiş olarak kalmaması için dönemin değişen şartlarına uyum sağlaması gerekmektedir (Boussaa, 2010). Koruma ve yenileme uygulamaları tarihi kentlerde geçmişin geleceğini oluşturmayı hedeflemektedir.

Son yıllarda, tarihi kentlerin korunması ve yenilenmesi, kültürel değerleri ekonomik faydaları bir araya getirerek etkili bir kentsel gelişme amacıyla gerçekleştirilmektedir. Kültürel miras değerine sahip olan tarihi alanlar, kentsel çevrelerin biçimlenmesine katkıda bulunarak, çok merkezli ve dengeli bir yerleşim dokusunun omurgasını şekillendirmektedir (Menchawy vd. 2011). Heath vd. (2013)'e göre, tarihi çekirdekler genellikle kentlerin geri kalan kısmıyla birbirini tamamlayıcı bir ilişkiye sahiptirler. Bu sebeple, tarihi merkezlerin korunmasına kent ölçeğinde bir bütün olarak odaklanmak gerekmektedir.

Tarihi kentlerdeki koruma ve yenileme uygulamaları, somut ve soyut mirasın ekonomik, siyasi ve sosyal şartların ihtiyaç ve talepleri ile bütünleştirilmesi yanında kentin rekabet gücünü arttırmayı da amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda mevcuttaki problemlerin kaynağının tarihi doku mu yoksa çağdaş faaliyetler mi olduğu tespit edilmelidir. Problemin tarihi dokudan kaynaklandığı durumlarda, fiziksel yenileme, işlevsel dönüşüm, yıkım ve yeniden inşa etme gibi kararlar alınmaktadır (Doratlı, 2005). Tarihi kent merkezlerinin etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, kent merkezinin tarihi dokusu ile kent sakinlerinin istek ihtiyaç ve faaliyetleri arasındaki dengeyi sağlıklı bir şekilde sağlaması gerekmektedir (Owied, 2018).

Koruma konusunun var olanı muhafaza etmeyi, planlamanın ise yeni oluşumları temsil ettiği düşünüldüğünde iki anlayışın birbiri ile zıt anlamlara geldiği sonucu çıkmaktadır. Ancak sit alanı ilan edilen bir bölgede birtakım kısıtlamalar meydana gelse de o alanda yaşamsal faaliyetlerin süreklilik göstermesi gerekmektedir. Bu noktada da koruma- kullanma dengesi çok iyi sağlanmalıdır (Gök, 2017). Bu dengeyi iyi kurmak için kentin miras değerleri açıkça tanımlanmalı ve bunların yönetimi ve

korunması amacıyla mekanizmalar oluşturulmalı ve genel planlama çerçevesine uyumu sağlanmalıdır (Macdonald vd. 2009).

Bu sebeple tarihi kentsel alanların kullanımının devam edebilmesi ve eskimenin ortaya çıkaracağı sonuçların engellenmesi amacıyla birtakım uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Tarihi kentler genellikle eski dönemlerden günümüze ulaşmış dini, askeri, ekonomik ya da siyasi güçlerini yansıtan yapıları barındırmaktadır. Kullanımı devam etmeyen yapılar genellikle eskimeye maruz kalırken kullanımı devam eden yapılar ise korunma imkanına sahip olmaktadır. Bu sebeple "uyarlanabilir yeniden kullanım" uygulaması neticesinde yeni işlev yüklenen yapıların korunma imkânı daha yüksek olmaktadır. Yapıların uyarlanabilir yeniden kullanım tekniğiyle yeniden kazandırılması, kendi kendini finanse eden ve sürdürülebilir bir koruma yolu için sağlıklı bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır (Steinberg, 1996). Sonuç olarak koruma uygulamalarının, müzeleştirme veya işlevsizleştirmenin aksine yeni fonksiyonlar yükleme, canlandırma ve günlük yaşama uyumlandırma amacıyla olması gerekmektedir (Fidan, 2007).

2.3.3 Türkiye’de Tarihi Kentleri Korumaya İlişkin Mevzuat

Tarihi çevre korumaya ilişkin mevzuatın gelişimi incelendiğinde üç farklı dönemden söz edilmektedir. İlk dönem 1951 – 1972 yılları arasını kapsayan, koruma uygulamalarının genellikle tek yapı ölçeğinde gerçekleştirildiği dönemdir. İkinci dönem, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk koruma yasasının ortaya konduğu 1973 – 1983 yılları arasını kapsamaktadır. Üçüncü dönem ise 1710 sayılı Eski Eserler Yasasının ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun değişimi ile başlayan ve 2004 yılında koruma mevzuatında gerçekleştirilen son değişikliğe kadar geçen zaman dilimini kapsamaktadır (Sarıkaya, 2009).

Tarihi kültürel varlıkların korunması amacıyla gerçekleştirilen ilk yasal düzenleme “Asar-ı Atika Nizamnamesi” (Eski Eserler Tüzüğü -13 Şubat 1869)’dir. Gerçek anlamda kültürel çevre ve mirasın korunmasının ilk adımları ise 1951 yılında 5805 sayılı “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkilî ve Vazifelerine Dair Kanun” ile birlikte atılmıştır. Ülke genelinde korunması gerekli tarihsel ve

mimari niteliklere sahip yapıların bakım, onarım, koruma ve restorasyon faaliyetlerinde gerçekleştirilecek ilkeleri belirlemek ve söz konusu ilkelerin uygulanmasına yönelik denetimleri sağlamak amacıyla “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” oluşturulmuştur (Atalay, 2010; Gülersoy, 2002).

5805 sayılı “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun” 2 Temmuz 1951 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile birlikte Türkiye’de korunması gereken anıtların ve taşınmaz eski eserlerin korunma, bakım, onarım, restorasyon faaliyetlerinde uyulması gereken ilkeleri belirlemek, denetimini yapmak ve bilimsel görüş bildirmekle sorumlu olan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Bu kurulun kurulması ile birlikte Cumhuriyet Dönemi’nde koruma kavramına yönelik önemli bir adım atılmıştır (Kejanlı vd. 2007).

1956 yılında yürürlüğe giren 6785 sayılı “İmar Kanunu”, arkeolojik alanların ve tarihi yapıların yakın çevrelerinde inşa edilecek binaların mesafelerinin hazırlanacak tüzüklerle kararlaştırılmasına yönelik hükmü ile planlama-koruma ilişkisini ortaya koyan ilk düzenlemedir (Avcıoğlu, 2016).

Türkiye’de tarihi çevrenin bir bütün olarak korunabilmesi için gerekli yasal çerçeve 1970’li yılların başlarında yürürlüğe girmiştir. 1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu çıkarılarak Türkiye’de tarihi çevrelerin bir bütün olarak tescil edilmesi sağlanmış ve koruma altına alınmaları sağlanmıştır (Ahunbay, 2015).

Kanunla ülke sınırlarında doğal, arkeolojik, tarihi ve kentsel sit alanları “koruma” başlığı altında ele alınmıştır. Ayrıca eski eser kavramı tekrar tanımlanmış, tek yapı ölçeğinde algılanan koruma kavramı yapı adası ölçeğine dönüşerek anıt, külliye ve sit gibi tanımlar ortaya konulmuştur (Avcıoğlu, 2016).

1979–1983 yılları arasını kapsayan “Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı”nda kültürel mirasın korunmasına yönelik ilkeler, daha önce gerçekleştirilen kalkınma planlarına kıyasla uluslararası girişimlerin de etkisiyle daha geniş kapsamda ele alınmıştır. Ayrıca 1982 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa ile birlikte kültür ve tabiat varlıklarının korunması ilkesi açıklanmıştır.

1983 yılında koruma konusunun ikinci kırılma noktası olan 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile birlikte kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu kabul edilmiş, sit kavramı yeniden tanımlanmıştır. Kanun ile birlikte eski eser koruma politikası, taşınmaz kültür varlığı koruma politikası olarak dönüşümü sağlanarak çağdaş koruma politikalarına yönelik gelişme sağlanmıştır. Çevre ölçeğindeki koruma uygulamalarının planlama konusunda bir problem meydana getirdiği açıklanarak ilk kez ‘Koruma İmar Planı’ tanımını ortaya konulmuştur. Bu yasa ile “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” kaldırılarak yerine “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu” ve “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları” getirilmiştir (Avcıoğlu, 2016).

1982 yılında kabul edilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmeye Türkiye Cumhuriyeti’nin Katılmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ve Sözleşme”, 1989 yılında kabul edilen “Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ve Sözleşme” ve 1999 yılında kabul edilen “Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi’nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun” evrensel tanım ve politikalar açısından ülke açısından koruma politikasının önemli dönüm noktaları olan gelişmelerdir (Avcıoğlu, 2016).

2004 yılında yürürlüğe giren 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile birlikte yürürlükte bulunan mevzuatın uluslararası ilkelerle uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (Avcıoğlu, 2016).

Tarihi çevrelerde yenileme kavramı 2005 tarihli 5366 sayılı yasa ile ön plana çıkmıştır. Kanunda koruma-yenileme ilişkisinden daha çok yenileme konusu üzerinde durularak koruma kavramı geri planda yer almıştır. 5366 sayılı yasa ile getirilen en önemli farklılık ise koruma alanları için getirilen ‘yenileme alanı’ tanımlamasıdır.

2.4 Tarihi Kentlerin Planlanması

İnsanlık tarihi süresince sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda birçok kırılma noktası yaşanmıştır. Kentler, bu dönüşüm içinde genellikle bir odak noktası konumunda

kalmıştır (İmitiyaz ve Iram, 2018). Geçtiğimiz yüzyılda ise kentsel mekânlar üzerindeki etki yönünden bakıldığında daha önce benzeri görülmemiş bir değişim meydana geldiği görülmektedir. Küreselleşme, hızlı ve kontrolsüz büyüme, sosyo-ekonomik değişiklikler kentsel alanların korunmasına etki eden ve kentsel alanlardaki değişimi yönlendiren ana unsurlar olarak ortaya çıkmıştır (Macdonald vd. 2009).

Kentleşme süreci üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde üç farklı tarihsel dönemden bahsedilmektedir, sanayi öncesi dönem, endüstri devrimi dönemi ve metropolitan kentlerin oluştuğu dönemdir. Sanayi öncesi dönemde kentler günümüzdeki kentlerle kıyaslandığında oldukça farklılık göstermektedir. Tarım ve ticaretin henüz gelişmediği bu dönemde insanlar kentlere geçici olarak yerleşmekte ve devamlı olarak yer değiştirme eğiliminde olmuşlardır (URL-1, 2021). Sanayi dönemi kentleri, daha önceki kentlere kıyasla daha yoğun nüfuslu, daha geniş alana yayılmış ve çeşitliliğin daha fazla olduğu kentlerdir. Sanayi dönemi kentleri, belirli sınırlar içinde bir arada yaşamını sürdüren farklı kültürlere, geçmişe, becerilere, ihtiyaçlara sahip birçok farklı profildeki insanları içinde barındırıyordu. 20. Yüzyıl'ın başlarında ise sanayi kentlerinin artan nüfus ve faaliyetler neticesinde daha büyük alanlara yayılmasıyla metropoller ortaya çıkmıştır (URL-1, 2021). Artan erişilebilirlik ve yeni düşüncelerin, teknolojinin ve ticaretin gelişmesi faktörleri de bu dönemde kentsel büyümenin üzerinde önemli etki yaratmıştır (Antrop, 2000). Genişleyen metropol kentler, kentlerdeki yoğunluğun artmasında etkili olmuş ve milyonlarca nüfusu içinde barındıran oldukça geniş kentsel alanları ortaya çıkarmıştır (Hussain, 2019).

Kentlerin plansız büyümesiyle birlikte sosyal, ekonomik, mekânsal problemler ve yüksek nüfusun barınma ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalan kentsel alanlar ortaya çıkmıştır (Yüceşahin vd. 2004). Kentsel nüfus artışından kaynaklanan çeşitli alanlardaki problemler sınırlı kentsel mekânların planlanarak daha verimli bir şekilde kullanılması gerekliliğini doğurmuştur. Bu şekilde 19. Yüzyıl'ın sonlarına doğru kent planlama kavramı bilimsel bir disiplin olarak ortaya çıkmaktadır (Keleş, 1990). Kent planlama kavramının bir disiplin olarak meydana çıkışından bu yana, kentlerin ne şekilde, hangi konumlarda ve hangi özellikleri içereceğinde yani kent makroformunun şekillenmesinde rol oynayan bazı etmenlerin var olduğu kabul edilmektedir. Bu etmenler; fiziki, iktisadi, kültürel, toplumsal, siyasi, idari etmenlerdir. Ancak tarihsel

süreçte yaşanan iktisadi, siyasi, idari, sosyokültürel alanlarda yaşanan dönüşümler kentte yaşayan bireylerin istek ve ihtiyaçlarındaki değişimleri de beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu değişimin sonucu olarak kentsel mekânların da bireylerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olması hedefiyle sürdürülebilir, nitelikli, fonksiyonel, ergonomik olarak planlanması kaçınılmaz olmuştur (Özalp ve Arslan, 2020). İmar planı ve kent planının meydana gelmesinde birçok faktör sınırlandırıcı ya da tetikleyici rol oynamaktadır. Bu faktörler beş grupta incelenebilir (Bayhan, 1969; Minnery, 1992; Rodrigue, 2003).

1. Doğal Faktörler
2. Sosyo-ekonomik Faktörler
3. Teknolojik Faktörler
4. İdari Faktörler
5. Yapay Faktörler

Kentsel mekânlarda meydana gelen değişim ve dönüşümler, doğal çevrenin izin verdiği fırsatlar oranında gerçekleşmektedir (Karadağ ve Koçman, 2007). Kent planını etkileyen sosyal ve ekonomik faktörler, yerleşmeyi oluşturan insanların sahip olduğu farklı sosyal ve ekonomik yapıları sonucunda ortaya çıkan ve kentin şekillenmesinde rol oynayan etmenlerdir (Yıldız, 2004). Bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemeler kentlerin ulaşım sistemlerinin çeşitlenmesini ve bina yapım tekniklerinin değişimini de beraberinde getirmektedir (Rodrigue, 2003). Teknolojik kaynaklı gelişmeler alternatif ulaşım araçları aracılığıyla kentlerin daha geniş alanlara yayılması ile kentsel alanların da buna bağlı olarak değişimini ve binaların sahip olduğu fonksiyonların çeşitlenmesini de olağan kılmaktadır (Yazgı, 2006). Yasa ve yönetmelikler getirdikleri sınırlandırmalar ile, yapılaşma kararları, ulaşım sistemlerindeki hiyerarşik yapı, yerleşme düzeni ve sınırları gibi kararların verilmesinde önemli rol oynarken, kentsel alanların korunması ve devamının sağlanmasında da etkili olmaktadır (Ayverdi, 2004). Kent planını etkileyen yapay faktörler (arazi kullanımı, yapılaşma kararları, ulaşım sistemi, mülkiyet yapısı, çevre problemleri (hava, toprak, su, çevresel kirlilik, vb.), doğal faktörlerden farklı olarak tümüyle kentsel mekânı kullananların müdahalesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Ayverdi, 2004; Sjoberg, 1965).

Yapay faktörlerin arasında yer alan planlama kararları kentsel değişimde önemli rol oynayan unsurlardan biridir. Kentlerin tarihi dokusunu oluşturan çekirdeği de bu değişimlerden en çok etkilenen alanlar olmaktadır. Kent planlama disiplini esas olarak geleceği şekillendirmekle ilişkilendirilse de bu durum plancılarının geçmişi görmezden gelebilecekleri anlamına gelmemelidir. Günümüzde uygulanan bazı planlama politikaları kapsamında yanlış yapılandırma anlayışı ile kentler mekânsal ve sosyal bozulma ile birlikte kentin sahip olduğu tarihi doku üzerinde olumsuz değişime ve kentsel bütünlüğün bozulmasına maruz kalmaktadır. Bu noktada tarihi kentlerde kentsel kimliğin korunması ve gelecek nesillere aktarımının sağlanmasında planlama yaklaşımları hayati önem taşımaktadır (Ulusay vd. 2017). Kent planlamasında kentlerin hem morfolojik hem de sosyo-kültürel özellikleri göz önünde bulundurulmasının yanı sıra planlama uygulamalarına tarihi yapıları da dâhil etmek planlamaya kalite ve özgünlük katmaktadır (Warsaw vd. 2000, Welter, 2003). Bu sebepten planlama kararları alınırken tarihi dokunun koruma kullanma dengesi göz önünde bulundurularak, olumsuz etkinin mümkün olduğunca minimum seviyede tutulması amacı benimsenmelidir. Aksi taktirde tarihi dokular üzerinde oluşan değişim ve dönüşüm baskısının giderek artması sonucunda tüm koruma gayretlerine rağmen dokuların bozulması, bütünlüğünün parçalanması hatta yok olması kaçınılmazdır.

Kentsel alanlar bulundukları bölgenin taleplerine, ihtiyaçlarına ve bağlı olduğu ülkenin sosyo-ekonomik, siyasi, kültürel özellikleri çerçevesinde şekillenmektedir. Bu özelliklerde meydana gelen değişimler, tarihsel süreçte ortaya çıkan talep ve ihtiyaçlardaki farklılaşmalar ile kentsel yapıyı çevre arasında uyumsuzluğa sebep olmaktadır. Eskime olarak tanımlanan bu uyumsuzluk, kentsel alanın zaman içerisinde parçalanma, bozulma ve çürümeye sebep olmaktadır (Doratlı, 2005). Planlama politikaları, kentsel tarihi mirasın kültürel, ekonomik ve mimari değerleri arasındaki ilişkiyi tespit eden, kentsel planlama ve kültürel miras yönetimine akılcı bir bakış açısını gerektirmektedir (Bigio ve Licciardi, 2010).

Sağlıklı bir koruma planlaması için yalnızca kültürel değerlerin korunması ya da işlev kazandırılması bütüncül bir koruma planlaması açısından yetersiz kalmaktadır. Uygulanacak olan bir koruma planlamasında alınacak kararların, kentin karakteri göz önünde bulundurulmadan alınması bu kararların birbirinden kopuk ve tutarsız

olmasına, kentle özdeşleşmeyen bir plan ortaya çıkmasına ve bu şekilde hazırlanan planın da koruma uygulamalarını güçleştirmesine yol açmaktadır (Görgülü ve Özden, 2006). Kültürel değerlerin yanında kentin geri kalan tarihi ve modern dokusunun bir arada değerlendirilerek kent kimliğine katkı sağlaması koruma planının hedefi olmalıdır. Koruma kararlarının yalnızca tarihsel alana yönelik olmayıp kentin tümüne bütüncül bir şekilde uygulanması kent içinde birbirinden kopuk ve aykırı alanların ortaya çıkmasını önleyerek koruma uygulamalarını daha verimli kılmaktadır (Özden, 2005). Koruma planlaması, yapı kullanımının iyileştirmesiyle birlikte kullanıcıların yaşam kalitesini yükseltmeye katkıda bulunmalı ve bölgedeki turist akımını destekleyerek ekonomik büyümeye fayda sağlamalıdır (Ebejer ve Dimelli, 2019).

Koruma uygulamalarında yalnızca yapılar değil aynı zamanda günümüzdeki ve gelecekteki arazi kullanımları, ulaşım sistemi ve bölgenin sahip olduğu sosyal ve demografik özellikler de koruma çalışmalarına dâhil olmaktadır. Kentsel koruma uygulamalarında yıkım ve yeniden yapım faaliyetlerinden ziyade uyarlanabilir dönüşüm uygulamalarının gerçekleştirilmesinin birçok yararı bulunmaktadır (Asworth ve Turnbridge, 2000; Doratlı, 2005). Hâlihazırda var olan bu binaların yıkılıp tekrar yapılması sürecinde sarf edilen zaman ve ekonomik kaybın önüne geçmeye katkı sağlamaktadır (Rypkema, 2008). Sağlıklı bir planlama hedefiyle ortaya konulan uyarlanabilir dönüşüm faaliyetleri yıkım ve yeniden yapım uygulamalarına göre daha tasarrufludur (Bullen ve Love, 2010). Sağlıklı bir koruma planlaması neticesinde tarihi alanlar, kent sakinleri için bir tehdit unsuru olmak yerine, kentin çekici bir odak noktası olmaktadır (Izadi, 2008).

2.4.1 Plan Türleri

Türkiye’de uygulanan kent planlama sistemi; 3194 sayılı İmar Kanunu’nun içeriğinde bulunan çeşitli plan türleri çerçevesinde şekillenmiştir. Bu plan türleri kanunda belirlenen plan hiyerarşisi ve plan yapımına dair yetki ve yükümlülükler dâhilinde açıklanmaktadır. Plan hiyerarşisi planların etkili olduğu alan büyüklüğü, plan yapımında kullanılan ölçek ve uygulanan planın hedefi doğrultusunda belirlenmiştir. Planlama hiyerarşisi üst ölçekli planlar ve alt ölçekli planlar arasında sağlıklı bir

bağlantı kurarak bütüncül bir planlama uygulamasının gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Bütüncül planlama uygulamasına göre; üst ölçekte alınan bir kararın alt ölçekteki planla tutarsız olmaması veya alt ölçekteki bir planda alınan bir kararın üst ölçekteki planı olumsuz etkilememesi, etkilediği takdirde söz konusu kararın daha detaylı kontrolünün sağlanarak planlar arasında bir uyumun sağlanması gerekmektedir. Bütüncül planlama, planlama sürecinde meydana gelebilecek olan sorunları en aza indirerek ya da erken tespit edilip gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlayarak sağlıklı bir planlamanın oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Karadeniz vd., 2020). Kanunda belirlenen plan hiyerarşisine göre plan türleri; kalkınma planları, bölge planları, çevre düzeni planları, nazım imar planları ve uygulama imar planı olarak tanımlanmaktadır.

Planlama hiyerarşisinin ilk basamağını oluşturan bölge planı; nazım imar planı ve çevre düzeni planını yönlendirerek alt ölçekli detay kararlarının verildiği plandır. Planlamanın gerçekleştiği bölgenin sağlıklı bir şekilde kalkınması hedefiyle bölgenin sahip olduğu kaynakların sürdürülebilirliğinin göz önünde tutularak en verimli şekilde kullanılmasını amaçlar (Ersoy, 2006; Kalabalık,2010).

Çevre düzeni planı; planlama hiyerarşisinde ikinci kademeyi oluşturmaktadır. Çevre düzeni planının ülke ve bölge planlarında belirtilen amaç ve stratejiler ile uyumlu olarak hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca konut, ulaşım, sanayi, turizm ve tarım gibi sektörleri, koruma-kullanma dengesini ve ekolojik dengeyi göz önünde bulundurarak yerleşmelerin genel arazi kullanım ilkelerini oluşturmayı amaçlamaktadır (Ersoy, 2006).

3. kademeyi oluşturan imar planı; yerleşmenin sahip olduğu sosyal, ekonomik, doğal, tarihi, siyasi, özelliklerine yönelik detaylı araştırma bulguları eşliğinde kentsel gelişme yönelimlerini ve sorunlara dair çözüm önerilerini ortaya koyar. Ayrıca planlama alanında yaşayan halkın sosyo-kültürel istek ve ihtiyaçlarını gidermeyi, güvenli, sağlıklı ve yüksek kalitede bir kentsel mekân oluşturmayı amaçlar. Belirlenen arazi kullanımını, kısıtlayıcı-yönlendirici unsurları ve koruma kararlarını kapsayan, plan

notları ve raporuyla bir bütün olarak hazırlanan plandır (Çolak ve Öngören, 2014). 3194 sayılı İmar Kanunu'nda belirtildiği üzere nüfusu 10.000'in üzerinde olan yerleşmelerde imar planlarının yapılması zorunludur. İmar planları, belediye sınırları dâhilinde olan yerleşmeler için ilgili belediyelerce, belediye ve mücavir alan sınırları dâhilinde olmayan bölgelerde ise valilik veya ilgili kurumlar tarafından yapılmaktadır (Taşmektepligil, 2019). İmar Planları, 1/5.000 ölçekli nazım imar planı ve 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı olarak ikiye ayrılmaktadır.

Nazım imar planı, varsa üst kademelerdeki planlara uyumlu olarak hazırlanan, kentin ana kararlarını, arazi kullanım kararlarını, yapılaşma yoğunluğunu, kentsel mekânların gelişme yönünü ve kararlarını, ulaşım ağını gibi konuları içermektedir. Bu plan, uygulama imar planının hazırlanmasında temel teşkil eden, raporuyla bir bütün olan plandır. Temel hedefi, kentsel gelişme ve yerleşme alanlarının boyutunu ve yönünü belirlemek ve rehberlik etmektir (Orta, 2006).

Uygulama imar planı, planlama kademelenmesinin en alt basamağını oluşturan, nazım imar planı esaslarına uygun olarak hazırlanan yapı adalarını, düzenlerini ve yoğunluklarını, kat yüksekliklerini, yapı nizamını, taban alanı ve kat alanı katsayıları gibi detaylı bilgileri ve diğer kararları planın çevreye ve sürdürülebilirliğe etkisi göz önünde bulundurularak kapsamlı şekilde gösteren plandır (Tekinbaş, 2008).

Koruma amaçlı imar planı, bölgenin koruma kararlarını, yapılaşma şartlarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, açık alan varlığını, ulaşım sistemlerini, altyapı kararlarını, parsel şekillenmesi ve yoğunluklarını hedefler, araçlar, stratejiler ile birlikte sunan plandır. Koruma amaçlı imar planı, plan notları, planlama kararları ve açıklama raporu ile bir bütündür (URL-2, 2021). Koruma amaçlı imar planının temel amacı; planlama yapılacak alanın özgün dokusunun mimari, arkeolojik, tarihi, doğal ve fonksiyonel değerlerinin korunarak günümüz şartlarına uygun kullanımını sağlamaya yönelik planlama kararlarının verilmesidir. Kararlar doğrultusunda detaylı düzenleme planları hazırlanmaktadır (Gürpınar, 2001; Zeren, 1990). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenen sit alanlarının, alanın etkileşim geçiş sahası ve sürdürülebilirliği de göz önünde bulundurularak korunmasını hedeflemektedir. Gerçekleştirilen arazi analizleri temelinde, alanın tarihi, doğal,

mimari, arkeolojik, demografik, sosyo-ekonomik, kültürel ve yapılaşma verilerini de içinde barındırmaktadır.

Tanımda yer alan sit alanları kavramı, ortaya çıktıkları dönemin sosyal, kültürel, ekonomik yapısını, yaşam biçimini yansıtan ve tarihi, mimari, estetik değerleri barındırarak bir arada bulunması neticesinde doku bütünlüğü sağlayan alanlardır. Sit alanları doğal, kentsel, tarihi ve arkeolojik sit alanları olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır. Sit, tarih öncesi dönemden bugüne kadar varlığını devam ettirmiş farklı uygarlıkların ürünü olan, yaşadıkları dönemlerin mimari, sosyal, ekonomik ve benzeri özelliklerini temsil eden kent ve kent kalıntılarıdır. Ayrıca önemli tarihsel olaylara şahitlik etmiş, sosyal hayata konu olmuş kültürel mirasların yoğun olarak görüldüğü tespiti tamamlanmış tabiat zenginlikleri ile korunması gerekli alanlardır. Doğal sit, sıra dışı güzelliklere ve özelliklere sahip olan ve nadir bulunan korunması gerekli alanlar ve taşınmaz tabiat varlıklarıdır. Kentsel sit, mimari, tarihi, mahalli, sanatsal özelliklere sahiptir. Kentsel sit alanları, bir arada konumlanmaları ve içinde bulundukları yerleşmenin yaşam tarzını gelecek kuşaklara aktarmaları sebebiyle tek yapı olarak sahip oldukları değerden daha fazla değere sahiptir. Kültürel ve doğal çevre elemanlarının (yapılar, yeşil alanlar, bitki çeşitliliği, yerleşim dokuları, açık alanlar, duvarlar ve benzeri) bir arada bulundukları alanlardır. Tarihi sit, insanlık tarihi, askeri tarih bakımından önemli tarihi hadiselerin meydana gelmesi nedeniyle korunması gerekli alanlardır. Arkeolojik sit, insanlığın ortaya çıktığı tarihten günümüze kadar varlığını sürdüren eski medeniyetlerin yer altında, yer üstünde ve su altındaki eserlerini, şahit oldukları devirlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını yansıtan kültür miraslarının bulunduğu alanlardır (URL-2, 2021).

Koruma amaçlı imar planları planlama hiyerarşisindeki farklı ölçeklerdeki planlarla ilişki içinde olması sebebiyle en üst kademedeki plandan en alt basamağa kadar bir bütünlük oluşturması gerekmektedir. Bu sebeple koruma amaçlı imar planları hazırlanırken yalnızca tarihi dokuyu korumakla sınırlı kalmayıp tarihi dokunun çevresinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu durum üst ölçekli planların koruma planları ile etkileşim içinde olmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu zorunluluk da “bütünleşik koruma” anlayışının bir sonucudur (Gök, 2017).

Koruma amaçlı imar planları üst ölçekli planlardan veri almanın yanında özel yapılaşma kararları doğrultusunda detaylı tasarım ilkelerine de katkı sağlamaktadır (Ulusay vd. 2017). Planlama hiyerarşisinde mekânsal planlar dâhilinde ele alınan koruma amaçlı imar planları, özel kanunlarla belirlenen bölgelerde uygulanmaktadır. Koruma amaçlı imar planları planlama hiyerarşisinin en alt basamağında yer alsa da her kademedeki ölçeklerde korunacak alanın yeri incelenerek analiz çalışmaları bütüncül şekilde uygulanmalıdır (Taşmektepligil ve Polat, 2019). Koruma amaçlı imar planı uygulanacak bölgenin tarihi çekirdeklerinin sahip olduğu potansiyeller göz önünde tutularak modern şehircilik, restorasyon, ulaşım sistemleri, yeşil alan tasarımı gibi konuları da içeren amaçlar benimsenmelidir (Köse, 2007). Hazırlanma aşamasında şehir planlama, mimarlık, peyzaj mimarlığı, restorasyon, arkeoloji, sanat tarihi sosyal bilimler, kent ekonomisi, sosyal bilimler, istatistik gibi birden fazla mesleki disiplininin bir arada çalışması gerekmektedir (Kuter, 2007). Koruma amaçlı imar planları, revizyon koruma amaçlı imar planı, ilave koruma amaçlı imar planı ve koruma amaçlı imar planı değişikliği olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bu planlar koruma amaçlı imar planı ilkeleri temelinde hazırlanmaktadır. Revizyon koruma amaçlı imar planı, mevcut koruma amaçlı imar planının uygulanmasının olanaksız olduğu ya da değişen şartlar sonucunda ortaya çıkan yeni ihtiyaç ve problemlerin hazırlanan raporlar ile birlikte üst ölçekli plan kararlarına uygunluğunun sağlanması ve yenilenmesini amaçlar. İlave koruma amaçlı imar planı, yapılacak araştırmalar neticesinde koruma amaçlı imar planının içerdiği sit alanlarının sınırlarının genişletilmesi, mevcut sit alanına yakın bölgelerde yeni sit alanlarının tespit edilmesi ya da farklı zorunluluk hallerinde ortaya çıkmaktadır. Bu plan, mevcut plana bitişik ve mevcut planın içerdiği genel arazi kullanım kararları ile bütünlük, uyum ve süreklilik oluşturacak şekilde hazırlanmaktadır. Koruma amaçlı imar planı değişikliği, bilimsel, teknik ve nesnel sebeplere dayanan, sınırları belirli bir bölgenin arazi kullanım kararında ve plan notunda kamu yararı göz önünde bulundurularak değişiklik meydana getiren, tarihi, kültürel, doğal ve arkeolojik değerlerin korunmasına yönelik uygulanan plan düzenlemeleridir (URL-2, 2021).

2.5 Tarihi Kentlerde Yeşil Alanlar

İnsanların yerleşik düzene geçmesi ile birlikte yerleşim alanları da şekillenmeye başlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde nüfus ve yapılaşmanın artması ile meydana çıkan sokaklar ve sokakların birbirine bağlandığı caddeler meydanlar şekillenmiş ve bu bağlantı hattının şekil ve biçimine bağlı olarak da çevrelerinde açık ve yeşil alanlar oluşmuştur. Açık yeşil alanlar kentlilerin yaşamlarını devam ettirirken barınma, çalışma gibi alanların yanı sıra, sosyal yaşamın getirdiği bir gereklilik olarak buluşma toplanma, dinlenme, eğlenme gibi rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri alanlar olarak görev üstlenmiştir (Aghamirloo vd. 2015). Genellikle, bisiklet ve yaya ulaşımının önemli bir parçasıdır, peyzaj alanlarını içerisinde barındırır, kültürel miras özelliği taşıyabilir ve tüm canlılar için yaşama alanıdır (Yazgan 2004). Kentsel yeşil alanlar sahip olduğu karakterleri aracılığıyla, içinde bulundukları toplumların çağdaş değerleri, kültürel yapıları ve inançlarını ifade etmede önemli rol oynamaktadır (Thompson, 2004).

Kentlerde yer alan doğal, kültürel zenginlikleri ve bu bağlamda yaban hayatı, evcil hayvanları kapsayan, tarihi bir olay ya da bir etkinlikle birlikte ortaya çıkan veya çeşitli estetik ve kültürel değerler içeren tarımsal, endüstriyel veya rekreatif işlevler üstlenen yeşil alanlar “Kültürel Peyzaj Alanları” olarak tanımlanmaktadır (URL-3, 2022). Kültürel peyzaj alanları, kentte yaşayanların sosyal hayatının, psikolojik durumunun ve yaratıcılığının yansıması olması sebebiyle ortak kimliğin temel taşıdır (Koçan, 2012). Farklı nesillerin ürünü olarak ortaya çıkan tarihi yeşil alanlardaki sürekli değişime ve sayısız dönüşüme uğrayan bitki örtüsü, biçim olarak genellikle homojen olmayan bir yapıya sahiptir (Jachula vd. 2018).

Tarihi doku içinde bulunan açık ve yeşil alanlar doğal peyzaj özelliklerini yansıtır, kent tarihi hakkında ipuçları verir, ekolojik, sanatsal ve ekonomik faydaları ile yaşam kalitesini iyileştirir, turizme katkı sağlamaktadır (Yıldız, 2020). Tarihi doku içinde bulunan açık ve yeşil alanlar; tarihi bir eserin veya yapının daha iyi değerlendirilebilmesini sağlamaktadırlar (Yazgan ve Erdoğan, 1992). Ayrıca tarihi dokuda ikamet eden kentliler için tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesine olanak

sağlayarak bu alanda sürdürülen geleneksel yaşam tarzının devamının sağlanması gibi önemli roller üstlenmektedir.

Kentsel açık alanların tarihi dokular içindeki yer seçimi, kentsel dokuların oluşturduğu bütünlüğü, doluluk-boşluk oranlarını, kentsel dokunun şekillenmesini etkilemektedir (Yörüten ve Hamamcıoğlu, 2018). Tarihi kentsel doku içerisinde konumlanan yeşil alanların standartları, planlama alanının nüfus, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı, konumu ve büyüklüğü, iklim türü ve buna bağlı olarak şekillenen bitki örtüsü gibi değişkenlere göre belirlenmelidir (Oğuz 1996). Tarihi dokusu ile ön plana çıkmış bazı Avrupa ülkelerinde yeşil alan büyüklükleri incelendiğinde, İsveç'in Stockholm kentinde 5,6 m² mahalle ve semt parkları, 10 m² spor alanları, 23,8 m² ise kent parklarından oluşan toplamda 39,4 m²/kişi yeşil alan ve 48,1 m² kent yakını yeşil zon miktarı düzenlendiği görülmektedir. Roma'da ise kişi başına, 3,2 m² çocuk oyun alanı, 5,5 m² mahalle ve semt parkı, 11,6 m² kent parkı ve 7,5 m² spor alanlarından meydana gelen toplamda 27,8 m²'yeşil alan düzenlendiği görülmektedir. Hollanda'nın Amsterdam kentinde kişi başına 9 m² kent parkı, 6,5 m² spor alanının düştüğü, toplamda ise 15,5 m² kentsel yeşil alan ve 30 m² kent yakını yeşil zon düzenlenmiştir. Varşova'da ise kişi başına 45,3 m² yeşil alanın, 15 m² mahalle ve semt parkından, 5,3 m² kent parkından, 7,5 m² spor alanlarından ve 17,5 m² kent yakını yeşil zondan oluştuğu belirlenmiştir (Ceylan, 2007) (Tablo 2.1).

Tablo 2.1 Bazı avrupa ülkelerinin yeşil alan miktarları

İtalya Roma (m²/kişi)	Polonya Varşova (m²/kişi)	Hollanda Amsterdam (m²/kişi)	İsveç Stockholm (m²/kişi)
27,8	45,3	45,5	87,5

2.5.1 Dünya'dan Örnekler

2.5.1.1 Danimarka Kopenhag kenti

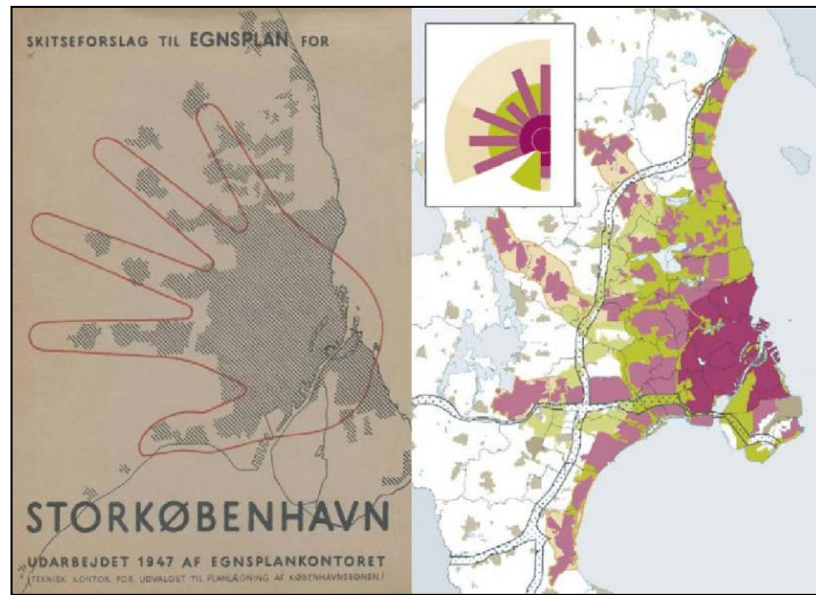
İkinci Dünya Savaşı sonrasında kentlere doğru olan göç nüfus artışına sebep olmakta ve konut talebinin artmasına yol açmaktadır. Bu dönemde şehir merkezinde kentsel ve endüstriyel aktiviteler de yoğunlaşmıştır. Bunun sonucunda tarihi kent ve dört bölgenin merkezde konumlandığı ve şehrin dışına doğru aralarında yeşil kuşakların

bulunduğu şeritler halinde bir genişleme fikri ile Danimarka'nın Kopenhag şehrinde 1947 yılında "Finger Plan" planı gerçekleştirilmiştir (Mangut, 2015).

Planın amacı, kentteki insan ve konut yoğunluğunu kontrol altına almak, tren ve metro ağlarıyla bütünleşmiş bir ulaşım sistemi tasarlamaktır. Ayrıca kent merkezi ve banliyöler arasındaki mesafeleri dengeleyerek araç kullanımını azaltmak ve kentsel doku ile yeşil alanların dengesini sağlayarak kentsel yaşam kalitesini arttırmak da amaçlanmıştır (Brüel, 2012; Mangut, 2015; Jørgensen, 2004).

Planın temel ilkeleri, kentleşme ince parmaklarda gelişecek, gelişmemiş arazilerin yeşil dilimleri parmakların arasında kalacak, parmak gelişimi toplu taşımayı takip edecek (özellikle demiryolları), banliyöler dizi şeklinde gelişecek ve kent sakinleri yeşil alanlara yakın mesafede ikamet edecek şeklindedir (Cahasan ve Clark, 2011). Parmakların arasındaki "yeşil kamalar" ile tarım ve eğlence amaçlı arazilerin oluşturulması amaçlanmıştır (URL-4, 2022).

Yeşil kentsel dilimlerin içinde birkaç köy yer almaktadır ve bu köylerde sadece yerin peyzajına, doğasına ve kültürel değerlerine uyarlanmış küçük ölçekli inşaatlara izin verilmektedir. Yeşil kentsel dilimlerin amacı, çekirdek kentsel bölgede (avuç içi), kamuya açık bölgesel açık alanlar şeklinde geniş, yeşil alanlar sağlamaktır (Ministry of the Environment, 2015) (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Kopenhag "Beş Parmak Planı" ve 2007 versiyonu (Li, 2016)

20 yüzyıl sonlarına kadar “Finger Plan” doğrultusunda gelişimi devam eden şehir, günümüzde kent merkezine yakın alanların değer artışı nedeniyle değişim göstermektedir. Bunun sonucunda “Finger Plan” ile uyum sağlamayan bir şekilde kentin gelişim yönü doğu yönünde gerçekleşmiştir (Mangut, 2015).

Kopenhag kentinin açık-yeşil alanları; 200 hektar su ve göl alanı olan yaklaşık 2.260 hektar yeşil alan, 14,7 km açık su yolu ve 92 km sahil şeridinden oluşur ve toplam alanının %25’ini kapsamaktadır. Kentte kişi başına düşen yeşil alan miktarı 42,4 metrekaredir ve halkın %80 oranındaki kısmı bir yeşil alana en fazla 300 m uzaklıkta ikamet etmektedir (Irmak ve Avcı, 2019).

Kopenhag’da parklar kentin en önemli konaklama alanları ve halkın ortak bahçesi olarak kabul edilmektedir ve bu kapsamda kentte bulunan yeşil alanların iyileştirilmesi amacıyla birtakım projeler geliştirilmiştir. Bunlar; 2004 yılında ‘Yeşil Kopenhag Park Politikası’, 2009 yılında ‘Cep Parkları ve Diğer Yeşil Alanlar Eylem Planı’, 2009 yılında kentin tüm park ve doğal alanlarının Doğa Koruma Yasası’ ve 2011 yılı İklim Değişikliği Uyum Planı gibi çeşitli uygulamalardır (Irmak ve Avcı, 2019).

20. Yüzyıl’da Kopenhag’da tasarlanan parklar doğal sit özellikleri taşımalarının yanında farklı aktif dinlenme şekillerine oyun, spor, vb. aktivitelere de olanak sağlamaktadır (Özdamar, 2006). Parkların Kopenhag’ı doğudan batıya uzanan akarsuyla bütünleşmesi ile birlikte yeşil bir kuşak ortaya çıkmaktadır.

Rosenborg Kalesi’nin bahçesi olan King’s Garden Kopenhag’ın en eski ve en çok ziyaret edilen parklarından biridir. Parkta yer alan Rosenborg Kalesi, 1606 yılında bir sayfiye evi olarak inşa edilmiş ve 1624 yılında bugünkü durumuna gelmiş bir Rönesans kalesidir. King’s Garden’ın hemen kuzeyinde bir dizi park, şehrin tam ortasından geçen yeşil bir şerit oluşturmaktadır. Bunlar şehrin eski surları üzerine inşa edilmiştir ve Østre Parkı, Ørsted Parkı ve Botanik Bahçesi’ni içermektedir (URL-5) (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 King's Garden, Botanik Bahçesi, Østre Park ve Ørsted Park (URL-5, 2022)

Şehrin kuzeyinde 1906-1914 yılları arasında tasarlanan Fælledparken Parkı, 58 hektarlık alanıyla Kopenhag'ın en büyük parkıdır. Parkta spor aktiviteleri, opera konseri, açık hava konserleri, karnaval ve antika sergisi gibi çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca parkta yürüyüş, güneşlenme, koşu, oyun alanları gibi kentlilerin kullanımına yönelik çeşitli rekreatif aktiviteler de bulunmaktadır (URL-5) (Şekil 2.3).

Şekil 2.3 Fælledparken Park (URL-5, 2022)

Diğer bir önemli park, 64 hektar büyüklüğünde olan Frederiksberg Bahçeleri'dir. Park, su kuşları ve gri balıkçıl kolonisine ev sahipliği yapması sebebiyle ekolojik açıdan öneme sahiptir (URL-4) (Şekil 2.4).

Şekil 2.4 Frederiksberg Bahçeleri (URL-6, 2022)

Normal parkların yanı sıra, Kütüphane Bahçesi, Glyptoteque Bahçesi, Gr  nneg  rden Sanat ve Tasarım Müzesi ve Carlsberg Akademi Bahçesi gibi halka açık bahçeler de Kopenhag'ın merkezinde önemli yeşil alanlar olarak hizmet vermektedir (URL-5).

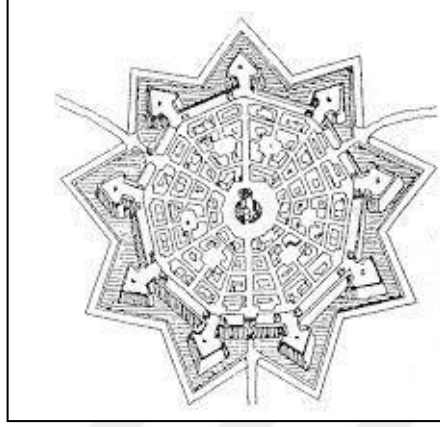
Kopenhag'ın yeşil alanlar açısından önemli bir diğer özelliği de, bazı mezarlıkların park olarak da kullanılmasıdır. Ancak bu alanlarda yalnızca güneşlenmek, okumak ve meditasyon yapmak gibi daha sessiz aktiviteler gerçekleştirilmektedir (URL-5, 2022). Vestre Mezarlığı 54 hektarlık alanıyla Danimarka'daki en büyük mezarlıktır. Alanda yoğun korular, açık çimenler, patika yollar, çitler, anıtlar, büyümüş mezarlar ve farklı türlerde ağaçlar bulunmaktadır (URL-7, 2022).

2.5.1.2 İtalya Palmanova kenti

Palmanova kenti, İtalya'nın kuzeyinde, Slovenya sınırına yakın bir konumda bulunmaktadır. Palmanova, 2017 yılında UNESCO tarafından dünya mirası listesine eklenmiştir. Rönesans döneminde ortaya çıkan ideal kent kavramı, Scamozzi'nin tasarımı olan Palmanova kentinde net olarak görülmektedir (Köksaldı ve Turkan, 2020). Palmanova kentinin makroformu, savunma sisteminin güçlü olması sebebiyle bozulmadan günümüze kadar varlığını koruyabilmiştir (Kürkçüoğlu, 2010).

Palmanova, Rönesans döneminde ışınsal plan şeklinde planlanmış tek ideal kent olarak bilinmektedir. Kent, dokuz köşeli yıldız şeklinde surlardan, üç adet kapı ve kenti çevreleyen bir hendekten meydana gelmektedir. Kent, dokuz ravelin (tabya perde duvar), dokuz burç, dokuz lunettes ve on sekiz cavalier den oluşmaktadır. Rasyonel

bir plana ve mimariye sahip olan kent, meydandan ışınsal şekilde uzanan düzgün yol aklarına ve ızgara plana sahiptir (Köksaldı ve Turkan, 2020) (Şekil 2.5).

Şekil 2.5 Palmanova Kent Planı (Lynch, 1989)

Palmanova kenti, askeri savunma kalesi olarak inşa edilmiş bir kenttir. Sonraki dönemde yaşamın gelişmesi amacıyla ticari ve sosyal yönde birçok çalışma gerçekleştirilmiş ve tüccar, zanaatkâr ile köylülerin yaşayacağı örnek bir kent olarak planlanmıştır. Tipik bir Rönesans planına sahip olan kent, düzenli bir yapıdadır. Kent içerisinde ağırlıklı olarak mimari yapılar yer almaktadır. Yeşil alanlar ise surların dışında bulunan Venedik Su Kemerî'nin varlığı sebebiyle çoğunlukla, kentin dışında, surların çevresinde yer almaktadır (Köksaldı ve Turkan, 2020). Sur duvarları, kent kapıları ve burç yapıları, dönemin özgün uygulamalarının günümüze kadar ulaşması sebebiyle kentin önemli bellek ve imaj unsurlarıdır (Kürkçüoğlu, 2010).

Porta Udine Kapısına giden yolun kenarında bulunan antik su kemerî (Venedik Su Kemerî) 1655 yılında İl Alvisè Molin tarafından, kente suların taşınması amacıyla inşa edilmiş, fakat ilerleyen zamanda bu işlevini kaybetmiştir. Su Kemerî için 2015 yılında gerçekleştirilen restorasyon çalışması sonucunda taşıma su ile beslenmesi sağlanmıştır. Bu sular, kemere iki küçük şelaleden ulaşmaktadır. Restorasyonun ardından yeniden işlev kazanan antik su kemerî, çevresinde yeşil alanların oluşması ile insanların keyifli vakit geçirdikleri bir kamusal alan olarak ortaya çıkmıştır (URL-8) (Şekil 2.6).

Şekil 2.6 Venedik Su Kemer ve çevresinde bulunan yürüyüş yolu (Magicoveneto, 2012)

Palmanova kentinin merkezinde bulunan en büyük meydan Piazza Grande'dır. Altıgen biçimli meydan; saraylar, caddeler ve diğer sivil, dini mimari yapılar ile çevrelenmektedir. Meydanda, süs havuzları, tarihi çeşmeler ve anıtlar bulunmaktadır. İdari faaliyetlerin gerçekleştiği ve buluşma, toplanma alanı olarak hizmet veren meydan, düzenli, kapalı ve işlevsel bir yapıya sahiptir (Köksaldı ve Turkan, 2020) (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 Piazza Grande Meydanı (URL-9, 2022)

Meydan ile savunma duvarları arasında kentlilerin yaşamını sürdürdüğü, kendi içinde küçük meydancıklar bulunan bölge yer almaktadır. Meydan ve meydancıkların birbirine işinsal yollarla bağlanması da kentte bir açık alanlar hiyerarşisinin oluşmasına yol açmıştır (Kürkçüoğlu, 2010).

Kentte peyzaj planlama kapsamında yer alan yeşil alanların, daha çok surların etrafında şekillendiği görülmektedir. Surların etrafında oluşturulmuş olan açık ve yeşil alanlar, kent halkı tarafından yürüyüş yapmak, bisiklet sürmek gibi rekreatif faaliyetler amacıyla kullanılmaktadır (Köksaldı ve Turkan, 2020).

Palmanova kentinde açık ve yeşil alan varlığı açısından önemli unsurlardan biri de avlulu konut tiplerinin varlığıdır. Kentte yer alan yapıların genellikle bir avluya sahip olduğu görülmektedir. Bu bahçeler çoğunlukla bitkisel unsurlardan meydana gelmektedir. Otoparklar, duraklar gibi yol kenarlarında kullanılan bitkisel öğeler de kentin yeşil alanlarına katkı sağlamaktadır (Köksaldı ve Turkan, 2020).

Sokak kenarları, caddeler ve günlük yaşamda çok sık kullanılan açık alanlarda bitkisel unsurlar yoğunluk göstermektedir. Bitkilerin şekil ve boyutlarından geçmiş tarihlere ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu bitkisel öğeler, kent peyzajında estetik ve işlevsel yönden önemli bir yere sahiptir (Köksaldı ve Turkan, 2020) (Şekil 2.8).

Şekil 2.8 Palmanova kent içinde yer alan bitkilendirmeler (URL-10, 2022)

2.5.1.3 Polonya Varşova ve Lublin kentleri

Polonya'nın başkenti olan Varşova kenti, Mazovya Ovası'nın orta kesiminde Vistula Nehri üzerinde bulunmaktadır. Açık alanlar, yeşil alanlar ve su varlığı bulunan alanlar kentin %51'lik kısmını oluşturmaktadır (Szulcowska ve Kaliszuk, 2003).

Kent tarihi parklar açısından oldukça zengindir. Kentin sahip olduğu en eski parklardan biri, Vistula Nehri'nin sağ kıyısında bulunan 1906 yılında tasarlanan ve 58 hektar büyüklüğe sahip olan Skaryszew Parkıdır (Şekil 2.9).

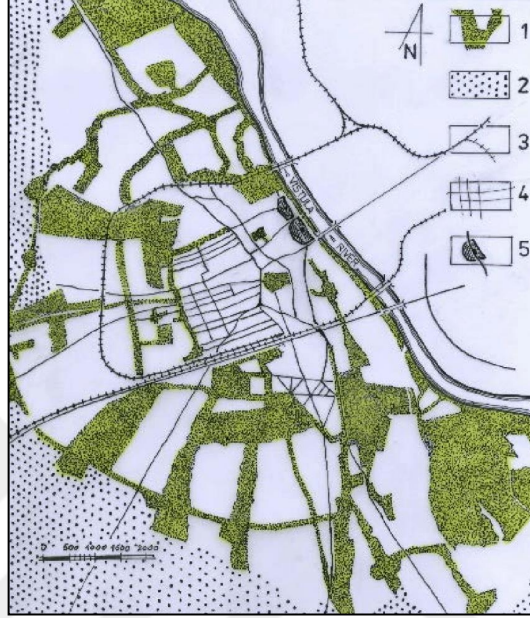
Şekil 2.9 Skaryszew Park (URL-5, 2022)

Varşova kentinin yeşil alan planlama uygulamaları kentin ilk mekânsal gelişim planının gerçekleştirildiği 1916 yılına kadar dayanmaktadır. Planda hâlihazırda bulunan ve planlanan yeşil alanlar yer almaktadır. Yeşil alan sistemi üzerindeki planlama gelişmeleri günümüze kadar devam etmiştir (Szulcowska ve Kaliszuk, 2003). 1916'da geliştirilen Varşova'daki ilk modern imar planında amaç, Varşova'da kişi başına 7 metrekare kentsel yeşil alana sahip olmaktır (Szmelter ve Zdunek-Wielgolaska, 2019).

Plan kapsamında tasarlanan yeni parklar ve meydanlar, bahçeler, hayvanat bahçeleri ve botanik bahçeleri, hastane bahçeleri, yeşil alan kreşleri, okul ve manastır bahçeleri ve mezarlıklar şehrin dış mahallelerinde bulunan tarım arazileri ile bağlantılı şekilde tasarlanmıştır (Szmelter ve Zdunek-Wielgolaska, 2019).

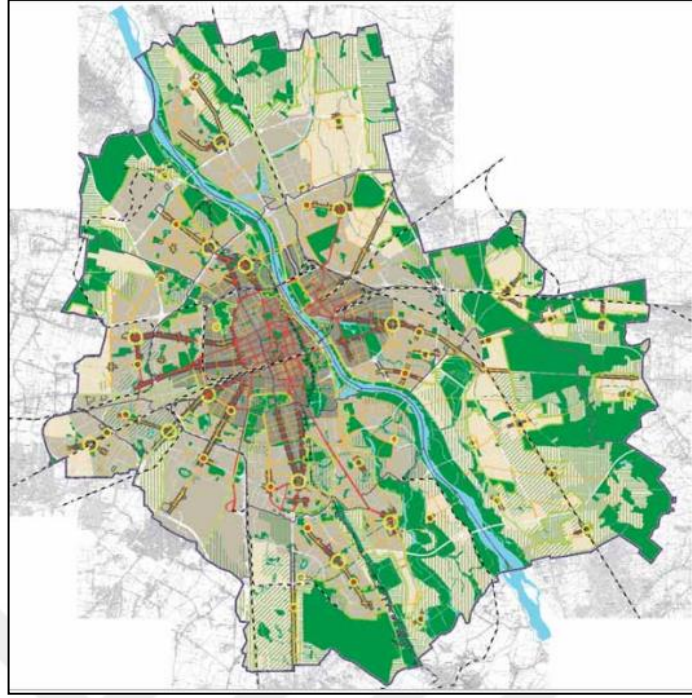
Şehrin güney bölgesinde, Vistula Nehri'nin kıvrımındaki Siekierki bölgesinde, Varşova sakinlerinin eğlence alanlarını tamamlayacak olan büyük bir yeşil alan korunmuştur. Burada bir yarış meydanı, stadyum, spor sahaları, yüzme havuzları ve kano pisti ile olimpiyat alanı niteliğinde bir halk parkı olan The Great National Park tasarlanmıştır. Ayrıca 1916 planında yerleşim alanlarını birbirinden ayıracak yeşil tampon alanlarının tasarımı ile temiz havanın şehir merkezine girmesi ilkesi benimsenmiştir (Szmelter ve Zdunek-Wielgolaska, 2019). 1929 Varşova Master Planı'nda rekreasyon alanlarının kent merkezi ve banliyöler ile bağlantısının sağlanması ve mikroklimatik etkinin korunması amaçlanmış ve bu amaç daha sonra uygulanan planlarda da göz önünde tutulmuştur (Ndubisi, 2002).

1945 yılında geliştirilen planda ise, şehrin mahallelerini yeşil tampon alanlarıyla ayırma ilkesi korunmuştur. Vistula'nın sol yakasında, restore edilen şehrin mahalleleri ile nehir boyunca uzanan bir kuşak oluşturmak amaçlanmıştır (Szmelter ve Zdunek-Wielgolaska, 2019) (Şekil 2.10).

Şekil 2.10 1945 yılı civarı Varşova'nın yeşil tampon alanları. Yeşil Alan, 2. Kırsal arazi, 3. Demiryolu hattı, 4. Caddeler, 5. Orta Çağ şehir merkezi (Szmelter ve Zdunek-Wielgolaska, 2019)

Varşova kent planı, yeşil alanlar oluşturulması ve düzenlenmesi temelinde oluşturulmuştur. Mevcut sit alanlarının doğal zenginlikleri korunmuş ve bu alanlar halkın kullanımına yönelik ormanlar, akarsu kenarları vb. rekreatif alanlardan meydana gelmektedir (Kaymaz, 2014) (Şekil 2.11). 1960 yılında, yeşil alan standartları ve işlevlerinin açıklandığı planlama kararları kabul edilmiştir. Yeşil alan planlaması yapılırken özellikle alanların sosyal, siyasal, eğlence, ekolojik ve yapısal yönleri göz önünde bulundurulmuştur (Szulcewska ve Kaliszuk, 2003). Yeşil alan planlaması açısından önemli dönüm noktalarından biri de 1974 yılında “Kentlerde Açık Alanlar Sistemi” olarak tanımlanan kavramın geliştirilmesi olmuştur (Szulcewska ve Kaliszuk, 2003). Bu kavramla birlikte yalnızca yeşil alanların değil, inşa edilmemiş bütün kentsel açık alanların önemi ortaya çıkmıştır.

Şekil 2.11 Varşova'nın yeşil alan varlığı (URL-11, 2022)

Varşova kentinin morfolojik yapısı üzerinde etkisi büyük olan üç temel doğal çevre unsuru bulunmaktadır. Bunlar; Vistula Nehri, Moraine Platasu ve Varşova Escarpment adı verilen yaklaşık 20 - 25 metre yüksekliğinde tarihi kentin içerisinde geçen Moraine Platosu'nun bir kısmıdır. Vistula Nehri, tarihi kenti doğu ve batı yakası olarak iki yönde ayırmaktadır (Szulcowska ve Kaliszuk, 2003) (Şekil 2.12).

Şekil 2.12 Vistula Nehri (URL-11)

Varşova Escarpment, daha çok kentin batı yakasında görülür. Sahip olduğu doğal ve insan yapımı çeşitli peyzaj elemanları ile birlikte Varşova manzarasının önemli bir unsuru olarak görülmektedir. Zengin peyzaj öğeleri arasında orman alanları, tarihi

parklar, spor ve dinlenme alanları, bahçeler, saraylar ve farklı tarihi yapılar yer almaktadır (Szulcowska ve Kaliszuk, 2003). Varşova Escarpment, koruma olgusunun hem doğal hem kültürel açıdan gerekliliğinin vurgulandığı tarihi yeşil alanlardandır (Degórska ve Degórski, 2017).

Varşova kent merkezinde bulunan tarihi parklar da yeşil alan planlaması açısından özellikle kilit unsurdur. Tarihi parklar zengin çeşitliliği açısından kent üzerinde yüksek turizm potansiyeli sağlamaktadır. Örneğin tarihi Sakson Bahçesi, Barok dönemi izlerini barındırırken, Arkadia Parkı Romantik dönemin temsilcisi niteliğindedir. Ayrıca, Sielecki Parkı ve Praga Parkı adında 19. yüzyıldan kalma zengin peyzaj karakterine sahip parklar da kentin önemli tarihi yeşil alanlarındandır. Skaryszewski ve Morskie Oko Parkları gibi 20. yüzyılda tasarlanan parklar da kent içinde yer almaktadır (Degórska ve Degórski, 2017) (Şekil 2.13; 2.14).

Şekil 2.13 Sakson Bahçesi ve Arkadia Parkı'na ait görüntüler (URL-5; URL-6, 2022)

Şekil 2.14 Sielecki, Skaryszewski ve Morskie Oko Parkları'na ait görüntüler (URL-12; URL-13; URL-14, 2022)

Polonya'da açık yeşil alanlar bakımından önemli bir başka kent olan Lublin kenti, Saski, Garden, Bronowicki Park, Ludowy Park, Sławin, Węglin ve Felin malikâne parkları gibi tarihi parklar yönünden zengin çeşitliliğe sahip olan tarihi bir kenttir (Milecka vd.2019) (Şekil 2.15).

Şekil 2.15 Ludowy Park ve Felin Malikane Parkı'na ait görüntüler (URL-5, 2022)

Planlı yeşil alan düzenlemeleri ilk kez 19. yüzyılın başlarında Lublin'de ortaya çıkmıştır. O dönemde meydanlar, pazarlar ve sokaklar (Plac Musztry, Krakowskie

Przedmieście, kilise meydanları) ile yeni planlanan yol ve demiryolu bağlantıları, ağaçlar ve çalılıklar olarak şekillenmiştir. Ardından ilk şehir parkları (Park na Czechówce, Ogród Miejski ve Park Bronowicki) ortaya çıkmıştır (Przesmycka ve Boguszevska 2020). Bugünkü Lublin şehir merkezi hem kendiliğinden hem de planlı değişim sonucunda form kazanmıştır. Lublin şehir merkezindeki en eski yeşil peyzaj düzenlemesi manastır bahçeleridir. Lublin manastırlarının en eskisi olan Dominik manastırı, "surların içindeki şehir"de bulunmaktadır (Przesmycka ve Boguszevska, 2020) (Şekil 2.16; 2.17).

Şekil 2.16 Lublin Dominik Manastırı (URL-4, 2022)

Şekil 2.17 Lublin Ogród Miejski ve Bronowicki Parkı (URL-4, 2022)

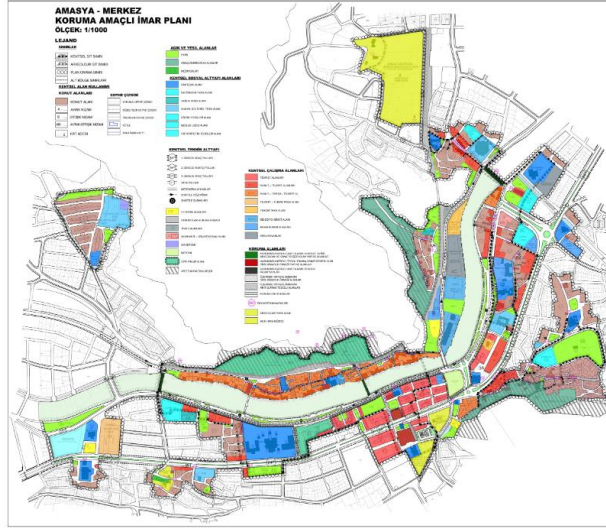
Son yıllarda uygulanan tarihi parklardaki koruma uygulamaları ağırlıklı olarak biyolojik çeşitlilik, habitatın korunması ve ekolojik yapının öneminin kavranması yönünde gerçekleştirilmiştir (Siewniak, 2010).

2.5.2 Türkiye’den Örnekler

2.5.2.1 Amasya kenti

Amasya kenti, Orta Karadeniz bölgesinde bulunmaktadır. Kent, Yeşilırmak Nehri ve Vadisi’nin sahip olduğu doğal koridoru barındırmaktadır. Amasya’nın kentleşme sürecinde sahip olduğu morfolojik yapısı üzerinde Yeşilırmak Nehri ve Vadisi’nin varlığı önemli derecede etkili olmuştur (Konakoğlu ve Demirel, 2013).

Amasya’da ilk planlama çalışmaları 1928 yılında başlamıştır. İlk planlama çalışması, sokakların boyutlarının ve yapıların yüksekliklerinin sokakların genişliği göz önünde bulundurularak tasarlandığı 1948 yılında uygulanan Yol İstikamet Planı’dır. Daha sonra 1966 yılında ve 1981 yılında imar planları hazırlanmıştır (Etyemez, 2011). Amasya kentinde koruma çalışmaları 1978 yılında başlamış, 1979 yılında bir kısım kentsel sit alanının tescili onaylanmıştır. 1981 yılında ise Kentsel ve Tarihi Sit Alanı Yapım Kuralları Koruma Amaçlı İmar Planının onaylanması ile birlikte koruma çalışmaları hız kazanmıştır. Günümüzde de geçerli olan imar planı, 1981 imar planının revizyonudur ve yakın zamanda revize edilerek 2009 yılında tescil edilmiştir. 1950’li yıllarda alanda gecekondü yapılaşmasının yasaklanması ve 1997 yılında “daha hijyenik” bir kent imajı ortaya konulmuştur. Ayrıca kamusal alanın kentin ulaşım sistemi ile başarılı ilişkisi alan üzerinde olumlu etki sağlamaktadır. 2010 yılında “Koruma Amaçlı İmar Planı” ve “1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama Planı” onaylanmıştır. Plan kararları ağırlıklı olarak planda belirlenen alt bölgelerin ticari ve turistik hedefleriyle ilgili olup, bölge içindeki yerleşimi destekleyecek niteliktedir. Ayrıca koruma planı hedefleri, tüm alt bölgeler için peyzaj projelerinin uygulanmasını teşvik etmektedir (Birer ve Çalışır, 2021) (Şekil 2.18).

Şekil 2.18 Amasya Koruma Amaçlı İmar Planı (Amasya Belediyesi, 2010)

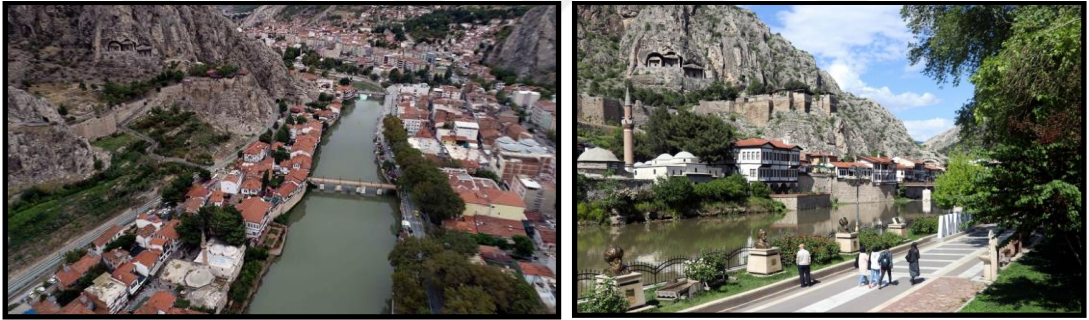
Planın hedefi, kültürel ve tarihi miraslara sahip çıkarak, sahip olduğu turizm potansiyelini en etkili şekilde değerlendiren, tarihi doku ile modern mimarinin başarılı bir şekilde bileşimini sağlamak, kent kimliğini korumak ve gelişimini sağlamaktır. Amasya Koruma Amaçlı İmar Planı plan notlarına bakıldığında koruma kapsamında bütüncül bir koruma yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Tarihi ve kültürel miras yapılarının korunarak yaşatılmasına dikkat çekilmiş, yapıların bölgelere göre farklılaşan fonksiyonları belirlenmiştir, konutların tek yapı ölçeğinde, bahçesiyle ve çeşitli mimari öğeleriyle bir bütün olacak şekilde korunması gerektiği belirtilmiştir (Ateş, 2019).

Amasya Koruma Amaçlı İmar Planında, kentin önemli kültürel miraslarından olan Yalıboyu evlerinin korunmasının tek yapı ölçeğinde değil kentsel koruma ölçeğinde uygulanması hedeflenmiştir. Ayrıca kentin geri kalanı ile uyumlu bir şekilde bütüncül koruma fikrinin benimsenmesi ve kullanım amaçlarında gerçekleşen fonksiyon değişikliğinin sürdürülebilirlik göz önünde tutularak dengenin sağlanması gibi kararlar da plan amaçlarında yer almaktadır (Ateş, 2019).

Yalıboyu Mesire Alanı, Yalıboyu tarihi dokusu ve kullanıcılarını buluşturan tarihi doku içinde açık alan tasarımlarını barındıran çağdaş planlamanın bir örneğidir. Gezinti yolu, mesire alanı boyunca devamlılığı olan eski çınar ağaçları, İstasyon Köprüsü (Selçuklu) ve Alçak Köprüsü (Pontus, Osmanlı) ile birlikte modern tasarım ürünüdür. 1970 yılından itibaren rekreasyon kullanımına olanak sağlayan mesire

alanlarının öneminin artması ile birlikte Yalıboyu evleri üzerinde de bu kapsamda koruma kararları alınmıştır. Ayrıca Yalıboyu Mesire Alanı kullanıcılarına bölgede tasarlanan çeşitli mekânsal uygulamalar ile spor, rekreasyon, yürüyüş, etkinlik programları gibi olanaklar sağlayarak insanların tarihi çevre ile iletişim içinde olmasını sağlamaktadır (Birer ve Çalışır, 2021) (Şekil 2.19).

Cumhuriyet Dönemi sonrası tarihi kentsel doku ölçeği göz önüne alındığında oldukça geniş alanlarda tasarlanan Mustafa Kemal Paşa Caddesi ve Ziya Paşa Bulvarı sağladıkları ulaşım olanakları ve kentsel açık alan varlığı sebebiyle kente olumlu yönde katkılar sağlamışlardır (Seçkin ve Türkoğlu, 2006). Yeşilırmak'ın güney yönünde yerleşim alanı ile nehir arasında kent merkezi boyunca uzanan yürüyüş yolu yer almaktadır. Irmak üzerinde bulunan köprüler kentin kuzey ve güney bölgesi arasındaki bağlantıyı gerçekleştirerek araç ve yaya ulaşımına da olanak sağlamaktadır. Köprülerin bulunduğu alanlarda da farklı ölçeklerde meydanlar tasarlanmıştır (Güzelci, 2012).

Şekil 2.19 Yalıboyu Gezinti alanına ait görüntüler (URL-15, 2022)

Su varlığı tarihi doku ile kamusal alan arasında tampon bölge olarak görev almaktadır (Güzelci, 2012). Yeşilırmak Nehri ile paralel bir şekilde kurgulanan tarihi sokak dokusu farklı alanlarda çıkmaz sokaklar ve küçük ölçekli meydanlar oluşturması sebebiyle tekdüzeliği engelleyerek özgün kent kimliğine katkı sağlamaktadır (Ateş, 2019).

2.5.2.2 Antalya kenti

Antalya Kaleiçi, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'ne ait farklı medeniyetlerin miraslarının bir arada bulunduğu, önemli bir bölgedir (Uluç,

2014). Antalya kentinin tarihi çekirdeği niteliğinde olan Kaleiçi bölgesi, batı yönünde Akdeniz ile kuzey ve doğu yönünde ise surlarla sınırlanması ve modern kentsel dokunun tarihi surların dışında yer seçmesi sebebiyle tarihsel süreçte bozulmadan varlığını koruyabilmiştir. Bu özelliği bölgenin tarih boyunca şahit olduğu çeşitli medeniyetlerin miraslarına sahip olmasına neden olmuştur. (Öztekin, 2010). Alanın sahip olduğu bu değerler de alana yüksek ölçüde turizm potansiyeli sağlamaktadır.

Antalya kentinde yapılan planlama çalışmaları haricinde Kaleiçi Kentsel Sit Alanının korunması amacıyla 1979 yılında Kaleiçi Koruma İmar Planı hazırlanmıştır. Planla birlikte Kaleiçi bölgesi “Kentsel Sit Alanı” olarak kararlaştırılmıştır (Şekil 2.20). Planın hedefleri, canlandırma, yenileme ve sağlıklılaştırma amaçları ile birlikte bölge turizm, eğlence ve ticaret faaliyetlerinin yoğunlaştığı alana dönüşmüştür (Özçatalbaş, 2018).

Şekil 2.20 Kaleiçi Kentsel Sit Alanı'nın konumu (Öztekin, 2010)

Antalya Kaleiçi Koruma İmar Planı, Türkiye’de uygulanan ilk koruma amaçlı imar planlarından biridir ve gerçekleştirilen koruma planlarına göre oldukça başarılı bir örnek olarak görülmektedir (Özçatalbaş, 2018). Koruma Amaçlı İmar Planı yapımından önce konut kullanımının yoğun olduğu Kaleiçi bölgesi planın gerçekleşmesi ile birlikte turizm kullanımının yoğunlaştığı bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Açık alanlarda gerçekleştirilecek ticari faaliyetler için el sanatları, demircilik, çiçekçilik, ahşap işleri, fırıncılık vb. gibi yöresel ürünlerin satışı

önerilmiştir. Yeşil alanlar; çocuk parkı, pasif yeşil alan, park alanı, çay bahçesi olarak çeşitlenmiştir (Uluç, 2014).

1992 tarihli Kaleiçi Koruma Alanı İmar Revizyon Planı kapsamında bölge içinde Atatürk Caddesi boyunca yeşil bir kuşak oluşturulması ve bu yeşil alanın kamu kullanımına açık hale getirilmesine dikkat çekilmiştir. Bu kararlar surların korunması ve Atatürk Caddesi boyunca insan hareketliliğinin artması hedeflenmiştir (Öztekin, 2010). Bölge içinde bazı alanlar otopark olarak düzenlenmiş, bu alanlar dışında park yasağı getirilmiştir. Bazı caddeler araç trafiğine kapatılmış ve proje kapsamında sokak mobilyası öğeleri olarak yeşil alanlar ve aydınlatma elemanları kullanılmıştır (Uluç, 2014).

Antalya Kaleiçi Kentsel Sit Alanı peyzaj zenginlikleri (bahçeler, yeşil alanlar ve ağaçlar) ile bir bütündür ve bölgede gerçekleştirilen 1979 ve 1992 tarihli planlar ile birlikte koruma altına alınmıştır. Ayrıca planlarda bölgenin tarihi miraslarının korunması ve halihazırda bulunan yeşil alanlara ek olarak yeni açık ve yeşil alanların planlanması kararlaştırılmıştır (Öztekin, 2010) (Şekil 2.21).

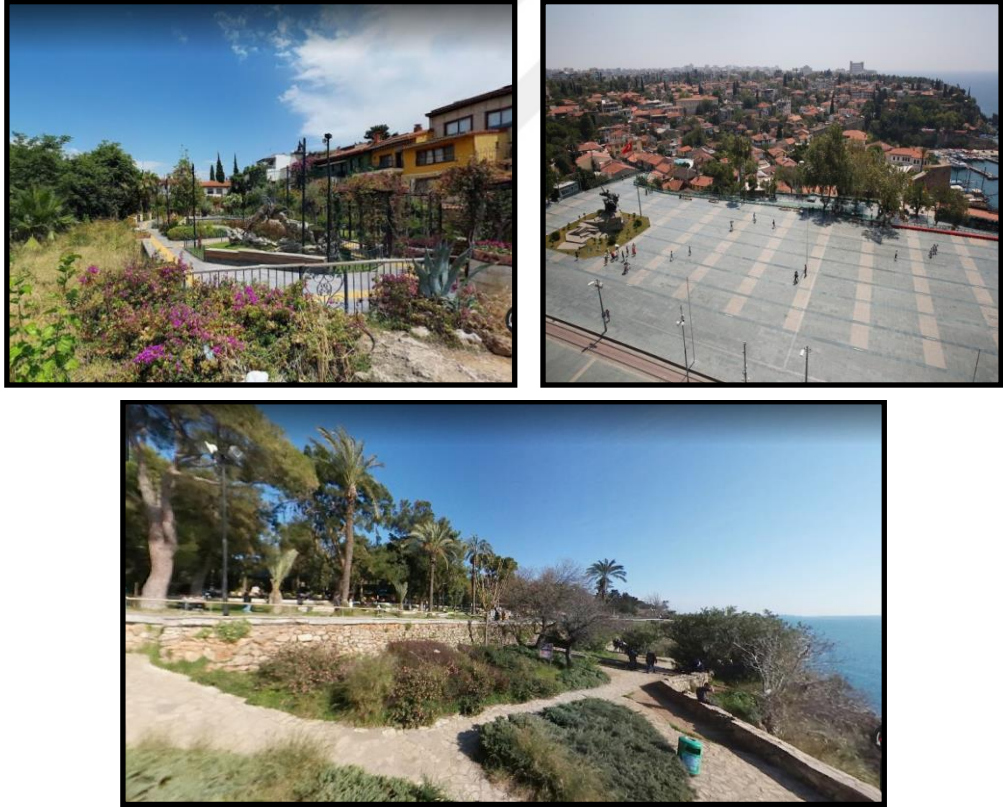
Şekil 2.21 Kaleiçi geleneksel konut dokusuna ait görüntüler (Özçatalbaş, 2018)

Bölge içinde bulunan Sanatçı Parkı, günümüzde park alanı, çay bahçesi ve sanatsal faaliyetlere olanak sağlayan ve rekreasyon hizmeti sunan açık yeşil alandır. Hıdırlık Kulesi'nin yer aldığı ve bölgenin batı cephesinde bulunan Falezler ile yerleşim dokusu arasında kalan bölümler de "Park Alanı" olarak planlanmıştır (Öztekin, 2010).

Kaleiçi’nde sokak ağaçlandırma uygulamaları da ortak kullanım alanlarında yoğun olarak görülmektedir (Özçatalbaş, 2018).

Kaleiçi çevresinde Cumhuriyet Meydanı ve İsmet İnönü Meydanı olarak adlandırılan iki adet meydan yer almaktadır. Valilik binası çevresinde bulunan Kent Meydanı’nın, yeşil alanlar ve su öğeleri ile tasarımı yapılmış ve halka açık törenler, kutlamalar, dinlenme ve toplanma alanı gibi birçok amaca hizmet etmektedir. Ayrıca Kaleiçi, bölgenin zenginliğini ve korunma durumunu sağlamak hedefiyle batı yönünde Atatürk Caddesi boyunca yer alan su öğeleri ve yeşil alanlarla sınırlandırılmıştır (Uluç, 2014).

Alanda bulunan Tophane Parkı, Cumhuriyet Meydanı, Mermerli Parkı, Saat Kulesi, Kesik Minare ve Yat Limanı gibi panoramik manzaralar sunan alanlar turizm açısından da büyük önem taşımaktadır (Uluç, 2014) (Şekil 2.22; 2.23).

Şekil 2.22 Mermerli Park, Tophane Parkı ve Karaalioğlu Parkı’na ait görüntüler (URL-16, 2022)

Şekil 2.23 Kaleiçi Yat Limanı'na ait görüntüler (URL-17, 2022)

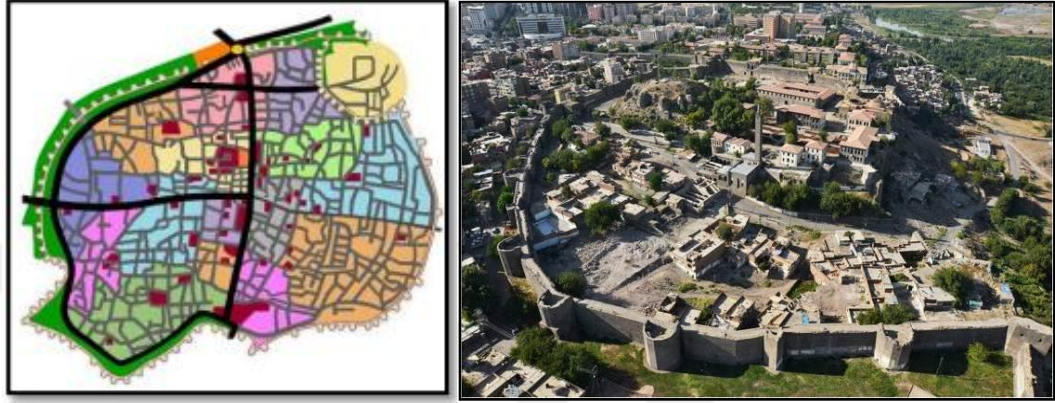
Kaleiçi'nde bulunan, Karaalioğlu ve Tophane Parkı zengin peyzaj potansiyeli, meyve ağaçları ve çeşitli bitkilendirmelere sahip olan tescilli bahçeleri ile Kaleiçi sokaklarına estetik ve görsel zenginlikler sunmaktadır. Karaalioğlu Parkı, Antalya falezleri üzerindeki eşsiz konumu ve Kaleiçi tarihi kent peyzajı ile bağlantısı ile kent merkezinde değerli bir yeşil alan niteliğindedir. Cumhuriyet dönemi tasarım unsurlarına sahip olan peyzaj öğeleri, kentlilerin aidiyet hissinin gelişimine de katkı sağlamaktadır (Uluç, 2014).

2.5.2.3 Diyarbakır kenti

Diyarbakır kenti, Türkiye'nin Güney Doğu Anadolu bölgesinde yer almaktadır. Bölgeye yönelik gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalarda, ilk yerleşimlerin milattan üç bin yıl öncesine dayandığına yönelik bulgular elde edilmiştir (Akbulut, 1996). Bölge, tarihi süreç içerisinde birçok farklı uygarlık ve medeniyetlerin egemenliği altına girmesi sebebiyle her dönemin özgün ihtiyaçları doğrultusunda biçimlenip şekillenmiştir. Diyarbakır kentinin önemli miras alanlarından biri olan ve tarihi milattan önce üç binlere dayanan Diyarbakır Kalesi, kent için önemli bir savunma yapısıdır. Ayrıca içinde Helen, Süryani, Latin, Arap ve Ermeni dillerindeki yazıtların yer alması sebebiyle Anadolu'da çeşitli uygarlıkların katmanlaşmasını yansıtan üstün evrensel değere sahip bir kültür varlığıdır (Çağlar, 2018).

“Diyarbakır Kentsel Sit Alanı” olarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.09.1988 tarih ve 38 sayılı kararıyla tescillenen Suriçi Bölgesi (İçkale

dâhil) için 1990 yılında ilk kez Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmış; plan 2012 yılında revize edilerek yürürlüğe girmiştir (URL-18, 2022). Suriçi dokusunun korunması amacıyla hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planı; Suriçi Bölgesinde gerçekleştirilecek yeni yapılaşmaların da yasal dayanağını oluşturmuştur (Kejanlı ve Dinçer, 2011) (Şekil 2.24).

Şekil 2.24 Diyarbakır Sur kent planı ve görünümü (URL-19, 2022)

Koruma Amaçlı İmar Planı kararları doğrultusunda kale içi; konut, ticaret ve özel planlama alanları şeklinde üç farklı işlev alanı olarak gruplanmıştır. Konut alanları, mevcut konut dokusuna göre belirlenerek, geleneksel dokunun yoğun olduğu, olmadığı veya az bulunduğu alt bölgeler olarak ele alınmış ve bu alt bölgelerdeki farklılıklara göre plan kararları şekillenmiştir. Ticaret alanları ise; geleneksel ticaret dokusunun hâkim olduğu veya etkilendiği bölgeler, geleneksel dokunun tahrip olduğu bölgeler ve geleneksel dokunun bulunmadığı yeni yapılaşma gösteren bölgeler başlıkları altında toplanmış ve bu bölgelerin özelliklerine göre planlama kararları belirlenmiştir (Kejanlı ve Dinçer, 2011).

Dağkapı Meydanı, Suriçi'nde yer alan merkezi ve tarihi bir alandır. Dağkapı'nın girişinde bulunan meydan, kentliler tarafından çok yoğun olarak kullanılan bir açık alandır. Günümüzde, çeşitli lokanta, kafe ve alışveriş merkezlerinin bulunduğu bir kamusal alan olarak işlev görmektedir. Tarihi dokunun peyzaj alanlarını, ağırlıklı olarak surların etrafında şekillenen yeşil alanların oluşturduğu görülmektedir. Kent parkı olarak planlanan alanlarda, çocuk oyun alanları, bitkisel öğeler, spor aletleri ve kent mobilyaları bulunmaktadır (Köksaldı ve Turkan, 2020).

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, tarihi Diyarbakır Kalesi ve Surlarının korunmasına yönelik birtakım çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu amaç doğrultusunda; 2002 yılında başlatmış olduğu çalışma ile surlara bitişik yapılaşma gösteren yapıların kamulaştırma yoluyla boşaltılması çalışmasını gerçekleştirmiştir. Bu proje kapsamında surları çevreleyen 3,5 km uzunluk ve 12,3 hektarlık bir alan yeşil alan düzenlenmiştir. Ayrıca İçkale Surları ile Ulubeden Burcu arasında kalan bölge ile Ulubeden Burcu ile Mardin kapı arasında kalan alanlar da yeşil alan olarak düzenlenmiştir (URL-20, 2022) (Şekil 2.25).

Şekil 2.25 Sur hava fotoğrafı ve çevresindeki yeşil alan (URL-21, 2022)

Tarihi dokunun önemli peyzaj alanı ise 103,5 hektar büyüklüğe sahip, Dicle Nehri kenarında bulunan Hevsel Bahçeleri'dir. "Kültürel Peyzaj Alanı" olarak tanımlanan bahçe, kentin kurulduğu ilk yıllardan günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Tarımsal üretime yönelik de kullanılan bahçe dört parçadan oluşmaktadır. Hevsel Bahçeleri, tarihsel süreç boyunca, burada yaşayanların vakit geçirme, dinlenme ve doğayla bir araya gelme amacıyla kullandıkları rekreasyon alanı olarak önemli görev üstlenmiştir. Ayrıca On Gözlü tarihi köprü de bu alanda yer almaktadır (Köksaldı ve Turkan, 2020) (Şekil 2.26).

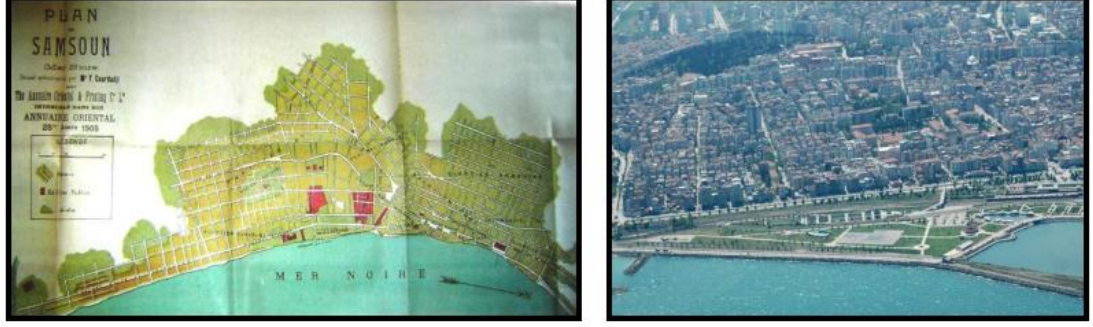
Şekil 2.26 Hevsel Bahçeleri ve on gözlü tarihi köprü (URL-19, 2022)

2.5.2.4 Samsun kenti

Orta Karadeniz'in merkezi konumunda yer alan Samsun kenti, tarihi ve kültürel geçmişi bakımından zengin ve çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Ayrıca Milli Mücadele'nin başladığı şehir olmasından dolayı da tarihte önemli bir yere sahiptir (Dinçler, 2021; Yılmaz ve Gül, 2018).

19. yüzyılda Anadolu'nun birçok şehrinde olduğu gibi Samsun'da da 1869 yılında gerçekleşen yangın sonucunda tarihi dokunun büyük bir kısmı tahrip olmuştur. Yaşanan yangından sonra kentte zarar gören alanlar için yeniden planlanma çalışmaları başlatılmıştır. Büyük yangının ardından yangın sonucunda hasar gören alanda 1870 yılından itibaren imar ve altyapı uygulamaları başlamıştır. Bu uygulamalar kapsamında, kentin yeni yapılaşma bölgeleri eski kentin güney yönüne kaydırılmıştır. Ayrıca açık alanların, parkları, çarşı alanlar, çevre düzenlemeleri, bitkilendirmeler ve yeni ulaşım güzergâhları da planlanmıştır (Yazıcı, 2013) (Şekil 2.27).

Yangından sonra kent sokak ve caddeleri denize dik şekilde tasarlanarak genellikle bahçeli iki katlı konutlardan meydana gelen ızgara sistem planlanmıştır (Gedikli, 2022; Yılmaz, 2015). Bu planın uygulanması ile birlikte 1870 yıllarından sonra kent daha modern ve planlı gelişmeye başlamıştır (Gedikli, 2022).

Şekil 2.27 1905 planı ve plana paralel gelişen kent formu (Yılmaz, 2011)

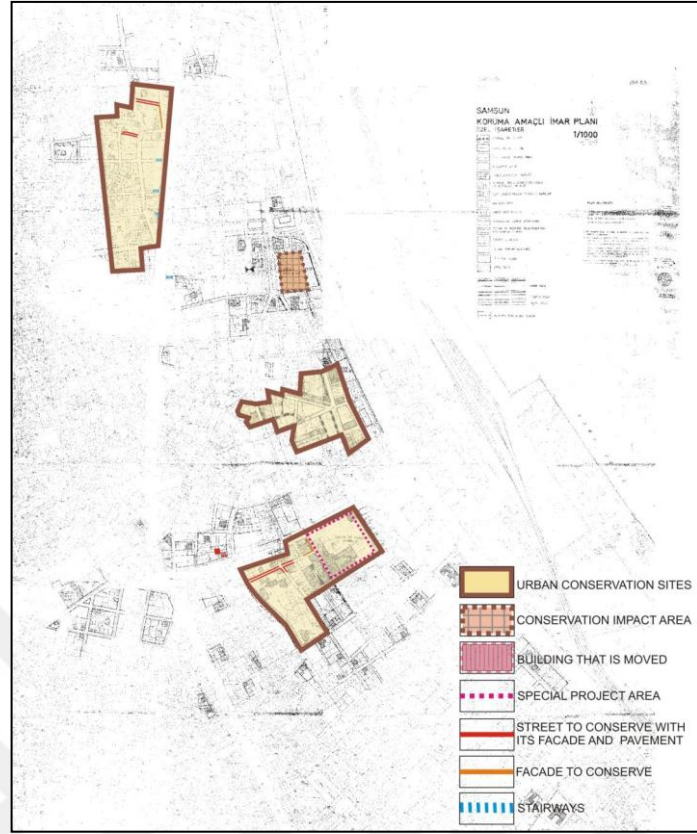
Daha sonraki süreçte 1940 yılında hazırlanan Samsun imar planı raporu, 1905 planının ardından kent bütününde uygulanan ilk kapsamlı çalışmadır. Bu rapor, kentin 1940 yılındaki ekonomik ve fiziki yapısını ortaya koymakta ve kentin ihtiyaçlarını belirlemektedir. 1940 planında önerilen gelişme yönü incelendiğinde 1905 planındaki yönlerle benzer olduğunu görülmektedir. Samsun kentine yönelik ilk koruma düşüncesi 1941 imar komisyonu raporunda ortaya konulmuştur (Yazıcı, 2013).

Samsun'un kentsel karakterinin şekillenmesinde önemli rol oynayan 1960 imar planı ile birlikte Atatürk, 100. Yıl ve 19 Mayıs Bulvarları gibi büyük ölçekli bulvarlar oluşturulmuştur. Bu bulvarların yapılması sürecinde birçok yapı yıkılmış ve bu bulvarlar çevresinde yüksek katlı yapılar ortaya çıkmıştır (Yazıcı, 2013) (Şekil 2.28).

Şekil 2.28 1/1000 Ölçekli 1960 Samsun İmar Planı (Yazıcı, 2013)

Samsun'un tarihi merkezinin korunmasına yönelik en önemli adım, yapıların ve kentsel sit alanlarının tescil edilmesi olmuştur. Samsun'da ilk kayıtlar 1978 yılında başlamıştır. Ayrıca 1980'lerde Samsun için biri 1980 diğeri 1988 olmak üzere iki nazım plan hazırlanmıştır. Bu planların her ikisinde de kentin gelişme yönü aynı doğrultuda (kuzeybatı ve güneydoğu) gösterilmiştir. Bu planlarda kentsel sit ve arkeolojik sit alanları da ilk kez gösterilmiştir (Yazıcı, 2013). Koruma açısından Samsun'da tescil ve alan kararlarından sonra yapılan en önemli çalışma 1992 yılında onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planıdır (Şekil 2.29).

Şekil 2.29 1992 Samsun Koruma Amaçlı İmar Planı (Yazıcı, 2013)

2.6 Literatür Özeti

2.6.1 Tarihi Kentlerin Korunmasına İlişkin Yapılmış Çalışmalar

Biçer (2002)'in “Kastamonu Örneğinde Anadolu Kenti İmaj Ögeleri ve Değişim Süreci” başlıklı çalışmasında tarihi kentsel dokular kentsel tasarım ve çevre psikolojisi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında geleneksel dokuların kentsel imaj ve kentsel tasarım ögeleri yönünden zenginliği ortaya konmaktadır.

Çalışma kapsamında uygulanan yöntem; seçilen geleneksel dokunun korunmuş olduğu çalışma alanını analiz etmek ve geleneksel ve gelişme dokularını kentsel imaja sağladıkları katkı ve içerdikleri imaj ögeleri yönünden karşılaştırmak olarak belirtilmiştir. Yöntemin uygulama sürecinde Lynch, Appleyard, Milgram gibi bilim insanlarının kentsel imaj çalışmaları göz önünde bulundurulmuştur. Çalışma bulguları kapsamında elde edilen verilere göre, Kastamonu merkez tarihi dokusunda bulunan çeşitli yapılar farklı uygulamalar sonucunda zarar görmüş ve algılanmaları

güçleşmiştir. Yapılan anket çalışması sonucunda Kastamonu gelişme konut dokusunun ise kendine özgü kimliğe ve işaret öğelerine sahip olmaması sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca son yıllarda gerçekleştirilen uygulamalar sonucunda tarihi alanların hasar görmesinin ve bazı yapıların önemli işaret öğelerinin önüne çıkmasının önlenmesi, planlama sürecine imaj öğelerinin de yönetmelikler yoluyla dahil edilmesi önerilmektedir. Bu sayede imaj açısından zengin alanların özelliklerini korumaları ve diğer yerleşmelerin ise imaj öğelerini kapsayacak biçimde yeniden düzenlenmesi sağlanacağı açıklanmaktadır.

Antrop (2004)'un "Landscape Change and The Urbanization Process in Europe" adlı çalışmasında Avrupa'da peyzaj değişikliği ve kentleşme sürecini Brüksel, kenti üzerinde yaptığı analiz çalışmaları üzerinden değerlendirmiştir. Avrupa'daki kentleşme süreçleri ve nasıl hareket ettiği, kentsel çekirdek alanlarının yer değiştirmesi, kentleşmenin aşamaları, peyzaj değişim kalıpları, şehirleşmenin önemi başlıkları altında açıklamaktadır.

Kentleşmenin, nüfus yoğunlukları, ekonomik faaliyetler ve hareketlilik unsurları üzerindeki değişime sebep olması ve ekolojik ve kültürel değerleriyle geleneksel peyzajların büyük ölçüde parçalanması sonucunda mekânın kutuplaşması üzerindeki etkisinden bahsetmektedir.

Menchawy vd. (2011)'in "The Impact of Urban Sprawl on The Heritage Areas Through the Urban Fabric of Cities" adlı çalışmasında kentlerin kentsel dokusu aracılığıyla kentsel yayılmanın miras alanları üzerindeki etkisi üzerine araştırma yapılmıştır.

Araştırma, geleneksel Türk kentlerinde kentin sahip olduğu kimliği ve karakteri ile ilgili gelişim sürecini inceleyerek tarihi alanların önemini vurgulamayı ve bölgenin sosyo-ekonomik düzeyini yükseltmeye yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında swot analizi yöntemi kullanılarak ilgili kentlerin güçlü ve zayıf yönleri, sahip olduğu fırsat ve tehditleri sunmaktadır. Çalışmanın son aşamasında da elde edilen veriler doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler; Türkiye kentlerinin sahip olduğu çekim noktalarının sokaklar boyunca dağılımını sağlayarak

turizm rotaları oluşturmak, tarihi doku içinde toplu taşıma sistemini geliştirerek doku içinde bulunan yapıların trafik kaynaklı göreceği zararları önlemektir. Ayrıca tarihi alanların önemi hakkında halkı bilinçlendirmek ve mevcut ve öneri kamusal alanların iyileştirilmiş sokak peyzajı ile birbirine bağlantısını sağlamak da sunulan öneriler arasındadır.

Yazıcı (2013)'ün gerçekleştirmiş olduğu “Resolving the Historic Urban Tissue by Tracing the Changes as A Basis for Its Conservation: Samsun From 20. Century Until Today” başlıklı çalışmanın amacı, 20. yüzyılın başlarından itibaren Samsun'un tarihi merkezinde ortaya çıkan değişim sürecini belirlemektir. Bu kapsamda kentin kayıplarını ortaya koymak ve günümüze kalan izlerini tanımlamaktır. Samsun'un kimliğine katkı sağlayan izlerin okunabilirliğinin artırılması ile birlikte geliştirilebilecek strateji ve eylemlere katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Çalışmanın ilk aşamasında kentin tarihsel gelişiminin analiz çalışması gerçekleştirilerek, kentsel mekânın tarihsel süreklilik içindeki evrimi açıklanmıştır. İlerleyen bölümlerde, 19. yüzyıldan günümüze kadar uygulanmış olan Samsun kentindeki imar ve koruma uygulamalarının olumlu ve olumsuz yönleri, kentin fiziki yapısının değişimi üzerindeki etkilerinin daha iyi algılanabilmesi amacıyla incelenmiştir. Böylece kentin tarihi dokusuyla uyumsuz olarak büyümesine sebep olan unsurlar ortaya konmuştur.

Throsby (2016)'nin “Investment in Urban Heritage Conservation in Developing Countries: Concepts, Methods and Data” başlıklı çalışmada gelişmekte olan ülkelerde kentsel mirasın korunmasına yatırım konusu üzerinde araştırmalarda bulunmuştur.

Her türlü yatırım projesinin değerlendirilmesi için hem özel hem de kamu sektörü kurumları tarafından kullanılan standart metodoloji, maliyet-fayda analizi kapsamında kültürel miraslar değerlendirildiğinde miras yapısının yalnızca ekonomik yönü ortaya çıkmaktadır. Ancak kültürel miras hem ekonomik hem de kültürel değer akışlarına yol açmaktadır. Kültürel faydaların oluşturulmasını da dikkate almak için bir miras projesinin değerlendirilmesi zorunludur. Bu sebeple, inşa edilmiş miras öğelerinin

kültürel önemine ilişkin değerlendirmeler, Burra Bildirgesi'nde (Walker ve Marquis-Kyle, 2004) veya Dünya Mirası Listesi'ne kaydedilme gereksinimlerinde belirtilenler gibi çeşitli kriterlere göre miras uzmanları (mimarlar, tarihçiler, şehir plancıları, miras uzmanları vb.) tarafından yapılmıştır.

Çalışmada, Üçüncü Dünya ülkelerindeki kentlerin özellikle, Üsküp ve Madaba olmak üzere iki şehrin tarihi merkezindeki tarihi çekirdeklerinin yıkım ve değiştirmeye alternatif olarak uyarlanabilir şekilde yeniden kullanım olanakları ve kültürel sermaye teorisi tarafından sağlanan kavramsal çerçevenin ve maliyet-fayda analizinin deneysel yöntemlerinin gelişmekte olan ülkelerde verimli bir şekilde uygulanabileceği tartışılmıştır.

Yörüten ve Hamamcıoğlu (2018)'nin gerçekleştirmiş olduğu tez çalışmasında “Kentsel Dokuda Üçüncü Boyut: Ayvansaray ve Samatya Yangın Alanlarında Günümüz Dokularının Karşılaştırmalı İncelenmesi” başlığı altında kentsel dokuların sadece iki boyutlu incelenmesi veya üçüncü boyutta gerçekleştirilen incelemelerde bazı yönlerin ele alınmaması sorun olarak ortaya konulmuştur. Tez kapsamında belirtilen sorunlara çözüm olarak kentsel dokuların üç boyutlu algılanarak incelenmesinde yer verilmesi gereken analizler, unsurlar ve ifade teknikleri üzerinde durulmuştur.

Tezin amacı, kentsel dokuların üçüncü boyutta ne şekilde algılandığını belirlemek ve çalışma alanı üzerinden tespit etmek ve kentsel dokuların üçüncü boyutunu oluşturan unsurların kentsel dokuların farklılaşması üzerindeki etkisini belirlemektir.

2.6.2 Açık ve Yeşil Alanların Tarihi Kentler Üzerindeki Öneme İlişkin Yapılmış Çalışmalar

Kuter (2007) “Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışmasının amacı, tarihi kent çekirdeklerinin korunarak kültürel sürekliliğinin gerçekleştirilmesinde ve yaşanabilir alanlar olarak gelecek kuşaklara aktarılmasında kentsel peyzaj tasarımının önemini açıklamaktır. Çalışma kapsamında, literatür araştırması, arazi incelemeleri ve anket uygulaması gerçekleştirilerek elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda

kentsel koruma, açık ve yeşil alan, kentsel peyzaj tasarımı ve tarihi kent merkezlerinin gelişim sürecine yönelik sorunlar tespit edilmiştir.

Kart (2008)'ın "İstanbul Tarihi Yarımada Yeşil Alanlarının Tarihsel Süreç İçerisindeki Değişiminin İrdelenmesi" başlıklı tez çalışmasında amaç doğrultusunda, Tarihi Yarımada'nın mekânsal oluşumunu kuruluş tarihinden günümüze kadar olan süreçte, literatür ve görsel kaynaklar (harita, gravür, fotoğraf vb.) ile açıklanmıştır. Tarihsel süreç boyunca toplumsal yapı ile birlikte biçimlenen yeşil alanların ortaya çıkışını ve çeşitli fiziksel etkilerin, planlama çalışmalarının ve politik kararların etkileriyle şekillenen yeşil alan değişimlerini incelemektir. Belirlenen amaç kapsamında; Tarihi Yarımada'nın farklı tarihlere ait haritaları ve hazırlanan tüm imar planları incelenerek destekleyici olarak anket çalışmaları gerçekleştirilmiş ve tarihsel süreçte planlardaki yeşil alanların konumları, nitelikleri, büyüklükleri ve önerileri karşılaştırılarak incelenmiştir. Tez sonucunda elde edilen bulgulara göre Tarihi Yarımada'nın tarihsel süreç içerisindeki değişimini etkileyen faktörlerin başında nüfus değişimi ve planlama sürecinin olduğu belirtilmektedir. Tarihi Yarımada'da oluşan nüfus dengesizliği ve çeşitliliği, fonksiyon dağılımlarında da çeşitlilik meydana getirmiş bu değişiklik yeşil alanlar üzerinde olumsuz etki yaratmıştır. Ayrıca bölgede park, çocuk oyun alanı, spor alanı gibi aktif yeşil alanlara ihtiyaç duyulmasına rağmen koşulların bunu karşılamadığı sonucuna varılmıştır.

Özcan (2008) "Sürdürülebilir Kentsel Koruma İçin Açık-Yeşil Alan Etkin Bir Planlama Modeli: Konya Kentsel Koruma Alanı, Türkiye Örneği" başlıklı çalışmasında amaç, Türkiye'nin metropolitenleşme yolundaki önemli tarihi kentlerinden biri olan Konya kentsel koruma alanında kültürel miras değerleri taşıyan yapıların sürdürülebilirlik kapsamında korunması ve geliştirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda açık-yeşil alanları etkin kılacak bir planlama anlayışının mekânsal ve işlevsel ilkelerinin açıklanmasıdır.

Çalışma doğrultusunda kentsel koruma alanı açık-yeşil alan varlığı niteliksel ve niceliksel yönden analiz edilmiş, açık-yeşil alan kullanımlarının mekânsal dağılımı ve fonksiyonel nitelikleri tespit edilerek, kültürel miras niteliği taşıyan değerlerin sürdürülebilir korunmasına yönelik araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu amaca yönelik

kullanılan yöntem kapsamında, Konya kentsel koruma alanına ilişkin 1/1.000 ölçekli hâlihazır harita ve koruma amaçlı imar planlarından elde edilen veriler, gerçekleştirilen ölçümler ve alan analiz uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Elde edilen açık-yeşil alanlara yönelik niteliksel ve niceliksel veriler sürdürülebilir kentsel koruma uygulamaları yönünden değerlendirilmiş ve ortaya çıkan bulgular plan ya da şemalar üzerine işlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, açık ve yeşil alan kullanımının niteliksel ve niceliksel açıdan etkin bir şekilde kullanılmadığı belirlenmiştir. Bu sebeple, kentte bulunan açık-yeşil alanların mekânsal ve işlevsel açıdan yeniden yapılandırılması veya değişen mekânsal öncelikler kapsamında yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Bu düzenlemelerin kentin sahip olduğu kültürel turizm potansiyeline de katkı sağlayacağı belirtilmektedir. Bu kapsamda kentsel koruma alanı içinde yer alan açık-yeşil alan kullanımları için, sosyal, kültürel ve ticari işlevler yüklenerek yaya ve ulaşım kanalları (tarihsel meydan, sokaklar vb.) ile desteklenen açık yeşil alan sistemi önerilmiştir. Ayrıca "yeşil boşluk" ya da "yeşil avlu" olarak tanımlanan tanımsız, işlevlendirilmemiş veya işlev dışı kullanılan pasif yeşil alanların yeniden düzenlenmesi önerilmiştir.

Rostami vd. (2015) “Sustainable Cities and the Contribution of Historical Urban Green Spaces: A Case Study of Historical Persian Gardens” başlıklı çalışmada sürdürülebilir kentler ve tarihi kentsel yeşil alanların katkısını tarihi İran bahçeleri örneği üzerinden açıklamaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler; çalışma alanında gerçekleştirilen anket çalışmaları, ilgili kurumlarla görüşmeler ve davranışsal gözlemler olarak üç temel kaynaktan toplanmıştır.

Bu araştırmaya göre, katılımcılar su ve yeşil alanın ruh hallerindeki değişikliklere katkıda bulunan en önemli iki fiziksel özellik olarak belirtmektedir. Tarihi İran bahçelerinin sunduğu diğer insanlarla bir arada olma gibi faaliyetler sebebiyle kullanıcıların bahçeleri günlük açık hava rekreasyonu için fırsatlar sunan ve günlük refahı arttıran alanlar olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle, tarihi İran bahçeleri, şehrin ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğine önemli katkıda bulunan alanlar olarak açıklanmaktadır.

Romero vd. (2017)'nın “The Role of Historical Green Spaces in The Identity and Image of Today's Cities: The Case of Madrid” başlıklı çalışmasında günümüz kentlerinin kimliği ve imajında tarihi yeşil alanların rolünü Madrid örneği üzerinden incelemiştir.

Çalışma kapsamında Madrid kentinin gelişiminin dört önemli dönemi üzerinde araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bunlar: 19. yüzyılın başı (ilk kentsel genişleme planından önce), 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın ortası ve şimdiki zaman olarak sınıflandırılmıştır. Bu dönemlerdeki tarihi yeşil alanların varlığındaki niteliksel ve niceliksel özelliklerin değişimi ve kentin kimliğinin ortaya çıkışında rol oynayan mimari yapılarla ilişkileri incelenmiştir. Kentsel tarihi merkezlerin tarihi peyzajını korumak kadar, gündelik yakın peyzaj alanlarını, orta ölçekli manzaraları da korumanın gerekliliği açıklanmaktadır. Kentlerin tanınabilir bir karakterlerinin oluşmasında yeşil alanların ne kadar önemli olduğunu ve yeşil alanların belirleyici rolü belirtilmiştir. Kentsel ve peyzaj alanındaki belleğin hem tarihsel hem de doğal süreçlere saygıya dayanması ve yeşil alanlara (miras kalan veya çağdaş) odaklanması gerektiği ortaya konmaktadır.

Dastgerdi ve Luca (2018)'nin “Specifying the Significance of Historic Sites in Heritage Planning” başlıklı çalışmasında tarihi yerlerin öneminin belirlenmesi ve miras planlaması üzerine incelemelerde bulunulmuştur. Bu araştırmada, tarihi alanların önemini belirlemeye yönelik koruma yaklaşımı, temel olarak Tarihi Kentsel Peyzaj (HUL-Historical Urban Landscape) yaklaşımına ve tarihi alanların korunmasına yönelik yönergelere dayanmaktadır. Veri analizi için nitel içerik analizi yöntemi kullanılmaktadır. Daha sonra, sonuçlara dayalı olarak, tarihi alanın değeri ve önemi açıklanarak sürdürülebilir gelişiminin sağlanması için bir yaklaşım sunulmaktadır. Bu çalışma, tarihi dokuda var olan sosyal ve işlevsel çeşitliliği desteklemeye yardımcı olabilecek dinamik bir karaktere sahip olduklarını göstererek, tarihi alanların önemli bir parçası olan farklı değer türlerini belirlemek için değer merkezli bir yaklaşım kullanılması gerektiğini açıklamaktadır. Aynı zamanda, tarihsel dokunun önemini belirlemenin, anlamak, tanımak, açıklamalar ve değerlendirmeler yapmak için çeşitli sorgulamaları içeren bir süreç olduğuna da işaret etmektedir. Tarihi alanların önemi belirlenirken, yerin ve dokusunun anlaşılmasıyla ilgili tüm bilgilerin

değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca kentsel gelişme strateji ve politikalarının tanımlanması için tarihi dokuların önemi daha en baştan netleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

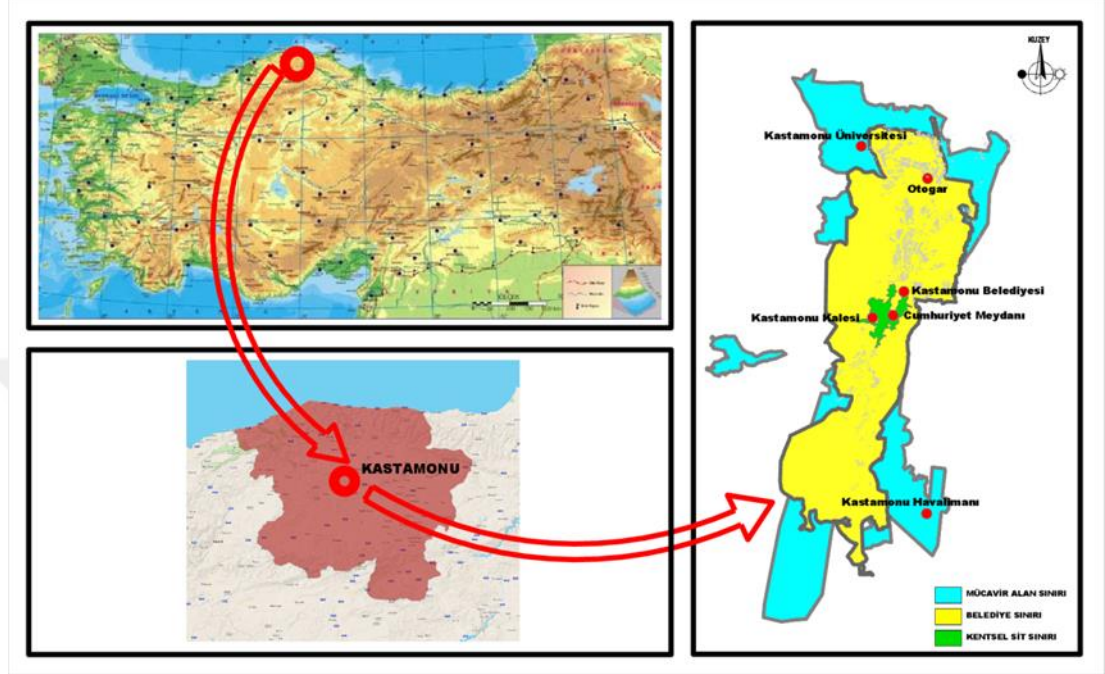
Bu çalışmanın ana materyalini; Kastamonu İli Merkez İlçesi'nde koruma statüsüne sahip alanlarda değişikliğe sebep olan imar planları ve merkez ilçe sınırları içerisinde kalan kentsel sit alanı için uygulanmış koruma amaçlı imar planları ve plan notları oluşturmaktadır. Bu kapsamda Kastamonu Belediyesi Planlama ve İmar Daire Başkanlığı'ndan Kastamonu (Merkez) ilinde uygulanan 1970 Yılı 1/1.000 ölçekli Kastamonu İmar Planı, 1979 Yılı Kastamonu Tarihi-Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanları Koruma, Geliştirme Planı, 1985 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planı ve Kuzeykent İmar Planı, 1990 Yılı Kastamonu Koruma Amaçlı İmar Planı, 1996 Yılı Kastamonu İlave-Revizyon İmar Planı, 2011 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planı ve 2018 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planı temin edilmiştir. Ayrıca Kastamonu Kentsel Sit Alanının mevcut yeşil alanlarına ait güncel bilgiler ile Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi'nden kent tarihine yönelik fotoğraflar edinilmiştir. 1925 yılı İmar Planı bilgileri ise bu plana ilişkin hazırlanmış ulusal bir makaleden elde edilmiştir (Baydil ve İbret, 1999). Alanın mevcut durumunu yansıtmak için de güncel arazi fotoğrafları çekilmiştir. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Tez Merkezinden çalışma konusuna dair çalışmalar, uluslararası tez ve makaleler, yazılı ve görsel çalışmalar üzerinde gerçekleştirilen literatür araştırması neticesinde elde edinilen bilgiler değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda elde edilen bilgiler çalışmanın yardımcı materyallerini oluşturmuştur. Çalışma kapsamında analiz edilen planların görsellerinin hazırlanmasında AutoCAD 2018 ve NetCAD 7.0 programlarından fotoğrafların, haritaların ve şemaların düzenlenmesinde Photoshop Cs4 programlarından yararlanılmıştır.

3.2 Çalışma Alanının Özellikleri

3.2.1 Coğrafi Konum

Kastamonu İli; Karadeniz bölgesinin batı kesiminde 41^0-21^1 kuzey enlemi ile 33^0-46^1 doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kentin yüzölçümü $13,108 \text{ km}^2$ 'dir.

Kastamonu iline komşuluğu bulunan kentler; doğuda Sinop, batıda Karabük, kuzey-batıda Bartın, güneyde Çankırı, kuzeyde Karadeniz, güney-doğuda ise Çorum illeri ile olarak sıralanmaktadır (KKTB, 2022). (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Kastamonu Kentsel Sit Alanının Konumu

Kastamonu kentine bağlı olarak Devrekâni, Taşköprü, Seydiler, Tosya, İhsangazi, Daday, Araç, Şenpazar, Cide, Doğanyurt, İnebolu, Abana, Çatalzeytin, Bozkurt, Küre, Pınarbaşı, Ağlı, Hanönü ve Azdavay ilçeleri bulunmaktadır. Kastamonu kent merkezinin güney kısmında; doğu-batı istikametinde uzanan ve en yüksek noktası 2546 metre olan Ilgaz dağları ile kent merkezinin kuzey bölümünde denize paralel uzanan en yüksek noktası 2019 metre olan Küre (İsfendiyar) dağları bulunmaktadır. Kastamonu'nun Daday ve Taşköprü ilçelerinin sınırları içinde bulunan Gökırmak Vadisi Kastamonu'nun en önemli ovası olarak yer almaktadır. İl yüzölçümünün yaklaşık olarak %22'sini kaplayan platolar ise Küre-Ilgaz arasındaki bölgede bulunmaktadır. Kentin sahip olduğu akarsular Devrekani Çayı, Devrez Çayı, Gökırmak, Araç Çayı ve bunların kollarından meydana gelmektedir. Kastamonu kent merkezinin ortasından geçen Karaçomak Deresi, Gökırmak'ın bir koludur (KTO, 2022).

Kastamonu il sınırları içinde iklim genellikle birbirinden ayrılan iki özellik göstermektedir. Kastamonu, Karadeniz Bölgesinde bulunmasına rağmen deniz seviyesinden 800 m yüksekte, denize 90 km uzaklıkta olup kıyı kesimine paralel uzanan dağların etkisi ile Karadeniz ikliminin özelliklerini tam olarak gösterememektedir. Kentin kuzey bölümünde yer alan Küre dağları, Karadeniz İkliminin kıyı kesimlerinden iç kısımlara girmesinin önüne geçmektedir. Bu sebeple iç kısımlarda ağırlıklı olarak Karasal İklim özellikleri kendini göstermektedir. Karadeniz kıyı kesimlerinden merkez ilçeye gelindiğinde yıllık yağış ortalaması düşmektedir. Yıllık ortalama sıcaklık değeri 10,1°C olan Kastamonu'da, en yüksek ortalama sıcaklık Temmuz ayında 28,8 °C, en düşük ortalama sıcaklık ise Ocak ayında -3,8°C'dir (MGM, 2022).

Çalışma alanı olarak belirlenen Kastamonu İli Kentsel Sit Alanı sınırları kent merkezinde yer alır ve 33° 45' 58" – 33° 47' 94" doğu boylamları ile 41° 23' 47"-41° 21' 42" kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. Kentsel Sit Alanı kent merkezinin yaklaşık %2,87 (126,8 hektar)'lık kısmını kapsamaktadır. Kentsel Sit Alanı sınırları, doğuda Saat Kulesini içerisine alarak batıda Şeyh Şaban-ı Veli Türbesine, kuzeyde İsmail Bey Külliyesine, güneyde ise Taş Mektep Lisesinden Valilik Konutuna kadar olan alanı kapsamaktadır (Çeven, 2021) (Şekil 3.1).

3.2.2 Kent Tarihi

Kastamonu kentinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi incelendiğinde, Türk hâkimiyeti öncesi, Çobanoğulları dönemi, Candaroğulları dönemi ve Osmanlılar dönemi olarak dört başlık altında değerlendirilmektedir (Sezer, 2010).

Kastamonu kent yerleşimine bakıldığında Antik ve Bizans dönemlerine ait belge ya da kayıt bulunamamıştır. Ancak kent yerleşim alanında tespit edilen mağara, kaya mezarları ve dönemin izlerini taşıyan çanak-çömlek gibi nesneler yerleşim üzerindeki oluşumunun tarih öncesi dönemlere dayandığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Kent tarihinin başlangıcının önemli bir belgesi niteliğinde bulunan Erkek Sanat Okulu'nun altındaki kaya mezarı ve İsmailbey Külliyesi'nin yerleştiği,

Sehinşah kayası kent tarihinin başlangıcının M.Ö. 7. yüzyıla dayandığını göstermektedir (Bilici, 1995).

Kentin bulunduğu bölge M.Ö. 2 binden M.S. 11. - 12. yüzyıla kadar Hitit, Frigler, Lidyalılar, Pers, Roma İmparatorluğu ve son olarak Bizans İmparatorluğu hâkimiyetinde tahkimatlı yerleşim şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kent Türklerle M.S. 1084 yılında karşılaşmış ve 1211–1212 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devleti tarafından Türklerin egemenliği altına girmiştir. Türklerin egemenliğinde Çobanoğulları Beyliği ve Candaroğulları Beyliği dönemlerinden sonra 1461 yılında Osmanlı Devleti sınırlarına dâhil olmuştur. Osmanlı döneminde sancak ve vilayet statüsünde bulunan kent Milli Mücadele döneminde de önemli rol oynamıştır (Eyüpgiller, 1999; Özel, 2019).

Kastamonu kentinin imar faaliyetleri Çobanoğulları döneminde başlatılmış ve uygulamanın neticesinde kale merkez konumda olmak üzere günümüzdeki Kastamonu kent yerleşimi şekillenmeye başlamıştır. 13. yüzyılda inşa edilen yapılar; 4 cami, 5 türbe, 1 medrese, 2 hamam ve 1 darüşşifa yapılarıdır (Eyüpgiller, 1999). Dönemden günümüze kadar varlığını koruyan yapılar ise; Frenkşah Hamamı, Atabey Camii ve Türbesi ile Yılanlı Medresesi'dir.

Osmanlı Dönemi'nde kentin 15. ve 16. yüzyılda gelişimini sağlayan ve birçoğu günümüze kadar ulaşabilen birçok yapı inşa edilmiştir. Kubbeli, minareli camilerin ve büyük ölçekli kâgir yapıların inşa edilmesi ile birlikte kentin yapıli çevresinde büyük farklılık ortaya çıkmıştır.

Eyüpgiller (1999), gerçekleştirdiği alan çalışması neticesinde, bu dönemde inşa edilen 51 cami, 12 türbe, 4 han, 7 hamam, 7 kütüphane, 1 bedesten, 1 sıbyan mektebi, 1 bedesten, 1 imaret, 24 medrese ve 8 köprünün inşa edildiğini tespit etmiştir. Bu dönemin diğeri önemli yapı gruplarını kentin önemli meydanlarından olan Cumhuriyet Meydanı'nın çevresinde konumlanan; 19 yüzyıl yenileşme döneminin mimari unsurları olan Kastamonu İdadisi, Cezaevi, Saat Kulesi, Askerlik Dairesi ve Vilayet Matbaası gibi yapılar oluşturmaktadır. Bu yapıların büyük bölümünün aynı ya da farklı işlevlerle günümüzde de kullanımı devam etmektedir.

Kent, 19. yüzyıldan itibaren vilayet merkezliği gibi önemli görevler üstlenmiş ve bunun sonucunda imar uygulamaları da gerçekleşmiştir. Cumhuriyet döneminden itibaren Kastamonu, il merkezi statüsünde olmasına rağmen tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olduğu ve sanayileşme faaliyetlerinin gerçekleşmediği için kentsel gelişimi durgunluk göstermiştir (Akca, 2021).

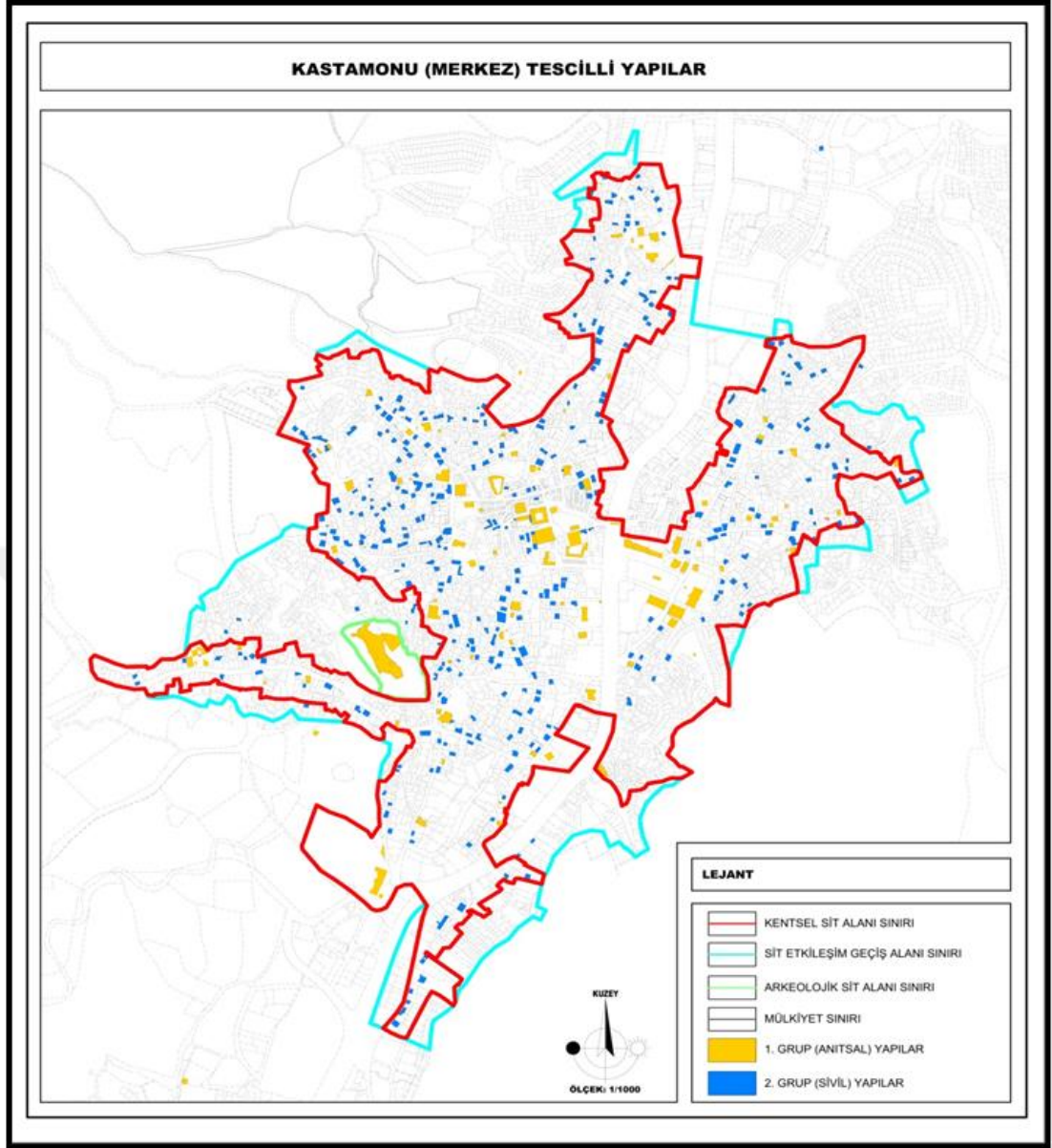
19. yüzyılda kentte geleneksel dokuya bağlı bir şekilde imar hareketleri de ivme kazanmıştır. Kastamonu ticareti kapsamında İnebolu Şosesi açılmış ve İstanbul ile ticari bağlantı sağlanmıştır. Ticari alanda gerçekleştirilen bu gelişme ile birlikte dini ve sivil alanlarda yeni imar faaliyetleri de artış göstermiştir. Kentte ticari hareketliliğin artması sonucunda konut mimarisi ile birlikte yeni ticari yapıların da inşa edilmesi de gerçekleşmiştir (Özden, 2020).

Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirilen imar faaliyetleri, 20. yüzyılda milli mücadele döneminde ön plana çıkan Kastamonu kentinin günümüzdeki dokusunun oluşmasında etkili olmuştur (Çiftçi, 2006).

3.3 Kastamonu Kentsel Sit Alanı

Kastamonu tarihi kent merkezini ve çeşitli kültürel mirasların bulunduğu alanı kapsayan Kastamonu Kentsel Sit Alanı, Kastamonu kentinin ilk yerleşim alanını oluşturmaktadır.

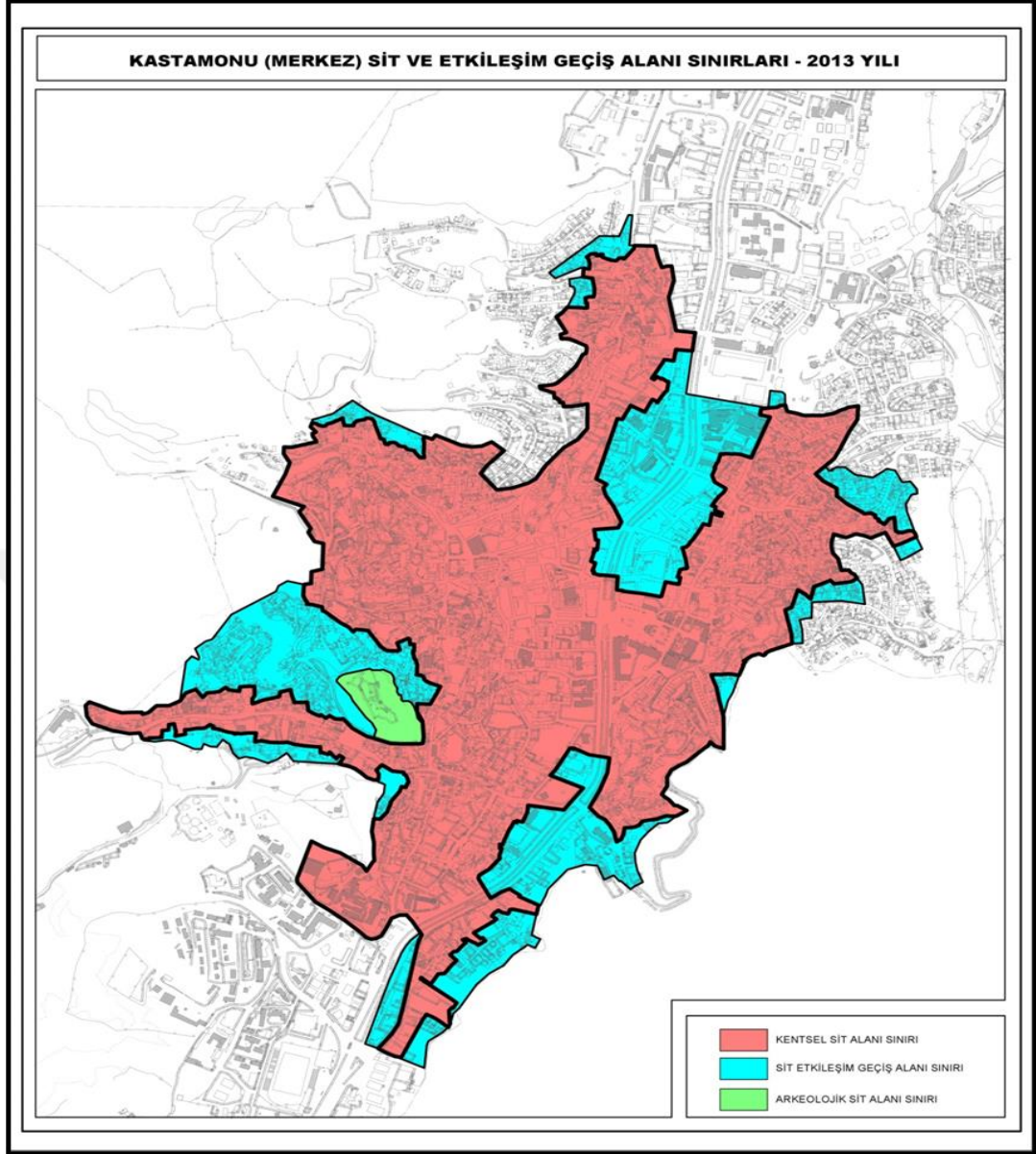
Geleneksel konut dokusu ve geleneksel sokak özellikleri ile büyük oranda korunmuş olan tarihi kent merkezinde Kastamonu'nun tarihi izlerini taşıyan sivil mimarlık örneği ve anıtsal yapılar bulunmaktadır. Kentsel sit sınırı içinde yer alan taşınmaz kültür varlıkları I. Grup Taşınmaz Kültür Varlıkları (anıtsal yapılar) ve II. Grup Taşınmaz Kültür Varlıkları (sivil mimarlık örnekleri) olarak iki grupta incelenmiştir. Alanda tescilli yapılmış envanter kayıtlarında toplam 643 adet Tescilli yapı bulunmaktadır. Bunların 178 Adedi I. Grup (Anıtsal), 465 adedi ise II. Grup (Sivil) taşınmaz kültür varlığı niteliğindedir (Kastamonu Belediyesi, 2020) (Şekil 3.2).

Şekil 3.2 Kastamonu Merkez Tescilli Yapılar

Kentsel sit alanı içinde yer alan anıtsal eserlerin ait oldukları dönemlere ve konumlarına göre dağılımı incelendiğinde; Çobanoğulları döneminde kentsel sit alanı üzerinde uygulanan imar faaliyetlerinin daha çok kentin ilk yerleşim alanlarından olan Akmesit, Hepkebirler ve Atabey Mahallelerinde, Candaroğulları döneminde kentin kuzey yönünde İsmailbey ve Aktteke Mahallelerinde, Osmanlı dönemine gelindiğinde ise kentin tamamında anıtsal yapıların yoğunlaştığı görülmektedir (Ek 1).

Kentsel sit alanı (Şekil 3.3) içerisindeki arazi kullanımları incelendiğinde %73,69'unun konut alanlarından, %6,34'ünün ticaret alanlarından, %10,58'inin yeşil alandan meydana geldiği görülmektedir (Tablo 3.1).

Şekil 3.3 2013 Yılı Kentsel Sit ve Etkileşim Geçiş Alanı Sınırları

Tablo 3.1 Kentsel Sit Alanı Mevcut Arazi Kullanımı

Arazi Kullanım	Büyüklik (Ha)	Yüzdelik Oranı
Dini Tesis Alanı	4,29	1,69
Konut Alanı	111,39	43.94
Resmi Kurum	6,57	2,59
Sağlık Tesisi Alanı	1,74	0.68
Kültürel Tesis Alanı	1,06	0,41
Spor Alanı	0,51	0,20
Ticaret Alanı	9,59	3,78
Yeşil Alan	22,27	8,78

Mekansal Adres Kayıt Sisteminin 2022 yılı verilerine göre Kentsel Sit Alanında ikamet eden nüfus büyüklüğü 12.388 kişidir (Kastamonu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2022).

3.4 Yöntem

Çalışmanın amacı, kendine özgü kentsel dokuya sahip olan Kastamonu tarihi kent merkezinin tarihsel süreçte planlama karar ve politikalarındaki değişimler çerçevesinde nasıl etkilendiğinin, kentsel sit alanı içerisinde bulunan yeşil alanların planlama sürecindeki değişiminin ve bu değişimle birlikte tarihi doku ve yeşil alanlar üzerinde gerçekleşen baskısının ne şekilde yönlendiğinin belirlenmesidir.

Bu amaçlar doğrultusunda ilk olarak çalışma konusuna ilişkin yerli ve yabancı kaynaklar araştırılarak literatür araştırması gerçekleştirilmiştir.

Daha sonra en eski plan olan 1925 imar planından günümüze kadar yapılan tüm planlar araştırmaya dâhil edilmiştir. Sit alanlarını kapsamayan planlar çalışma dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın görsel destekleyici unsurlarını, alanın tarihi ve güncel fotoğrafları, haritaları ve planları oluşturmaktadır.

Kentsel sit alanında ve sit sınırı içerisinde yer alan açık yeşil alanlardaki değişimleri tespit edebilmek için raster formatında temin edilen 1970 Yılı İmar Planı, 1979 Yılı Kastamonu Tarihi-Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanları Koruma, Geliştirme Planı sayısal formata dönüştürülmüştür. Daha sonra 1970; 1979 ve 1990 Yılı Kastamonu Koruma Amaçlı İmar Planına çakıştırma (overlay) analizi uygulanmıştır. Ayrıca planlarda ortaya konulan kararların uygulanıp uygulanmadığı mevcut durum üzerinden analiz edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç bölümünde de elde edilen tüm literatür bilgileri ışığında araştırma alanının ve bu alandaki yeşil alanların gelişim ve değişim süreci, plan kararlarının sit alanı ve yeşil alanlar üzerindeki etkisi değerlendirilerek, gelecekte yapılacak peyzaj planlama ve tasarım çalışmaları için öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde Kastamonu Merkez İlçe için uygulanan ve sit alanlarını kapsayan imar planları ve koruma amaçlı imar planları ortaya konularak günümüze kadar tarihi kent dokusunda meydana gelen değişim belirlenmeye çalışılmıştır.

4.1 Kastamonu Kenti Planlama Süreci

Kastamonu kenti Cumhuriyetten önceki dönemde 1868 yılında belediye statüsüne ulaşmıştır. Kastamonu'nun en eski planı 1920'li yıllar içinde parça parça onanmış, yol istikamet planı niteliğinde eski bir imar planıdır. Bu tarihten sonra kent sınırları içerisinde iki defa bütüncül imar planı (1970-1996) hazırlanmıştır. Bu planlar dışında farklı tarihlerde 2 revizyon, 1 tane de ilave-revizyon olmak üzere toplamda 3 plan onaylanmıştır. Ayrıca ilki 1979 yılında diğeri ise 1990 yılında onanmış 2 koruma amaçlı imar planı bulunmaktadır (Kastamonu Belediyesi, 2011) (Tablo 4.1).

Tablo 4.1 Kastamonu Merkez İlçe Planlama Süreci

İMAR PLANI	1925 Yılı Kastamonu İmar Planı
	1970 Yılı Kastamonu İmar Planı
KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI	1979 Yılı Kastamonu Tarihi-Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanları Koruma, Geliştirme Planı
	1990 Yılı Kastamonu Koruma Amaçlı İmar Planı
REVİZYON İMAR PLANI	1985 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planı ve Kuzeykent İmar Planı
	1996 Yılı Kastamonu İlave-Revizyon İmar Planı
	2011 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planı
	2018 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planı

1924 yılında yapımına başlanan ve 1925 yılında tamamlanan ilk İmar planında koruma statüsüne sahip alanlar tanımlanmadığından, İller Bankası tarafından 26.02.1985 tarihinde onanan Kastamonu Revizyon İmar Planı ve Kuzeykent İmar planında, 21.06.1996 tarihinde Kastamonu Belediyesi tarafından onanarak yürürlüğe giren 1996 Yılı Kastamonu İlave-Revizyon İmar Planında, 2011 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planında ve 2018 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planında sit alanları içinde kalan

bölgeler onama dışında bırakıldığından dolayı çalışma kapsamında değerlendirilmemiştir.

Kastamonu Kentsel Sit Alanını etkileyen planlar, 1970 yılı Kastamonu İmar Planı, 1979 Yılı Kastamonu Tarihi-Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanları Koruma, Geliştirme Planı ve 1990 Yılı Kastamonu Koruma Amaçlı İmar Planı olması sebebiyle çalışma kapsamında yalnızca bu planlar incelenmiştir.

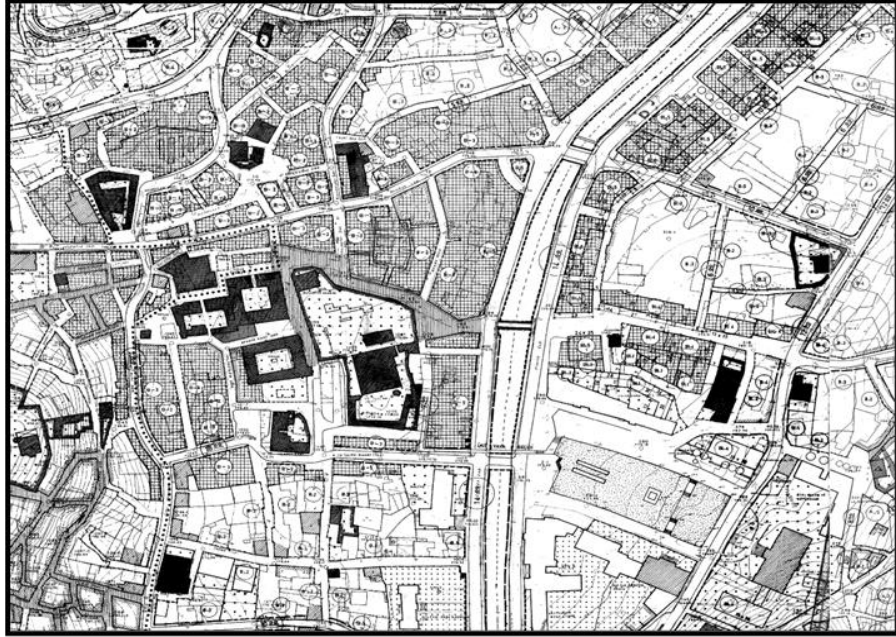
4.1.1 1970 İmar Planı

1970 Yılında İller Bankası tarafından hazırlanan ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca 21.09.1970 tarihinde onaylanan kent bütününe yönelik ilk imar planıdır (Şekil 4.3; 4.4). Söz konusu plan yaklaşık olarak 421,4 ha büyüklükte bir alanı kapsamakta olup 1985 yılı nüfusunun 42.273 olacağı düşünülmüş ve hazırlanmıştır (Şekil 4.2).

Şekil 4.1 incelendiğinde bu dönemde özellikle Karaçomak Deresi'nin iki yakasında yüksek katlı yapıların oluşmaya başladığı görülmektedir.

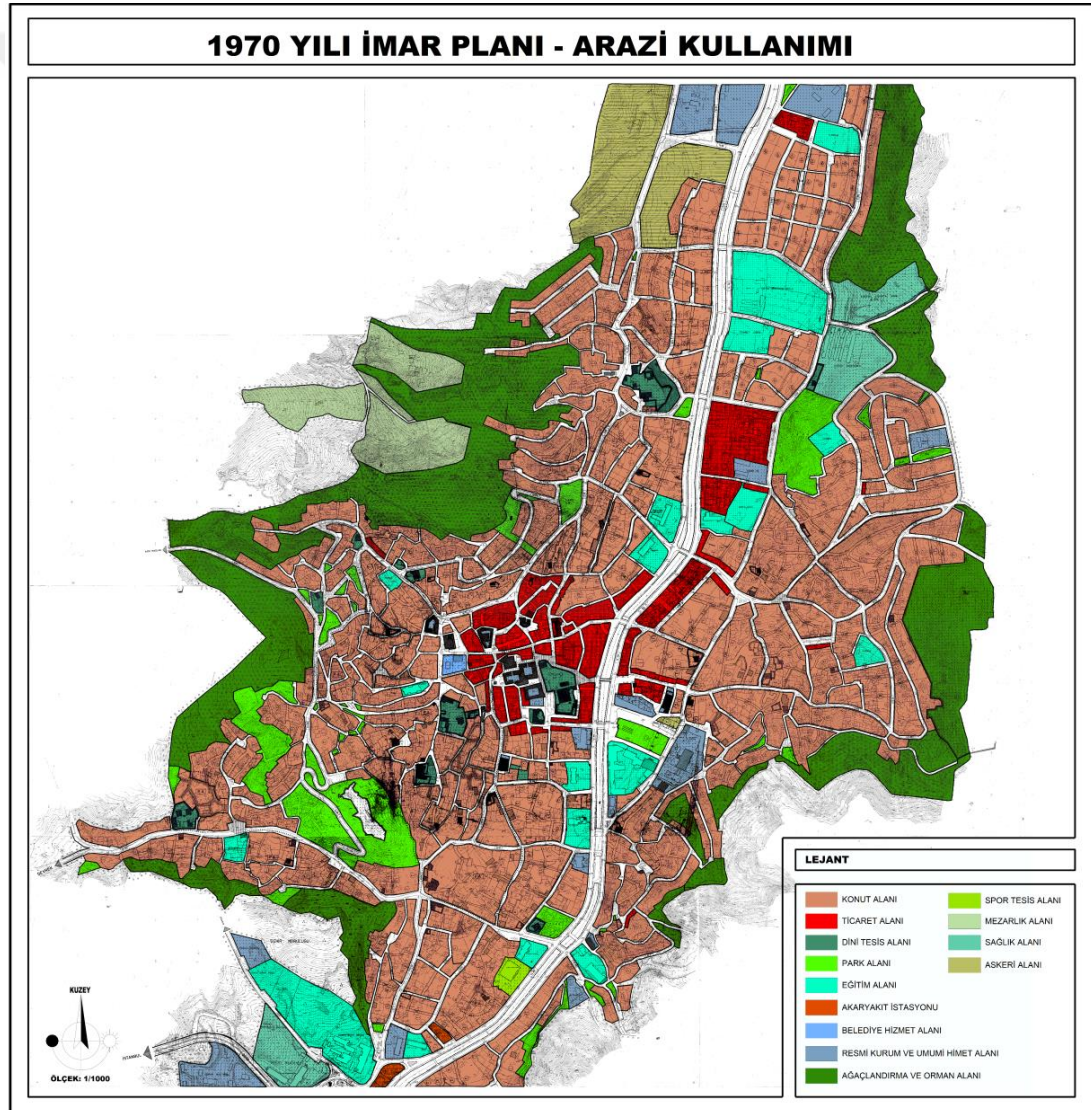

Şekil 4.1 1970 Yılı Kastamonu (Merkez) Hava Fotoğrafı (Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi Arşivi)

Şekil 4.2 1970 İmar Planı Kentsel Sit Bölgesi (Kastamonu Belediyesi, 2021)

Planda kentsel sit alanı üzerinde etki eden kararlar alınmış olması sebebiyle bu plan çalışma kapsamında incelenmiştir. Planlanan alanın büyük çoğunluğu (%29,54) diğer alanlar olarak belirtilen dini tesis alanı, akaryakıt ve servis istasyonu alanı, yollar, boş alanlar vb. gibi alanlara ayrılmıştır. Diğer alanlardan sonra en yüksek oranı konut alanları (%27,41) oluşturmaktadır. Konut alanlarından sonra en yüksek oran aktif ve pasif yeşil alanların toplamının oluşturduğu yeşil alanlara (%23,71) ayrıldığı dikkat çekmektedir. Ticaret alanlarının ise (%2,73) henüz kent içerisinde yoğunluk kazanmadığı görülmektedir. Ayrıca kentin ilk gelişme konut alanları (%10,49) bu planda belirlenmiştir. Ayrıca planda eski ticaret merkezi korunmuştur (Tablo 4.2).

Şekil 4.3 1970 İmar Planı Arazi Kullanımı

Tablo 4.2 1970 İmar Planı Arazi Kullanım Büyüklükleri

ARAZİ KULLANIMI (HA)	HÂLİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1970 PLAN KARARI (HA)	YÜZDELİK ORAN
Eğitim Tesisi Alanı	9,30	3,02	4,40	13,70
Gelişme Konut Alanı	0,00	0,00	44,20	44,20
Konut Alanları	95,80	31,09	19,70	115,50
Kültürel Tesis Alanı	6,00	1,95	0,00	0
Sağlık Tesisi Alanı	4,30	1,40	0,00	4,30
Spor Alanları	3,90	1,27	3,90	7,80
Ticaret Alanları	2,50	0,81	9,00	11,50
Yeşil Alanlar	42,40	13,76	57,50	99,90
Park-Çocuk Bahçesi	0,70	0,23	21,60	22,30
Bahçelik Alan	2,30	0,75	-2,30	0,00
Dere-Kullanılmayan Alan	26,30	8,54	-16,10	10,20
Ağaçlandırılacak Alan	0,00	0,00	54,30	54,30
Mezarlık	13,10	4,25	0,00	13,10
Diğer	143,90	46,71	-19,10	124,50
TOPLAM	308,10	100,00	119,60	421,40

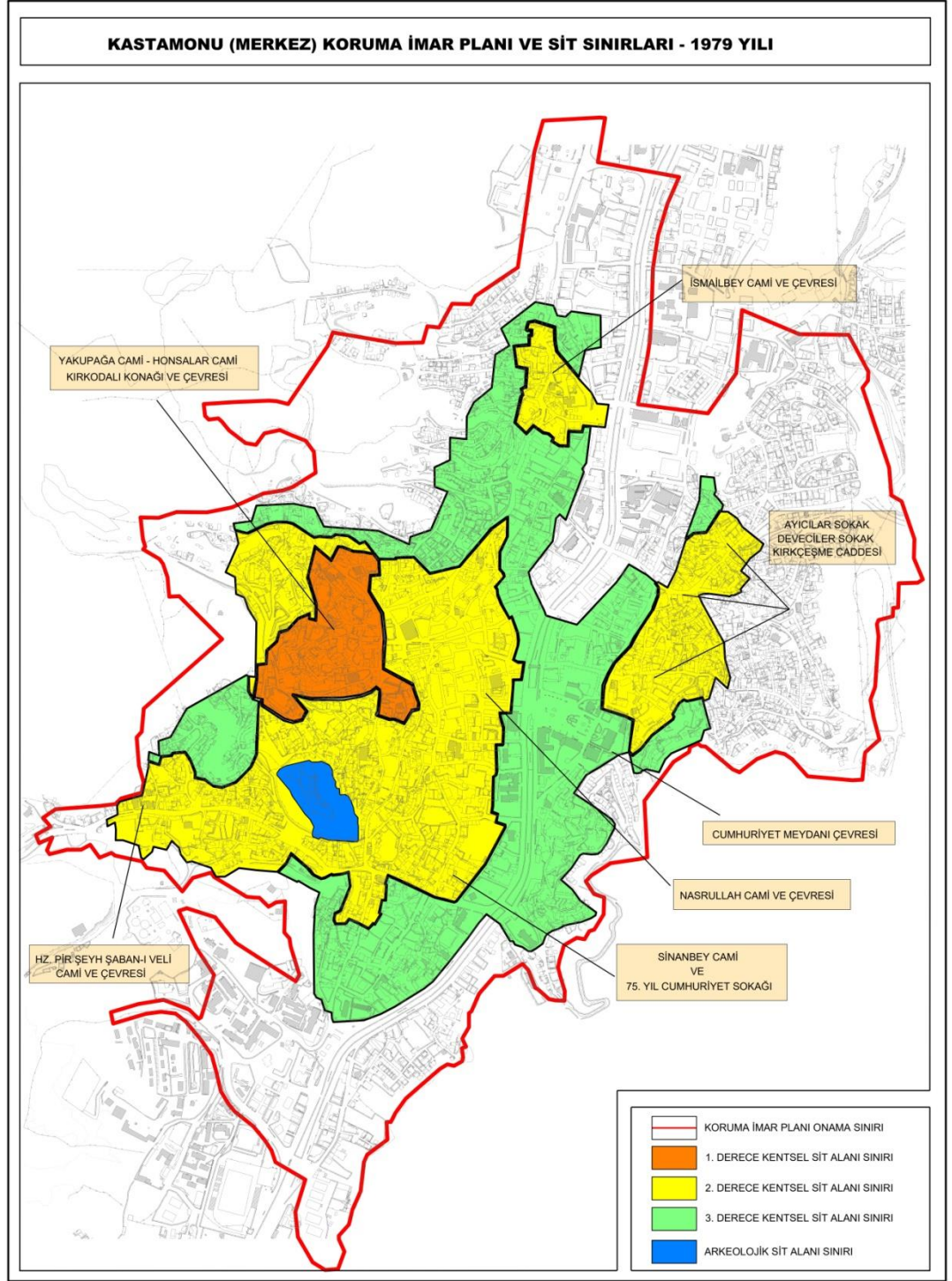
İmar planında tarihi kent dokusuna ilişkin alınan kararlar (Kastamonu Belediyesi, 2022):

- Tarihi alanların işlevsiz bir şekilde korunmasından ziyade günümüz koşullarına uyum sağlaması ve alandaki faaliyetlerin devam ettirilmesi amaçlanmıştır.
- Alınan koruma kararlarının hayata geçirilmesi amacıyla alan içinde yoğunlaşmanın önlenerek kent merkezinin kuzey yönünde yeni gelişme alanlarının açılması gerekmektedir. Tarihi merkezde bulunan nüfusun bu alanı terk etmemesi ve buradaki geleneksel faaliyetlerin devam etmesi ile yoğunluğun artırılması arasındaki dengenin sağlanması amaçlanmıştır.
- Meydan ve sokak düzenlemelerinde mevcut yer kaplamasının, basamak, çeşme ve ağaç gibi unsurların korunması gerektiğine yönelik karar alınmıştır.

- Korunması gerekli yapılarda uygulanacak tadilat ve onarım işlemlerine yapının cephe ve yüksekliğine müdahale edilmemesi şartıyla izin verilecektir.

4.1.2 1979 Yılı Kastamonu Tarihi-Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanları Koruma, Geliştirme Planı

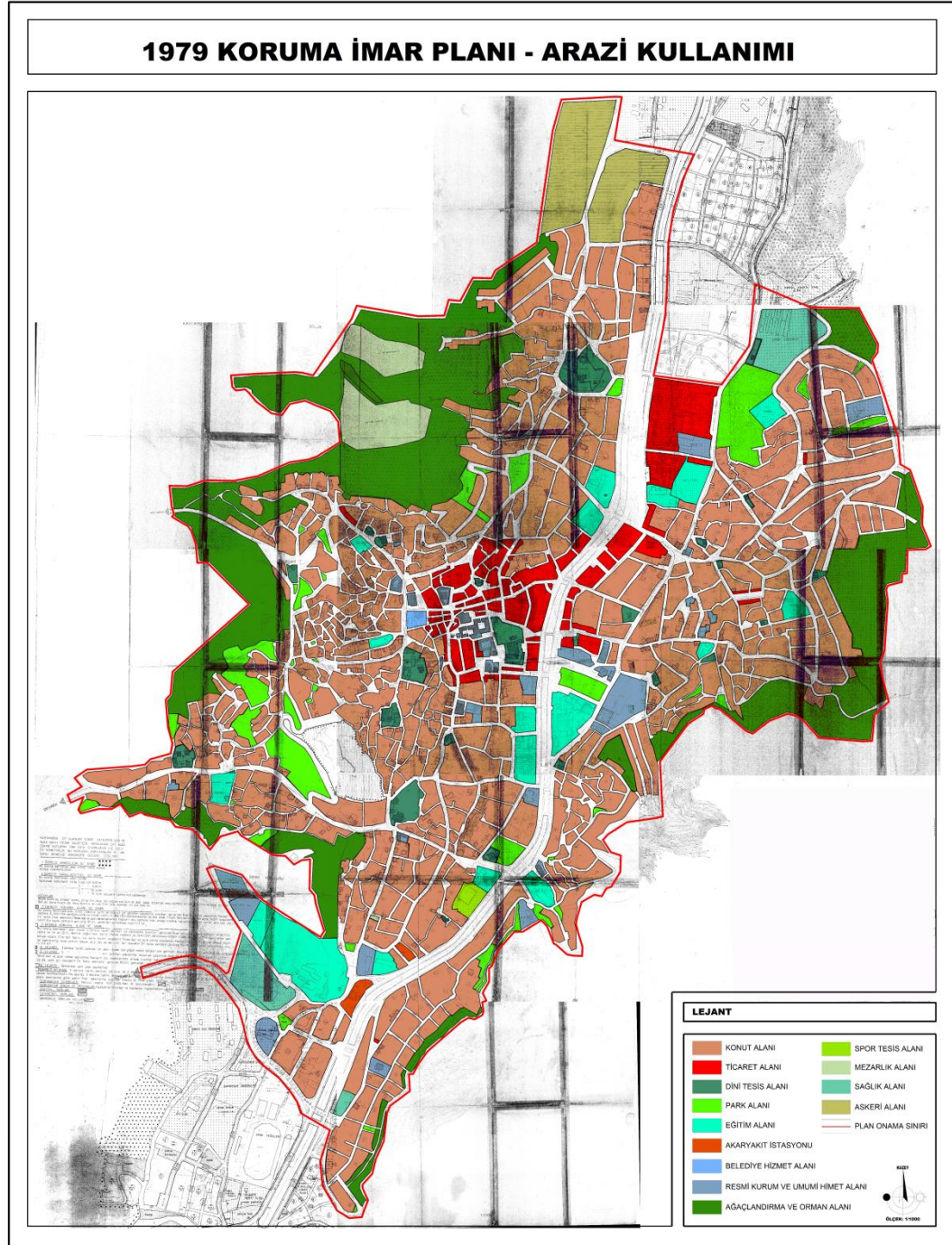
Gayrimenkul Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığının 14.19.1974 gün ve 8074 sayılı kararıyla Kastamonu kent merkezinde bazı eserler için koruma kararı alınmıştır. Daha sonra 09.06.1978 gün ve A-1203 sayılı kararı ile sit alanı sınırları belirlenerek koruma-geliştirme geçiş dönemi kararları alınmıştır. 12.01.1979 gün ve A-1492 sayılı kararlar bazı düzeltmeler yapılarak 8074 sayılı karar iptal edilmiştir. Daha sonraki süreçte T.C. Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığınca 09.11.1979 tarihinde “Kastamonu Tarihi-Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanları Koruma, Geliştirme Planı” hazırlanarak onanmıştır. Bu plan Türkiye’de yapılmış olan ilk Koruma Amaçlı İmar Planlarından biri olma niteliğindedir (Şekil 4.3). Plan 300 hektar büyüklüğünde alanı kapsayarak 1/1000 ölçekli hazırlanmıştır. Planda Kastamonu kent merkezinin ve kent bütünüünün ticari-kültürel gereksinimleri karşılamadaki rolü, tarihi, arkeolojik ve doğal değerleri, sivil mimarlık örnekleri ile geleneksel konut alanlarına sahip oluşu göz önüne alınarak bu değerlerin korunmaları ve gelecek kuşaklara iletilmeleri amaçlanmıştır. Planda tanımlanan 1. Derece Kentsel Sit Alanı büyüklüğü 9,9 hektar olup Yakupağa Cami, Honsalar Cami, Kırkodalı Konağı ve çevresini kapsamaktadır. 2. Derece Kentsel Sit Alanı büyüklüğü 68,7 hektar olup İsmailbey Parkı ve çevresi, Ayıcılar Sokak, Deveciler Sokak, Kırkçeşme Caddesi, Nasrullah Cami ve çevresi, Sinanbey Cami, 75. Yıl Cumhuriyet Sokağı, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Cami ve çevresini kapsamaktadır. 3. Derece Kentsel Sit Alanı büyüklüğü 59,4 hektar büyüklüğünde ve Cumhuriyet Meydanı, Kaya Mezarları, Kastamonu Kalesi’nin batı yönü ve İsfendiyarbey Parkı ve çevresini, Arkeolojik Sit Alanı büyüklüğü ise 2,42 hektar olup Kastamonu Kalesi’nin bulunduğu alanı kapsamaktadır (Şekil 4.4) (Ek 2).

Şekil 4.4 1979 Koruma İmar Planı ve Kentsel Sit Alan Sınırları

Planlanan alanın büyük çoğunluğu (%37,56) konut yapılarının bulunduğu alanlara ayrılmıştır. Konut alanlarından sonra en yüksek oranı %32,04 oranla diğer alanlar olarak belirtilen yollar, askeri alanlar, akaryakıt tesisleri, boş alanlar gibi kullanımlar oluşturmaktadır. Aktif ve pasif yeşil alanların toplamının oluşturduğu yeşil alanlar

toplam alanın %19,33 dilimini oluşturmaktadır. Ticaret alanlarının ise toplam alanın %3,60'ını oluşturmaktadır (Şekil 4.5, Tablo 4.3).

Şekil 4.5 1979 Koruma İmar Planı Arazi Kullanımı

Tablo 4.3 1979 Koruma İmar Planı Arazi Kullanım Büyüklükleri

ARAZİ KULLANIMI (HA)	HALİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1979 PLAN KARARI (HA)	YÜZDELİK ORAN
Eğitim Tesisi Alanı	13,70	4,57	-2,68	11,02
Gelişme Konut Alanı	0,00	0,00	0,00	0,00
Konut Alanları	115,50	38,50	-2,81	112,69
Kültürel Tesis Alanı	6,00	2,00	0,68	6,68
Sağlık Tesisi Alanı	4,30	1,43	-0,10	4,20
Spor Alanları	0,50	0,17	0,00	0,50
Ticaret Alanları	9,00	3,00	1,79	10,79
Yeşil Alanlar	54,88	18,29	3,12	58,00
Park-Çocuk Bahçesi	2,30	0,77	7,20	9,50
Bahçelik Alan	0,00	0,00	0,00	0,00
Dere-Kullanılmayan Alan	26,30	8,77	-16,10	10,20
Ağaçlandırılacak Alan	13,18	4,39	19,69	32,87
Mezarlık	13,10	4,37	-8,17	4,93
Diğer	96,12	32,04	0,00	96,12
TOPLAM	300,00	100,00	0,00	300,00

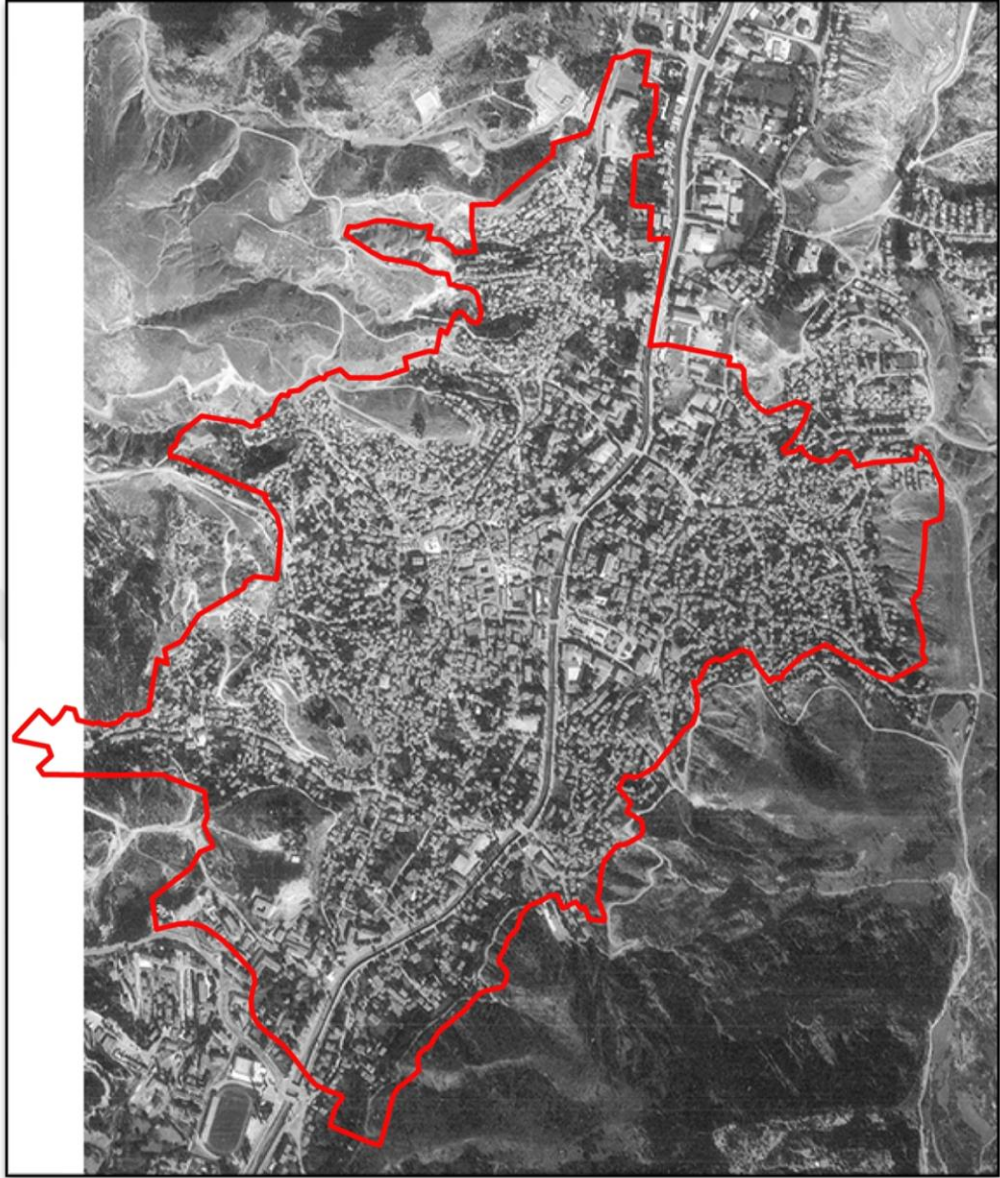
Bu planın plan notlarında ise aşağıdaki hükümler yer almaktadır;

- Kastamonu Sit Alanı sınırları içinde ve dışında kalan kamusal alanlarda (yollar, yeşil alanlar, resmi yapılar vs.) tüm anıtsal ağaçların korunacağı ve kesilmelerinde mecburiyet söz konusu olan durumlarda Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kararı belirleyici olacaktır.
- Kastamonu Sit Alanı içindeki yollar, meydanlar gibi açık alanlarda uygulanacak tadilat faaliyetlerinde zemin kaplamaları, formları gibi kimliği yansıtan unsurlar üzerindeki özgünlüğe zarar verecek değişimlere izin verilmeyecektir.

- Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilen alan olan Kale ve çevresinde kesin inşaat yasağı getirilmiş ve yapılacak olan peyzaj düzenlemeleri Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından değerlendirilecektir.
- Kentsel sit alanı sınırları içinde kalan yapı yüksekliklerinin Koruma-Geliştirme plan hükümlerindeki koşullara bağlı kalınacaktır.
- Korunması gerekli sivil mimarlık örneklerinde yapılacak onarım ve tadilat faaliyetleri için Kastamonu Belediyesi ve Kastamonu Müze Müdürlüğünün kararının alınması gerekmektedir.

4.1.3 1990 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı

Günümüzde de yürürlükte olan Kastamonu Koruma Amaçlı İmar Planı Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 28.05.1990 gün ve 1226 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Söz konusu plan doğrultusunda 1/1000 ölçekli Korunma Amaçlı İmar Planında belirlenen bölgeler için hazırlanan 1/500 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı 06.03.1992 tarihinde onanarak yürürlüğe girmiştir. Plan 246,4 hektarlık alanı kapsamaktadır (Şekil 4.6).

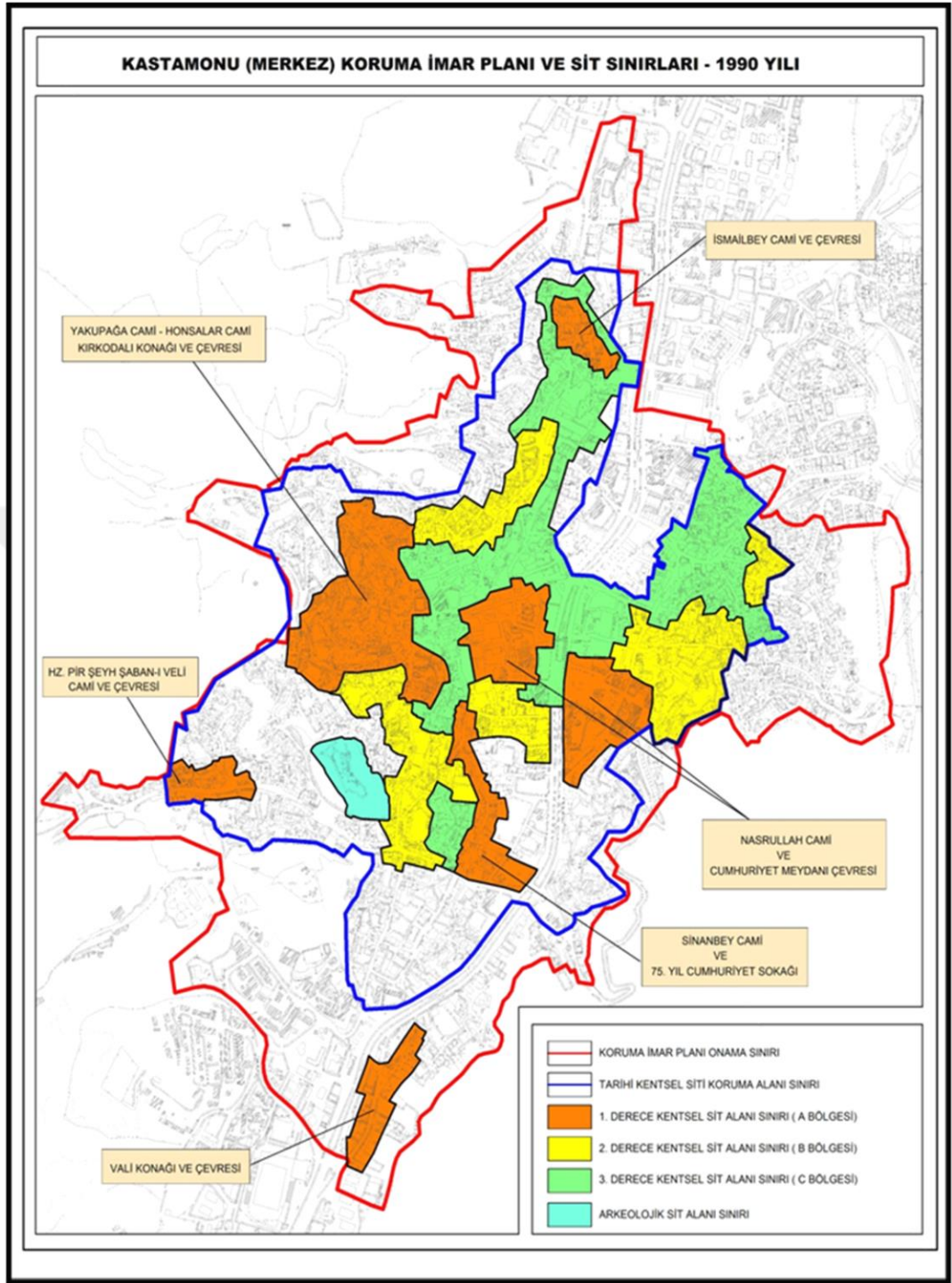

Şekil 4.6 1990 Yılı Uydu Görüntüsü ve Koruma Amaçlı İmar Planı Sınırı (T.C. Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü Arşivi, 2021)

Planlama alanı; kuzeyde Topçuoğlu, İsmailbey, Honsalar ve Akteke Mahallelerinin bir kısmını içermekle, batıda Hisarardı, Akmesic, Saraçlar Mahallelerinin bir kısmını barındırmakta, güneyde Beyçelebi, doğuda ise İsfendiyar, Kırkçeşme ve Cebail Mahallelerinin bir kısmını içine almaktadır. Planlama alanı kapsamında yer alan 1. derece arkeolojik sit alanı Atabeygazi Mahallesi sınırlarında yer almaktadır (Şekil 4.7). 1990 Koruma İmar Planı Sit Alanlarının büyüklükleri ve konumları incelendiğinde; 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı (Kastamonu Kalesi) büyüklüğü 2,42 hektardır. 1. Derece Kentsel Sit Alanı büyüklüğü 31,9 hektar olup İsmailbey Cami ve çevresi, Yakupağa Cami, Honsalar Cami, Kırkodalı Konağı ve çevresi, Nasrullah

Cami, Cumhuriyet Meydanı, Sinanbey Cami, 75. Yıl Cumhuriyet Sokağı, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Cami ve çevresi, Vali Konağı ve Çevresini kapsamaktadır. 2. Derece Kentsel Sit Alanı büyüklüğü 23,4 hektar olup İsfendiyarbey Parkı ve çevresi, Kırkçeşme Caddesi ve çevresi, Merkez Ortaokulu ve çevresi, İbni Neccar Cami ve Kefeli Sokak ve çevresinden oluşmaktadır. 3. Derece Kentsel Sit Alanı büyüklüğü; 33 hektar büyüklüğünde olup Cevizli Park ve çevresi, Eski Belediye binası ve çevresi, Yakupağa Caminin alt kısmı, İbni Neccar Cami ile 75. Yıl Cumhuriyet Sokak arasında kalan alanı kapsamaktadır. Koruma alanı sınırıyla beraber toplam planlama alanı büyüklüğü 246,4 hektardır (Şekil 4.7) (Ek 2).

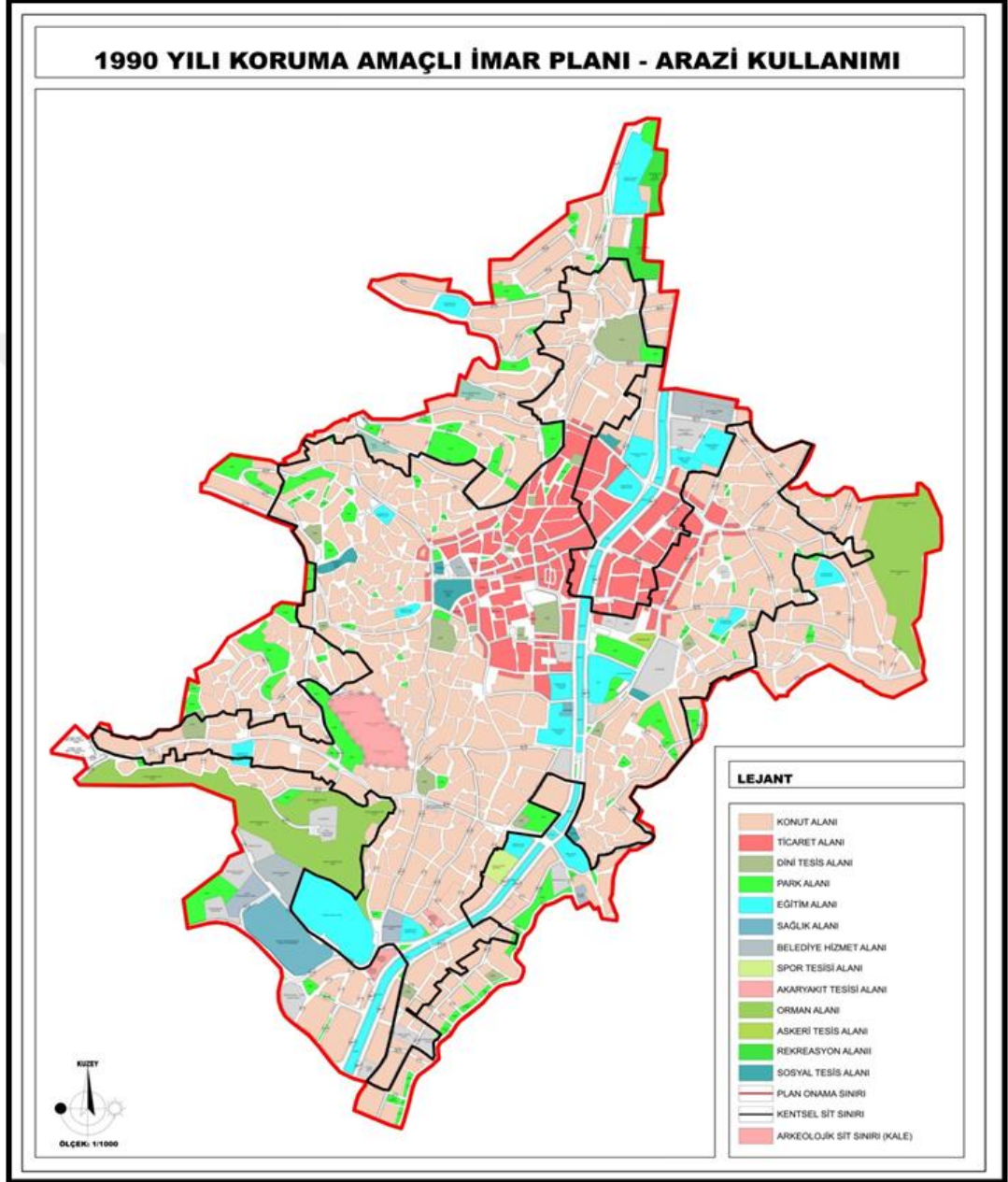

Şekil 4.7 Koruma Amaçlı İmar Planı Sit Alan Sınırları

Şekil 4.8 ve Tablo 4.4 incelendiğinde; ticaret alanlarının tarihi kent merkezi üzerinde Karaçomak Deresinin her iki yakasında yoğunlaştığı ve toplam alanın %6,62'sini kapsadığı görülmektedir. Konut alanları ise ticaret alanlarının çevresi ile daha çok doğu-batı ve güney istikametinde yer almaktadır ve alanın %39,31'ini kapsamaktadır. Özellikle kent kimliğine katkı sağlayacak nitelikteki park alanlarının Karaçomak

Deresinin her iki yakasında kentin ana ulaşım güzergahı olan yollar üzerinde yer aldığı dikkati çekmektedir. Diğer küçük ölçekli yeşil alanların ise sit alanı içerisinde parçalı şekilde konumlandığı görülmektedir.

Şekil 4.8 1990 Koruma Amaçlı İmar Planı Arazi Kullanım

Kentsel sit alanı içinde bulunan aktif ve pasif yeşil alanlar toplam alanın %12,61'ini oluşturmaktadır. Diğer alanlar olarak belirtilen ve alanın %34,03'ünü oluşturan alanlar ise askeri alan, akaryakıt tesisi alanı, yollar vb. gibi kullanımlardan oluşmaktadır (Tablo 4.4).

Tablo 4.4 1990 Koruma Amaçlı İmar Planı ve Halihazır Kullanım Büyüklükleri

ARAZİ KULLANIMI (HA)	HALİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1990 PLAN KARARI (HA)	YÜZDELİK ORAN
Eğitim Tesisi Alanı	11,40	4,50	1,36	12,76
Gelişme Konut Alanı	0,00	0,00	0,00	0,00
Konut Alanları	111,39	43,95	-14,52	96,87
Kültürel Tesis Alanı	5,65	2,23	-3,18	2,47
Sağlık Tesisi Alanı	1,74	0,69	0,83	2,57
Spor Alanları	0,51	0,20	-0,01	0,50
Ticaret Alanları	9,86	3,89	6,46	16,32
Yeşil Alanlar	45,36	17,90	-14,30	31,06
Park-Çocuk Bahçesi	2,84	1,12	11,12	13,96
Bahçelik Alan	0,00	0,00	0,00	0,00
Dere-Kullanılmayan Alan	26,76	10,56	-23,32	3,44
Ağaçlandırılacak Alan	13,18	5,20	0,49	13,66
Mezarlık	2,58	1,02	-2,58	0,00
Diğer	67,53	26,64	16,31	83,84
TOPLAM	253,45	100,00	-7,05	246,40

1990 yılında 1/1000 ölçekli olarak hazırlanan planın içerdiği ilkeler şu şekilde özetlenebilir:

- Sağlıklı bir kentsel çevre için mevcut dokuyu iyileştirici müdahalelerin gerçekleştirilmesi,
- Trafik sirkülasyonunun düzenlenerek yoğunluğun azaltılması,
- Özellikle tarihi yapıların grup olarak yer aldığı bölgelerde ve kent merkezinde gerekli alanlarda otopark düzenlemeleri yapılarak yaya ulaşımına olanak sağlayan bir ulaşım şemasının geliştirilmesi,
- Kent merkezinde, tarihi özellikler taşımayan ticaret birimlerinin yer aldığı bölgelerde, eski hanları örnek alan biçimlerde yeni kütleler önerilmiş, anıtsal yapıların çevreleri mümkün olduğu kadar açılarak algılanmaları kolaylaştırılmış ve yeşil alan-otopark gibi elemanlarla zenginleştirilmesi,

- Tarihi dokunun ve tarihi yapıların mümkün olduğunca korunmasının sağlanması şeklindedir.

Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 06.03.1992 gün 2248 sayılı kararı ile duyarlı bölgeler için yapılan 1/500 ölçekli koruma imar planı onaylanmıştır. Planın içerdiği ilkeler şu şekildedir:

- Korunması gerekli kültür varlıklarında; mevcut işlevin devam etmesi ve mevcut işlevin yeni bir işleve dönüştürülmesi yoluyla alanın ticari aktivitelerinin yanı sıra kültürel ve turistik dönüşümün kazanılması da hedeflenmiştir.
- Sokak kaplamaları ve ana ulaşım yolları asfalt malzeme olacaktır.
- Tabela ve kepenk tasarımlarında belirli bir standart uygulanacaktır.
- Tarihi merkez içinde bulunan motorlu araç trafiğinin ulaşımına olanak sağlamayan sokaklarda yayalaştırma uygulamaları amaçlanmıştır. Belirli bölgelerde otopark çözümleri getirilerek yaya ulaşımının gerçekleştiği sokaklarda park etme yasağı getirilmiştir.
- Korunması gerekli kültür varlıklarının ticaret amaçlı kullanılması durumunda yapının cephe özelliklerinin korunması sağlanacaktır.

Kastamonu Merkez İlçesinde; Ankara I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 2013 yılında ilan edilen “Kentsel Sit” ve “I. Derece Arkeolojik Sit” Alanı yeniden düzenlenmiş ve sınırları kesinleştirilmiştir. Bu kapsamda Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu tarafından 2017 yılında belirlenen Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma koşullarına göre planlama çalışmaları devam etmektedir.

4.2 Kastamonu Tarihi Kent Dokusunda İmar Uygulamaları Nedeniyle Meydana Gelen Değişimler

Bu bölümde tarihi kent dokusunun bugünkü durumuna gelişinde etki olan değişimler irdelenmiştir.

4.2.1 Sit Alanlarındaki Değişimler

Planlama alanının tamamı günümüzde Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün görev alanı dâhilinde bulunmaktadır. Kastamonu Merkez İlçesine yönelik Gayrimenkul Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığının kararıyla ilk olarak 1974 yılında bazı eserler için koruma kararı alınmıştır.

1978 yılında sit alanı sınırları belirlenerek koruma-geliştirme geçiş dönemi kararları alınmıştır. 1979 yılında bazı düzeltmeler yapılarak 1974 yılında alınan karar iptal edilmiştir. Kentsel sit alanı 1. derece, 2. derece ve 3. derece olarak, Kastamonu Kalesi ve çevresi de Arkeolojik sit alanı olarak ilan edilmiştir.

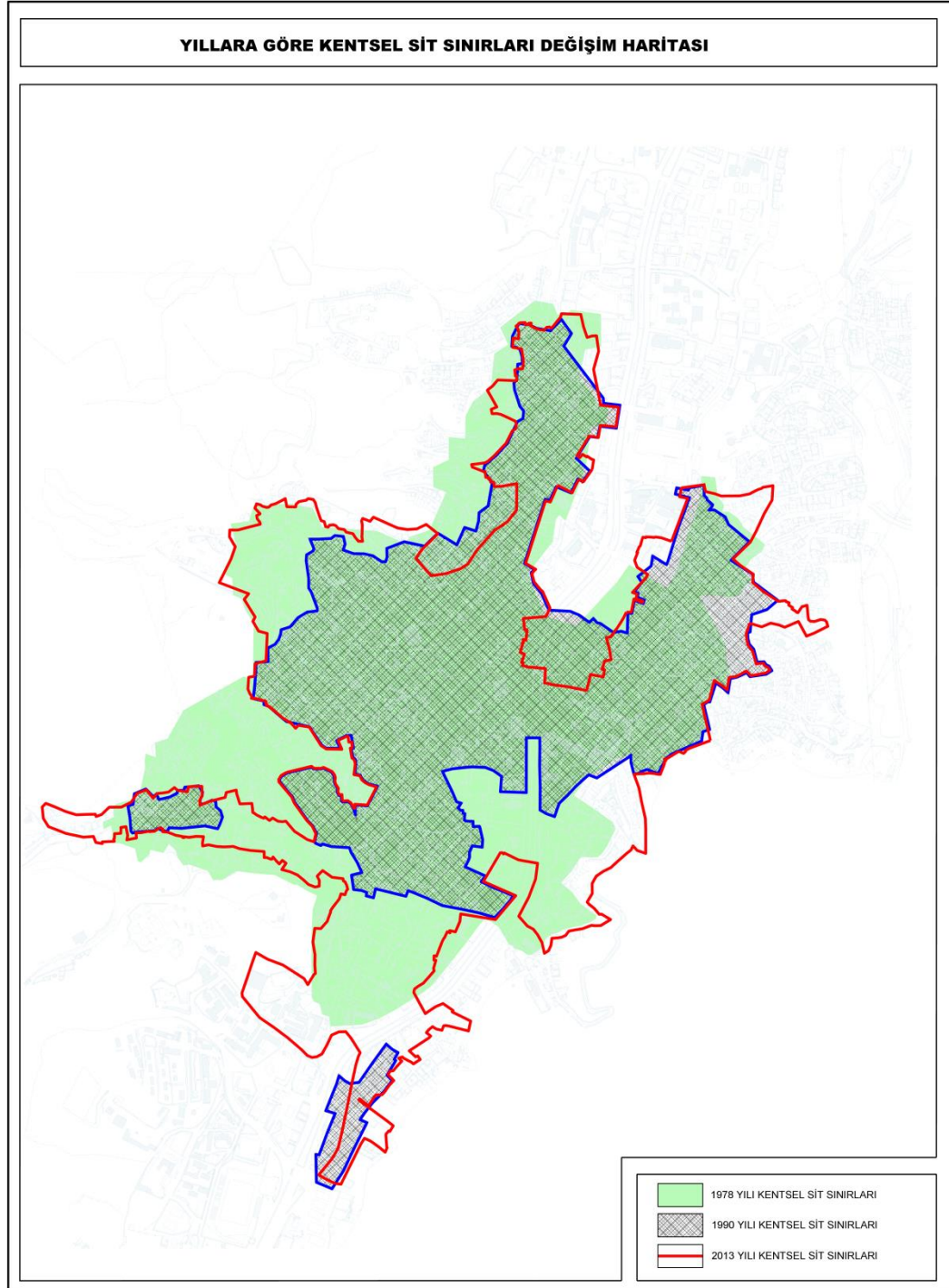
Resmi Gazetede 1987 yılında Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır. Bu yönetmelik ile Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşullarını belirleyen 419 nolu İlke Kararı gereğince; Ankara Koruma Kurulunun kararlarıyla 1990 yılında Kentsel Sit Alanı tekrardan belirlenmiştir.

Buna göre; Kentsel sit alanı yine 1. derece, 2. derece, 3. derece olarak belirlenmiş ve buna bağlı olarak koruma alan sınırı tanımlanmıştır. 1979 yılından farklı olarak kentsel sit alanlarının oransal büyüklükleri değiştirilmiş ve koruma alan sınırı tanımlaması yapılmıştır. Bu bölgeleme merkez yerleşim içinde birbirinden ayrık ve parçalı bölgeleri içermektedir.

Daha sonra Kastamonu İli, Merkez İlçesinde; Ankara I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 2013 yılındaki kararı ile ilan edilen “Kentsel Sit” ve “I. Derece Arkeolojik Sit” Alanı yeniden belirlenmiş ve sınırları kesinleştirilmiştir. Bu sınırlar içerisinde; 126,88 hektarlık kentsel sit alanı, kentsel sit alanının içinde yer alan 2,42 hektarlık 1. derece arkeolojik sit (Kastamonu Kalesi) bulunmaktadır.

Son olarak 2013 yılında belirlenen “Kentsel Sit” ve “I. Derece Arkeolojik Sit” Alanı çevresinde Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 15.04.2021 tarih ve 1187 sayılı kararı ile 48,9 hektar büyüklüğünde Etkileşim Geçiş Sahası belirlenmiştir.

Belirlenen sit alanları ve etkileşim geçiş sahaları içerisinde Koruma Amaçlı İmar Planı revize çalışmaları halen devam etmektedir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 Kentsel Sit Alanı Sınırlarının Yıllara Göre Değişimi

Yıllara göre sit alan statülerinde gerçekleşen değişimin yanı sıra alansal büyüklüklerinde de değişiklikler gözlenmiştir. 1979 yılında 138 ha olan toplam kentsel sit alanı 1990 yılında 88,3 ha'ya düşürülürken 2013 yılında yapılan düzenleme ile

126,8 ha'ya çıkarılmıştır. Genel anlamda 1990 yılındaki Sit Alanı büyüklüklerinde 1979 yılına göre 49,7 hektarlık bir azalma olduğu görülse de, 1990 yılında 138,0 ha koruma alan sınırı oluşturularak, toplam alan büyüklükleri korunmuştur. Koruma Alan Sınırının ise 1979 yılındaki 1., 2., 3. Derece Kentsel Sit Alan sınırlarının kapsadığı alan olduğu görülmektedir.

2013 yılına gelindiğinde neredeyse tüm tescilli yapıların bulunduğu taşınmazları kapsayacak şekilde sadece Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Alanı Sınırı belirlenmiştir. (Tablo 4.5).

Tablo 4.5 Yıllara Göre Sit Alanı Büyüklükleri

Sit Sınırları	Alansal Büyüklük (ha)				
	1970 öncesi	1970 Yılı	1979 Yılı	1990 Yılı	2013 Yılı
Arkeolojik Sit Alanı	-	-	2,42 (%1,72)	2,42 (%2,67)	2,42 (%1,87)
1. Derece Kentsel Sit Alanı	-	-	9,9 (%7,05)	31,9 (%35,16)	-
2. Derece Kentsel Sit Alanı	-	-	68,7 (%48,92)	23,4 (%25,79)	-
3. Derece Kentsel Sit Alanı	-	-	59,4 (42,3)	33,0 (%36,38)	-
Toplam Kentsel Sit Alanı	-	-	138,0 (%98,28)	88,3 (%97,33)	126,8 (%98,13)
Toplam Sit Alanları	-	-	140,42(%100)	90,72 (%100)	129,22 (%100)
Koruma Alanı	-	-	-	138,0	
Diğer Alanlar	-	-	159,58	105,98	
Toplam Planlama Alanı	308,1	421,4	300,0	246,4	271,82

Tablo 4.5'e göre, 1979, 1990 ve 2013 yılı Sit Alanları karşılaştırıldığında, Arkeolojik Sit Alanının büyüklüğü ve konumunda bir değişim meydana gelmediği görülmektedir.

1979 yılında 9,9 ha olan 1. derece kentsel sit alanının 1990 yılında İsmailbey Parkı ve çevresi, Nasrullah Cami ve çevresi, Cumhuriyet Meydanı, Sinanbey Cami, 75. Yıl Cumhuriyet Sokağı, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Cami ve çevresi, Vali Konağı ve çevresinin de eklenmesi ile 22 hektar büyüklüğünde bir artış ile 31,9 ha'ya yükseldiği görülmektedir. 2. derece kentsel sit alanının ise 68,7 ha'dan 23,4 ha'a düşürüldüğü görülmektedir. 1990 yılında 2. Derece Kentsel Sit Alanına bir takım yeni alanlar eklense de, İsmailbey Cami ve çevresi, Nasrullah Cami ve çevresi, Sinanbey Cami,

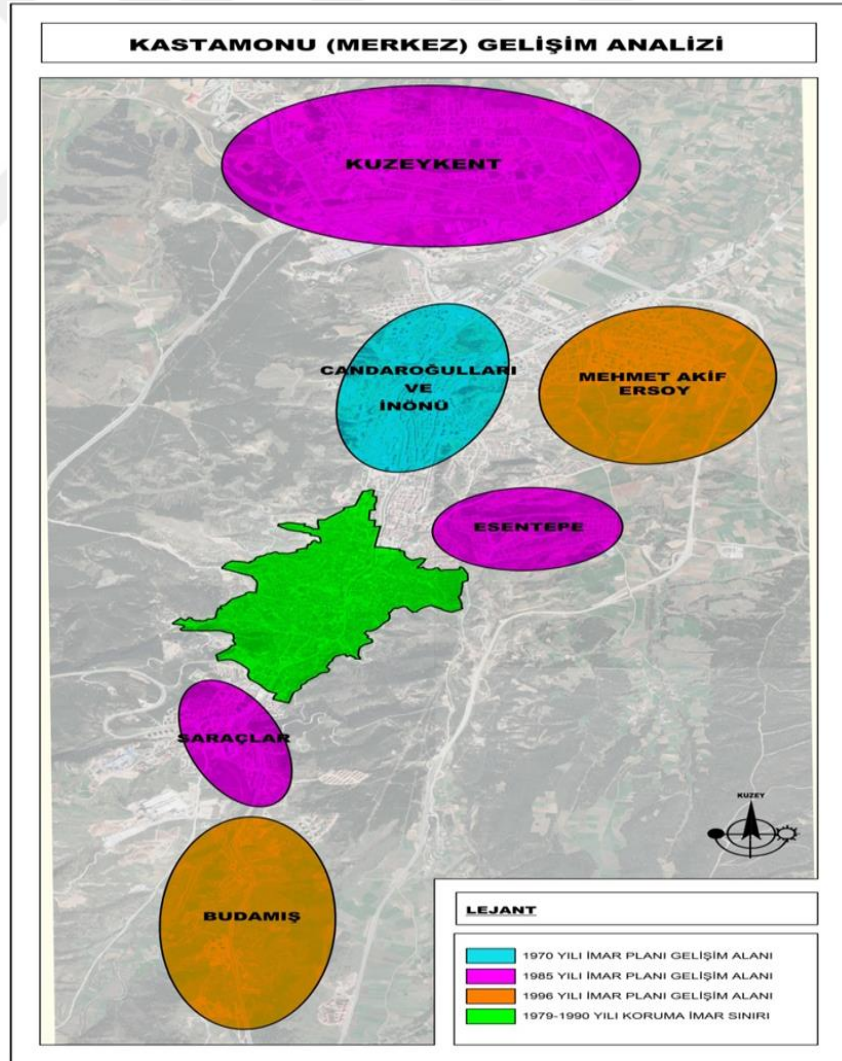
75. Yıl Cumhuriyet Sokağı, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Cami ve çevresinin 1. Derece kentsel sit alanına eklenmesi nedeni ile 45,3 hektar büyüklüğünde azalma meydana gelmiştir. Yine 3. Derece kentsel sit alanı 59,4 ha'dan 33,0 ha'ya düşürülmüş, dolayısıyla alanda 26,4 hektar büyüklüğünde azalma meydana gelmiştir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6 1979 ve 1990 Yılları Sit Alanları Konumlarının Değişimi

	1.Derece Kentsel Sit	2.Derece Kentsel Sit	3.Derece Kentsel Sit	Arkeolojik Sit
	1979 ve 1990 Planlarındaki 1. Derece Sit Alanındaki değişimler incelendiğinde Yakupağa Cami 1990 yılında 1. derece sit alanında bulunurken 1990 yılında 3. derece sit alanına geçmiş, Honsalar Cami ve Kırkodalı Konağı ise 1. Derece Sit Alanı olarak kalmaya devam etmiştir.	1979 Planı 2. Derece Sit Alanları incelendiğinde İsmailbey Cami, Nasrullah Cami, Sinanbey Cami, 75. Yıl Cumhuriyet Sokağı, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Cami ve çevresi 1990 Planında 1. Derece Sit Alanı sınırlarına geçmiş, Ayıcılar ve Deveciler Sokaklarının bir kısmı ile Kırkçeşme Caddesinin bir kısmı 3. Derece Sit Alanına geçmiştir.	1979 Planı 3. Derece Sit Alanları incelendiğinde, Cumhuriyet Meydanı 1. Derece Sit Alanına, İsfendiyarbey Parkı ve çevresi 2. Derece Sit Alanına geçmiştir. 1979 Planında 3. Derece Sit Alanında bulunan Kaya Mezarları ve Kastamonu Kalesinin batı yönü ise Kentsel Siti Koruma Alan sınırları içinde gösterilmiş olup 1., 2. ve 3. Derece Sit Alanlarının dışında bırakılmıştır.	Arkeolojik Sit Alanı 1979 ve 1990 Planlarında Kastamonu Kalesini kapsamakta olup herhangi bir değişim göstermemiştir.

4.2.2 Planlama Sürecinde Kentin Gelişim Yönlerindeki Değişim

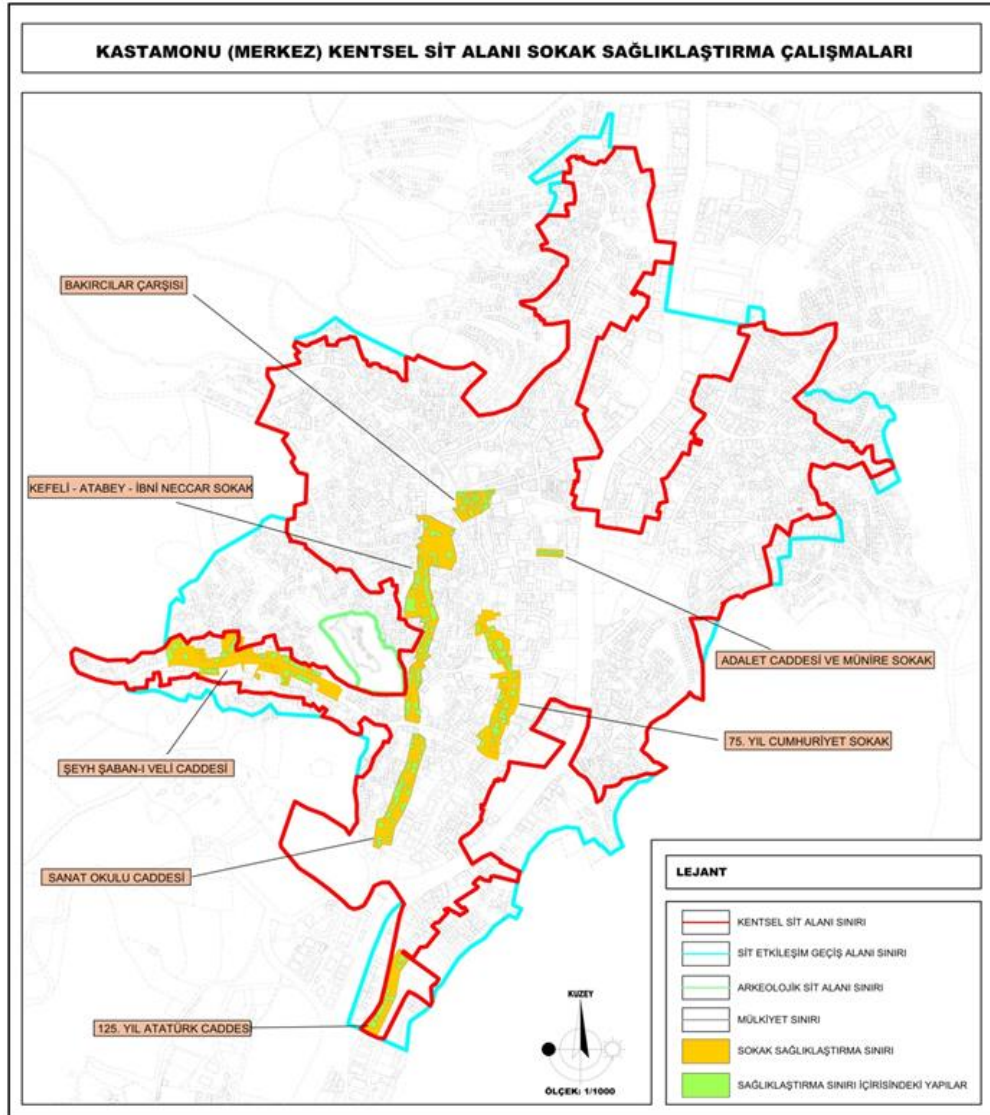
Kastamonu Merkez İlçesinde uygulanan planlama faaliyetlerinde tarihi merkezdeki yoğunluk artışı ve buna bağlı olarak tarihi dokuda meydana gelebilecek fiziksel ve sosyal bozulmaları engellemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda kent bütününe gelişim yönünün uygulanan her planda farklılaştığı görülmektedir. Kent üzerinde gerçekleştirilen planlarda farklı dönemlerde farklı bölgelerde kentsel gelişme alanları önerilmiştir. 1970 yılı İmar Planında Candaroğulları ve İnönü Mahallesi, 1985 yılı İmar Planında Kuzeykent, Esentepe ve Saraçlar Mahalleleri, 1996 yılı İmar Planında Mehmet Akif Ersoy Mahallesi ve Budamış bölgesi gelişme alanları olarak belirlenmiştir. Şekil 4.10 incelendiğinde Kastamonu kentinin tarihi süreçteki gelişme yönü ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4.10 Kastamonu (Merkez) Gelişim Analizi

4.2.3 Yerel Yönetimlerin Faaliyetleri Sonucu Tarihi Kent Dokusunda Meydana Gelen Değişimler

Tarihi doku üzerinde yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen koruma çalışmalarından biri Akmesit – Atabey – Hepkebirler - Yavuzselim – Hasarardı - İsmailbey Mahallelerinde gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında Kefeli Sokak, Atabey Sokak, İbn-i Neccar Sokak, Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi ve Aşağı İmaret Caddelerinde bina cephe iyileştirmeleri gerçekleştirilerek kentteki tarihi dokunun iyileştirilmesi ve yeniden canlandırılması amaçlanmıştır. Konut alanların restorasyonu ve iyileştirilmesi ile birlikte, geleneksel el sanatlarının tanıtımının yapılması ve buna bağlı olarak küçük ölçekli yerel ticari birimlerin oluşturulması hedeflenmiştir.

Şekil 4.11 Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları

Şekil 4.11 incelendiğinde, sokak sağlıklılaştırma çalışmalarına tescilli eserlerin yoğun olarak yer aldığı tarihi merkezin batı yönünde ağırlık verildiği görülmektedir.

Yavuzselim ve Hepkebirler Mahallelerinde 75. Yıl Cumhuriyet Sokak üzerinde gerçekleştirilen çalışma kapsamında 400 metre uzunluğa sahip alanda 1 adet anıtsal yapı, 16 adet tescilli yapı cephe iyileştirme, 25 adet tescilsiz yapı cephe giydirme restorasyon çalışmaları uygulanmıştır. Kefeli, Atabey ve İbn-i Neccar Sokakları'nda toplam 57 adet tescilli ve tescilsiz binada uygulama gerçekleştirilmiştir. Proje alanı toplam 550 metre uzunluğundadır (Şekil 4.12; 4.13; 4.14).

Şekil 4.12 Atabey Sokak Sağıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü

Şekil 4.13 İbn-i Neccar Sokak Sağıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü

Şekil 4.14 75. Yıl Cumhuriyet Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü

Bir diğer iyileştirme projesi Adalet Caddesi cephe iyileştirme projesidir. Proje kapsamında tamamı Hepkebirler Mahallesinde bulunan ve ticaret kullanımı olarak hizmet veren Adalet Çarşısı'na, cephe iyileştirme uygulaması gerçekleştirilerek, tarihi dokunun yoğun olarak yer aldığı bu alanda estetik ve tarihi bir görünüm kazandırılması hedeflenmiştir (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 Adalet Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları Öncesi ve Sonrası Görünümü (Kastamonu Belediyesi, 2022).

Bakırcılar Çarşısı Cephe İyileştirme Projesi uygulamaları kentte yürütülen bir başka iyileştirme projesidir. Kent sınırları içinde bulunan kültürel mekânların korunmasını ve kültür turizmini geliştirmeyi amaçlayan proje kapsamında Hepkebirler Mahallesi, Bakırcılar Çarşısında sokak iyileştirme faaliyetleri uygulanarak, bölgenin çekim merkezi haline gelmesi hedeflenmiştir (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 Bakırcılar Çarşısı Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü

Bir başka sağlıklaştırma uygulaması olarak, Adalet Caddesi'nin yakın çevresinde bulunan Münire Sokak üzerinde kentlilerin yöresel el emeği ürünlerinin ticaretini gerçekleştirebilecekleri “El İşleri Çarşısı” hayata geçirilmiştir. “El İşleri Çarşısı”nda 9 adet pergola, oturma ve sergi birimleri bulunmaktadır. El İşleri Çarşısı oluştururken çevredeki tarihi eserlerin mimarisiyle uyumlu bir tasarım uygulanmış ve çarşının yapımında tarihi dokuya uygun ahşap malzeme kullanılmıştır.

125. Yüzyıl Atatürk Caddesi sokak sağlıklaştırma projesi 2014 yılında hazırlanmış, 2015 yılında Kastamonu Belediyesi tarafından uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılan bina sayısı 11 adettir. Sokak uzunluğu yaklaşık 250 metredir (Şekil 4.17).

Şekil 4.17 125. Yüzyıl Atatürk Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları öncesi ve sonrası görünümü (Kastamonu Belediyesi, 2022)

Yapımı günümüzde de devam eden Sanat Okulu Caddesi Projesi, 360 metre uzunluğunda olup alan içerisinde 46 adet taşınmaz bulunmaktadır. Yapılardan 12 adedi tescilli olup 34 adedi de tescilsiz yapılardan oluşmaktadır. Tescilli yapıların 7'si

konut, 1 adedi camii, 1 adedi çeşme, 2 adedi türbe ve 1 adedi de ev kaya mezarlarından oluşmaktadır. Projenin amacı geleneksel dokuyu oluşturan yapılar üzerinde cephe iyileştirilmesinin gerçekleştirilmesidir (Şekil 4.18).

Şekil 4.18 Sanat Okulu Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Projesi öncesi ve sonrası sokak görünümü

Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi sokak sağlıklaştırma projesi ise 2015 yılında Kastamonu İl Özel İdaresi tarafından gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında toplamda 39 yapıda uygulama gerçekleştirilmiştir. Projenin uygulandığı sokak uzunluğu yaklaşık 450 metredir. Gerçekleştirilen uygulama neticesinde alanda bulunan konut ve ticaret yapılarının cephe ve tadilat işlemleri tamamlanarak sahip olduğu turizm potansiyelinin artışı hedeflenmiştir (Şekil 4.19).

Şekil 4.19 Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Projesi Sonrası Sokak Görünümü (Kastamonu Belediyesi, 2022)

4.2.4 Konut Alanlarında Meydana Gelen Değişimler

Kentsel sit alanı, Kastamonu kentinin geleneksel ticari merkezi ve bu merkezin etrafında şekillenen ve zamanla genişleyen konut dokusundan meydana gelmektedir.

Sit alanındaki geleneksel konut dokusu ve geleneksel sokak formları büyük ölçüde korunmuş olmakla beraber çeşitli değişim ve bozulmalara da maruz kalmıştır.

İkinci Dünya Savaşının ardından 1950’li yıllara kadar ülkenin ekonomik bakımdan kısıtlı imkanlara sahip olması sebebiyle Kastamonu kenti de bu ekonomik problemlerden kaynaklı olarak tarihi kent dokularına yönelik herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. 1960’lı yıllardan itibaren ise kentin imar yapısı Karaçomak deresi çevresinde betonarme yapılara dönüşmüştür. Söz konusu dönüşümlerle beraber yaşam biçiminde meydana gelen değişimlerin de sonucunda tarihi merkezde ikamet eden kentlilerin talep ve ihtiyaçları da değişmiştir. Kentliler daha konforlu ve betonarme yapıları tercih etmiştir. Tarihi konut alanlarına yerleşen yeni kullanıcıların ise düşük sosyal gelir ve eğitim düzeyinde olmaları sebebiyle bu tarihi yapılarda eskime, bakımsızlık ve terkedilme sorunları ortaya çıkmıştır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20 Bakım ve onarımı gerçekleştirilmemiş ve alanda tehlike riski oluşturan tescilli binalar (Kastamonu Belediyesi, 2022)

1970 imar planında yer alan konut alanları için hâlihazır ve planlama kararlarına bakıldığında; tarihi kent merkezi ve çevresinde yer alan konut alanlarının doluluk oranlarının yüksek seviyeye ulaşmasından dolayı, konut arzı oluşturmak için merkezin

kuzeyinde gelişme alanları oluşturulmuştur. 1979 planında koruma sınırlarının belirlenmesi, gelişme alanlarının dışarıda tutulması ve bazı konut alanlarının zemin katları ticaret olarak teşekkül etmesinden kaynaklı bu alanların ticaret alanına dâhil edilmesi neticesinde konut alanlarında az miktarda bir azalma görülmektedir.

1990 koruma amaçlı imar planına gelindiğinde ise 1979 planında ağaçlandırma alanı olarak görünen Ok Meydanı Mezarlığı'nın alt kısmındaki alanların bir bölümünün konut alanı olarak belirlendiği, fakat Rehabilitasyon Hastanesi'nin üst tarafındaki alan ile Olukbaşı mevkiî Anadolu Hastanesi'nin güney yönündeki alanlar 1990 yılında koruma sınırı dışında bırakıldığından, konut alanlarının hâlihazır durumu ve ilavesinde düşüş olduğu görünmektedir (Tablo 4.7).

Tablo 4.7 1970, 1979 ve 1990 planlarında belirlenen konut alanı büyüklükleri

KONUT ALANLARI			
	HÂLİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	PLAN KARARI (HA)
1970 YILI	95,80 (%31,09)	19,70	115,50 (%38,5)
1979 YILI	115,50 (%38,5)	-2,81	112,69 (%37,56)
1990 YILI	111,39 (%43,94)	-14,52	96,87 (%39,31)

- 1970 Kastamonu İmar Planı kararına göre, konut alanlarında gerçekleştirilecek yeni yapılaşmalarda bu bölgelerde bulunan mevcut yapıların taban alanı ve yüksekliği esas alınarak aynı standartlarda yeni yapılaşmaya izin verileceği, ayrıca koruma alanlarında yoğunluk artışının önlenmesi gerektiği sebebiyle kuzey yönü yeni gelişme yönü, Candaroğulları ve İnönü Mahalleleri gelişme alanı olarak önerildiği,
- 1979 Koruma Amaçlı İmar Planı kararlarına göre, konut alanlarında hiçbir şekilde teras kat yapılamayacağı, yapıların dış cephelerinde kahverengi veya açık bej renginden başka renk kullanılamayacağı, bahçe duvarlarının yol üzerine gelen yüksekliklerinin en fazla 2,50 metre olabileceği, ayrıca hiçbir binanın Anıtlar Yüksek Kurulu kararı olmadan yıkılamayacağı ve yeni yapılaşmaların yöresel mimari tarz ile uyumlu olmak zorunda olduğu,
- 1990 Koruma Amaçlı İmar Planına göre de, sağlıklı bir kentsel çevre için mevcut dokuda iyileştirici müdahaleler gerçekleştirilmesi gerektiği

ifade edilmişse de sit alanı içerisinde genellikle geleneksel yapılara niteliksiz eklentiler yapılması, farklı malzemelerle kat artışı, geleneksel taş yapıların boyanması ya da sıvanması, doğrama değişikliği, uyumsuz renklerin kullanılması vb. önüne geçilememiştir (Şekil 4.20). Bu şekilde gerçekleştirilen müdahaleler yapıda ve dokuda fiziksel bozulmaya neden olmasının yanı sıra görsel açıdan da olumsuz etki yaratmıştır. Ayrıca kentte yaşanan göç hareketleri ve nüfus artışı neticesinde tarihi konut dokusundaki bazı yapıların kat adedinde ve yapı yoğunluklarında meydana gelen artış her yapının manzara ve güneşten faydalandığı geleneksel doku anlayışı üzerinde de olumsuz etki yaratmıştır. Kaçak yapılaşma, yol genişletmesi gibi faaliyetler sonucunda da geleneksel dokunun sahip olduğu kentsel kimlik değişime uğramıştır.

Geleneksel konut alanlarının mimari özellikleri incelendiğinde, konut alanlarının topografyaya uyumunda, Osmanlı kentleri için karakteristik olan yamaca yerleşme olgusu ve bu olgunun ortaya çıkardığı farklı çözümlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Eğim çizgilerinin biçimlendirdiği organik sokak dokusu ile konutların parsel düzenleri ortaya çıkmış, sokakların eğime dik ya da paralel olarak yerleşmesi ile de konutların parsel içindeki yerleşim düzeni şekillenmiştir. Eğim çizgisine dik oluşan sokaklarda bulunan konutların ağırlıklı olarak küçük ölçekli ve bitişik düzende tasarlandığı görülmektedir. Eğim çizgisine paralel olarak konumlanan sokaklarda ise konutların çevreyle bağlantısının sağlanmasında farklı çözümler kurgulanmıştır. Ayrıca kentsel sit alanının sahip olduğu değişken eğim varlığının ortaya koyduğu mimari hareketliliğin sonucunda ortaya çıkan organik sokak dokusu ile birlikte yol güzergâhları da arazi yapısına uygun olacak şekilde eğimlidir. Eğimin ulaşımı engelleyecek derecede yüksek olduğu alanlarda ise basamaklar aracılığıyla ulaşımın sağlandığı görülmektedir (Şekil 4.21). Kastamonu kentinin 19. yüzyıl değişim sürecinde inşa edilen konutların parsel içindeki konumlanışı, açık alan ve sokak ilişkilerinde farklılıklar gözlenmektedir. Geniş arazilerde, bahçe duvarları arkasında, kendi mahremiyeti içinde yaşayan geleneksel konut, 19. yüzyıl arazi parselasyonunda görülen değişimler sonucunda daha küçük boyuttaki arazilerde, arazinin bir kenarında veya köşesinde konumlanmıştır. Bu yapılar en az bir cephesi (giriş cephesi) ile sokak bağlantısının kurulmasıyla kendisini göstermektedir. Parsel kullanımının değişmesiyle

ortaya çıkan bu durum, yapının sokakla olan ilişkisinde de değişimleri beraberinde getirmiştir.

Şekil 4.21 Topoğrafyayla uyumlu şekillenmiş organik sokak dokusu

Karaçomak Deresi'nin batı yakası yer şekilleri özellikleri bakımından yerleşmeye daha uygun olduğu için tarihi merkez batı yönünde topoğrafyaya en az müdahale edilerek eğime paralel bir şekilde yoğunlaşmıştır. Ancak dere boyunca yoğunluk kazanan ticaret alanları için inşa edilen yüksek katlı yapılar nedeniyle tarihi doku bozulmuş, kentsel sit alanının ve dolayısıyla geleneksel konut dokusunun algılanması güçleşmiştir (Şekil 4.22).

Şekil 4.22 Tarihi doku ile uyumsuz görüntü oluşturan betonarme yapılar

4.2.5 Ticaret Alanlarında Meydana Gelen Değişimler

Tarihi kent merkezinin çekirdeğinde konumlanan geleneksel ticaret yapıları ağırlıklı olarak Karaçomak Deresi'nin batı yakasında, idari yapılar ise doğu yakasında yer almaktadır. 19. yüzyılda Anadolu'nun tüm kentlerinde meydana gelen mimari üsluptaki değişim Kastamonu'da da kendini göstermiştir. Geleneksel yapım tekniklerinde azalma görülürken, Batı etkisinde yeni bir mimari tarz ortaya çıkmaktadır. Yeni dönem mimari tarz kendisini ticaret yapılarında da göstermiştir. Fakat bu dönemde tarihi ticaret bölgesinden ayrı olarak yeni bir ticaret bölgesi ortaya çıkmamış, eskimesi ve yıkımı gerçekleşen yapıların yerine yeni yapıların eklenmesi yoluyla bölge içinde bir dönüşüm meydana gelmiştir. Geleneksel dokunun önemli bir unsuru olan ticaret yapılarının büyük bölümünde işlev değişikliği gerçekleşmiş olsa da fiziksel özelliklerinin de etkisiyle günümüze dek korunabilmiştir.

Ticaret alanları için, 1970 ve 1979 planlarında önemlik bir değişiklik bulunmamaktadır. 1990 planına bakıldığında ise çarşı içerisinde zemin katları ticaret, üst katları ise konut kullanımı olan yapıların bulunduğu alanlar, 1979 planında konut lejantında gösterilip 1990 planında ticaret lejantında gösterilmesinde kaynaklı olarak ticari alanlarda bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo 4.8 1970, 1979 ve 1990 planlarında belirlenen ticaret alanı büyüklükleri

TİCARET ALANLARI			
	HALİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	PLAN KARARI (HA)
1970 YILI	2,50 (%0,81)	9,00	11,50 (%3,83)
1979 YILI	9,00 (%3)	1,79	10,79 (%3,59)
1990 YILI	9,86 (%3,89)	6,46	16,32 (%6,62)

Kastamonu Sit Alanı üzerinde gerçekleştirilen planlar kapsamında ticaret alanlarına yönelik alınan kararlar şu şekildedir;

- 1970 Kastamonu İmar Planında, kent merkezi ana ulaşım aksı üzerinde yeni ticaret bölgeleri oluşturularak bu alanların tarihi ticaret merkezi ile bağlantısının sağlanması amaçlanmaktadır.

- 1979 Kastamonu Koruma Amaçlı İmar Planında belirtilen kararlara göre, ticaret yapılarında kullanılacak doğramalar ahşap olacaktır ve yapıların dış cephelerinde açık bej, açık sarı, açık gri veya beyaz renkten başka renk uygulanamaz. Ayrıca ticaret yapılarına hiçbir şekilde teras kat yapılmayacaktır.
- 1990 Koruma Amaçlı İmar Planına göre, kent merkezinde tarihi özellikler taşımayan bakımsız ticaret birimlerinin tarihi eser niteliğindeki hanları örnek alacak şekilde iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

1970 planında ortaya konulan karar kapsamında Karaçomak deresinin iki yakası boyunca ticaret alanları ortaya çıkmıştır. Ne var ki tarihi çekirdek üzerinde yaşanan rant baskısı sonucu Karaçomak Deresi kenarından başlayan yüksek katlı ve yoğunluklu yapılaşma, arka cephesinde yer alan Nasrullah Külliyesi'ni ve tarihi ticaret yapılarını tehdit etmektedir (Şekil 4.23).

Şekil 4.23 1936 yılı ve 2022 yılı Kambur Köprü yakın çevresindeki geleneksel dokuda meydana gelen değişimler (Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi Arşivi, 2022)

1979 planında belirtilen karar doğrultusunda cephelerde iyileştirme yapılması gerektiği karara bağlanmıştır. Ancak cephelerin algılanabilirliğini zorlaştıran vitrinler, tabelalar, bölgeyle bütünlük sağlamayan renk seçimleri, hem tek yapı ölçeğinde hem de bölgesel ölçekte tarihi mirasları olumsuz etkilemektedir. Söz konusu tabelalar, çevre kalitesi ve estetik açıdan da problem oluşturmaktadır. Tabelalar, özellikle zemin katlarda yer alan ticari birimlere ait tenteler ve sabit olup üzeri yapay malzemelerle kaplanmış sundurmalar kentsel sit algısını olumsuz etkileyen unsurlardır. Abartılı, özensiz ve estetik olmayan tabela kullanımının yol açtığı görüntü kirliliğinden dolayı birçok tarihi değere sahip yapının algılanmasında zorluk meydana gelmektedir (Şekil 4.24).

Şekil 4.24 Tabela, vitrin ve tente gibi elemanların tarihi yapılar üzerindeki olumsuz etkileri

Şekil 4.25 Nasrullah Meydanında bulunan tarihi ticaret yapıları

1990 planındaki karar ile birlikte, Nasrullah Meydanı ve çevresindeki yöresel ürünlerin ticaretinin yapıldığı ticari yapıların dış cepheleri özgün mimari dokuyla uyumlu olacak şekilde iyileştirilmiştir (Şekil 4.25).

4.2.6 Ulaşım ve Altyapıda Meydana Gelen Değişimler

Kentin merkezinde ulaşılabilirlik yönünden avantajlı bir konumda bulunan kentsel sit alanı; kent için büyük önem taşıyan kent içi ana ulaşım bağlantılarıyla çevrelenmiş durumdadır. Geleneksel dokuda var olan sokaklar genel olarak dar olan formunu koruyarak günümüze ulaşmıştır. Geleneksel dokunun yol genişliği, yük hayvanları veya at arabalarının boyutlarına göre planlanmış olduğundan günümüz gereksinimlerini karşılama açısından yetersiz kalmaktadır.

Kastamonu Sit Alanları üzerinde uygulanan planlar kapsamında ulaşım ve altyapıya yönelik alınan kararlar şu şekildedir;

- 1979 Koruma Amaçlı İmar Planına göre, tarihi dokunun sahip olduğu organik sokak dokusu korunacaktır. Bu tür sokak ve meydanlarda merdivenli olanlar düz hale getirilemez. Genişletme amacıyla herhangi bir kesinti yapılmayacaktır.
- 1990 Koruma Amaçlı İmar Planına göre, sıkışık trafik akışı rahatlatılmalıdır. Özellikle tarihi eserlerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerde ve kent merkezinde yer yer otoparklarla beslenmiş, yaya ulaşımına olanak veren ulaşım sistemi düzenlenmelidir. Kentsel Sit Alanı bütününde ve Karaçomak Deresinin iki yakasında yaya ulaşımı güçlendirilmelidir.

1979 yılı plan kararı ile birlikte, organik sokak dokusu genel anlamda korunmuştur. 1990 planına göre de trafik akışını rahatlatmak için kentin ana aksı olan Karaçomak Deresi boyunca uzanan ulaşım yolunun doğu ve batı yönünde alternatif olarak iki ulaşım yolu planlanmıştır. Bunlardan birisi doğu yönünde yer alan 125. Yıl Atatürk Caddesi, diğeri ise batı yönünde yer alan Hoca Ahmet Yesevi Caddesi boyunca Çifte Hamamın bulunduğu yere kadar uzanan imar yoludur. İki ulaşım aksı da 1979 ve 1990 Planlarında yol olarak görünmesine rağmen kamulaştırma işlemleri gerçekleştirilemediği için bu kararlar uygulanamamıştır. Ayrıca 1990 Koruma Amaçlı

İmar Planında Cumhuriyet Meydanında yer altı otoparkı önerilmesine rağmen bu karar da hayata geçirilmemiştir.

Kastamonu Merkez kentsel sit alanı için hazırlanmış ve 1990 yılı onaylı Koruma Amaçlı İmar Planı, bu plan öncesinde alana yönelik hazırlanmış olan İmar Planı kararları ile başlamış uygulamalar üzerine geliştirilmiştir. Koruma Amaçlı İmar Planının yapıldığı 1990'lı yıllara gelindiğinde eski yol açma ve yapılaşma kararları kapsamında, özellikle ana ulaşım akslarına cepheli yapılaşmalarla dönüşmeye başlamış olan alanın bir kısmı geleneksel yapılaşma formundan uzaklaşmaya başlamıştır.

Kentsel sit alanı içinde çevresel bir problem olarak ortaya çıkan ulaşım ve otoparktan kaynaklanan problemlerin sebeplerinden biri de artan özel araç kullanımıdır. Tarihsel dönemde motorlu araç kullanımına olanak sağlamayacak şekilde oluşturulan ulaşım güzergâhlarına zamanla motorlu ulaşım araçlarının girişinin gerçekleşmesi doku içinde bozulmalara neden olmuştur. Ayrıca otopark uygulamaları önemli sayıda kültür varlığının yitirilmesine yol açarken aynı zamanda kentsel doku üzerinde estetik yönden olumsuz etki de yaratmaktadır. Kentsel sit alanının içerdiği tarihi doku, yeni yerleşim alanlarının ortaya çıkmasıyla birlikte daha az tercih edilen bir yerleşim alanı haline gelmiştir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 Tarihi alanda yoğun araç kullanımının etkileri

Şekil 4.27 Tarihi doku içinde uygulanan otopark çözümleri

Şekil 4.30'da Yakup Ağa Külliyesi'nin yanında bulunan otopark alanı görülmektedir. 1990 Koruma İmar Planında park alanı olarak, diğer görseldeki Yakup Ağa Külliyesi'nin karşısında bulunan otopark alanı ise Kültürel Tesis Alanı olarak kararlaştırılmasına rağmen her iki parsel de Koruma İmar Planı kararlarıyla uyumsuz biçimde işlevlendirildiği görülmektedir (Şekil 4.27).

4.2.7 Sosyal Altyapıda Meydana Gelen Değişimler

Geleneksel kent dokusunun yoğun nüfusla karşı karşıya kalmasının sonucunda birçok altyapı tesisleri zaman içinde yetersiz kalmıştır.

Kastamonu kenti üzerinde uygulanan planlardan kentsel sit alanında yer alan sosyal altyapı alanlarına yönelik alınan kararlarının büyüklükleri şu şekildedir;

Tablo 4.9 1970, 1979 ve 1990 planlarında belirlenen sosyal altyapı alanı büyüklükleri

KÜLTÜREL TESİS ALANI	HALİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	PLAN KARARI (HA)
1970 YILI	6,00 (%1,94)	0,00	0 (%0)
1979 YILI	6,00 (%2)	0,68	6,68 (%2,22)
1990 YILI	5,65 (%2,23)	-3,18	2,47 (%1)

Tablo 4.9'un devamı

EĞİTİM TESİSİ ALANI	HALİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR(HA)	PLAN KARARI (HA)
1970 YILI	9,30 (%3,01)	4,40	13,70 (%4,56)
1979 YILI	13,70 (%4,56)	-2,68	11,02 (%3,67)
1990 YILI	11,40 (%4,49)	1,36	12,76 (%5,17)
SAĞLIK TESİSİ ALANI	HALİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	PLAN KARARI (HA)
1970 YILI	4,30 (%1,39)	0,00	4,30 (%1,43)
1979 YILI	4,30 (%1,43)	-0,10	4,20 (%1,4)
1990 YILI	1,74 (%0,68)	0,83	2,57 (%1,04)

Kültürel Tesis Alanları; 1970 imar planı ve 1979 koruma amaçlı imar planında lejant olarak gösterilmemiştir. Hâlihazır kullanımların imar planındaki gösterimlerine bakıldığında kültürel tesislerin “Resmi Kurum ve Umumi Hizmet Alanı” başlığı altında tek bir kullanımda toplandığı görülmektedir. 1990 yılı koruma amaçlı imar planında ise sosyal-kültürel tesis alanları ile resmi kurum alanları ayrı olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla tabloda yer alan kültürel tesis alanlarında ki azalış bundan kaynaklı olup, aslında hâlihazır ve imar planlarında herhangi bir azalma olmamaktadır.

1970 imar planında yer alan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Eğitim Fakültesinin olduğu alanlar 1979 koruma amaçlı imar planı sınırları dışında kaldığından planda eğitim tesisleri alanında azalma olduğu gözükmemektedir.

1990 koruma amaçlı imar planına gelindiğinde ise; Endüstri Meslek Lisesinin alansal kullanımının küçüldüğü, 1970 yılında uçak kafenin yanında ilkokul alanı olarak belirlenen ve şu anda Vesilhane Cami olarak kullanılan alanın 1990 yılında koruma sınırlarının dışında kaldığı görülmektedir. Ayrıca 1979 yılında Askeri Alan olarak görülen ve şu anda Mustafa Kaya Anadolu Lisesi'nin olduğu alan 1990 yılında eğitim tesisleri alanı olarak belirlenmiştir. 1979 yılında Ağaçlandırma Alanı olarak görünen ve şu anda hâlihazırda boş olan Banka Sokak Şehit Ertan Sivrioğlu Cami karşısının eğitim tesisleri alanı olarak belirlenmesi ile 1990 yılında hâlihazır alana imar planlarında bir ilave olduğu gözükmemektedir.

Sağlık Tesisi Alanlarındaki değişimlere bakıldığında; 1970 ve 1979 planlarında Rehabilitasyon Hastanesinin bulunduğu alan, 1990 planında onama sınırı dışında bırakılmasından kaynaklı olarak sağlık alanlarında bir azalma olmuştur (Tablo 4.9).

Eğitim tesislerinin hem kentsel sit alanı sınırları içindeki nüfusa hem de kent merkezinde bulunan nüfusa hizmet etmesinin sonucunda ortaya çıkan yetersiz sosyal altyapı eksikliği sorunu ortaya çıkmaktadır. Benzer durum diğer sosyal altyapı tesisleri için de söz konusudur. Alanda sosyal donatı eksikliklerinin giderilmesi amacıyla kullanılacak boş ve bu doğrultuda düzenlenebilecek alanlar bulunmadığından bu eksikliğin giderilmesi yönünde çözüm imkânları sınırlıdır.

Söz konusu yetersiz sosyal donatı problemi, ekonomik olarak iyi durumda olan kullanıcının alandan uzaklaşmasına, yerini daha yoksul kesimlerin almasına neden olmuştur. Bu durum da mekânsal ve toplumsal yapıda ortaya çıkan olumsuz değişimlere yol açmaktadır.

1990 Koruma Amaçlı İmar Planındaki sosyal altyapıya ilişkin kararlara göre, Akşam Kız Sanat Okulunun arkasında sosyo-kültürel tesis alanı önerilmiştir. Bu karar doğrultusunda alanda günümüzde de yapımı hala devam eden kütüphane binası yer almaktadır.

Yine 1990 Koruma Amaçlı İmar Planında Akmescit Mahallesiinde yer alan Kırkodalı Konağı sosyo-kültürel tesis alanı olarak belirlenmesine rağmen günümüzde özel okul olarak hizmet vermektedir.

4.2.8 Açık Alanlarda Meydana Gelen Değişimler

Kastamonu kentinde meydan planlar incelendiğinde, Nasrullah Cami'nin kuzey yönündeki ve Hükümet Konağı'nın batı yönündeki yapıların yıkımının gerçekleştirilmesi ile birlikte günümüzde kentin iki önemli meydan düzenlenmiştir. Bu meydanlar; Cumhuriyet Meydanı ve Nasrullah Meydanı'dır (Şekil 4.28; 4.29).

Kastamonu Cumhuriyet Meydanı, resmi yapılarla çevrelenmiş olup, 1940'lı yıllarda alanda bulunan bazı yapıların yıkılması ile birlikte meydan niteliği kazanmıştır.

Cumhuriyet Meydanını çevreleyen Kastamonu İdadisi, Askerlik Dairesi, Hapishane Binası, Hükümet Konağı, Askeri Depo ve Saat Kulesi inşa edildikleri dönem ve anlayış itibariyle Cumhuriyet Dönemi mimari üslubunu temsil etmektedir.

Şekil 4.28 Cumhuriyet Meydanı batı yönündeki yapı topluluğu ve yapıların yıkılması sonrası ortaya çıkan son formu (Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi Arşivi, 2022)

Şekil 4.29 1928 yılında Nasrullah Camii çevresindeki yapılar ve günümüzdeki hali (Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi Arşivi, 2022)

Kastamonu kenti üzerinde uygulanan planlardan kentsel sit alanında yer alan açık alanlara yönelik alınan kararlar şu şekildedir;

- 1970 Kastamonu İmar Planına göre, koruma alanları, işlevsiz ve müzeleşmiş şekilde kalmamalı, karakteri bozulmadan sosyal hayata katılımı sağlanmalıdır.
- 1979 Koruma Amaçlı İmar Planı kararlarına göre; Kastamonu Kentsel Sit Alanı içinde korunması gerekli sahalar ve meydanların unsurları, kaplama malzemeleri ve kadastral durumları aynen korunacaktır. Ayrıca Kastamonu Sit alanları içinde ve dışında kalan kamuya ait yerlerde (yollar, yeşil alanlar, resmi yapı, okul bahçeleri vb.) tüm anıtsal ve yetişmiş ağaçlar korunacaktır. Kesilmeleinde zorunluluk oluşması durumunda ise Anıtlar Yüksek Kurulu kararı alınacaktır. Bir başka karara göre, Kastamonu Sit Alanlarında kamu hizmeti veren yapılar ile kamuya açık yapıların gerektirdiği farklı yükseklik ve ölçüler için İmar ve İskân Bakanlığının olumlu görüşü ve Anıtlar Yüksek Kurulundan izin alınması zorunludur.
- 1990 Koruma Amaçlı İmar Planı kararına göre, Belediye veya Vakıflara ait bazı arazilerde sosyo-kültürel tesis alanı önerilmiştir.

Bu kararlar doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamalara bakıldığında Cumhuriyet Meydanı'nda bulunan tarihi ağaçların korunduğu ancak yer kaplama malzemelerin değiştiği görülmektedir. Ayrıca bu alanda yer alan tarihi yapıların çevresinde doku ile uyumsuzluk yaratacak yapılaşmalar meydana gelmemiştir. Nasrullah Meydanı'nda ise gerçekleştirilen yenileme ve restorasyon uygulaması sonucunda yer döşeme malzemelerin değiştiği görülmektedir. Ayrıca 1990 Koruma Amaçlı İmar Planı kararı kapsamında eski belediye binası karşısında yer alan Osmanlı Sarayı, sosyo kültürel tesis alanı olarak önerilerek günümüzde kütüphane olarak hizmet vermektedir.

4.2.9 Yeşil Alanlarda Meydana Gelen Değişimler

Geleneksel kent dokusunun yoğun nüfusla karşı karşıya kalmasının sonucunda özellikle tamamen yapılaşmış alan içinde oyun alanı, çocuk bahçesi vb. yeşil alanların eksikliği yanı sıra tarihi doku ile uyumsuz yeşil alanlar Kastamonu kentsel sit alanı içerisinde dikkat çekmektedir (Şekil 4.30).

Şekil 4.30 Tarihi doku ile uyumsuz malzemeden oluşan yetersiz nitelikteki çocuk parkları

Bahçeli konutlar tarım faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ve kırsal yaşamı yansıtan önemli mimari yapılar olmasına rağmen günümüze kadar çok az örneği varlığını koruyabilmiştir (Şekil 4.31).

Şekil 4.31 Geleneksel konutlarda bahçe kullanımı (Kastamonu Belediyesi, 2022)

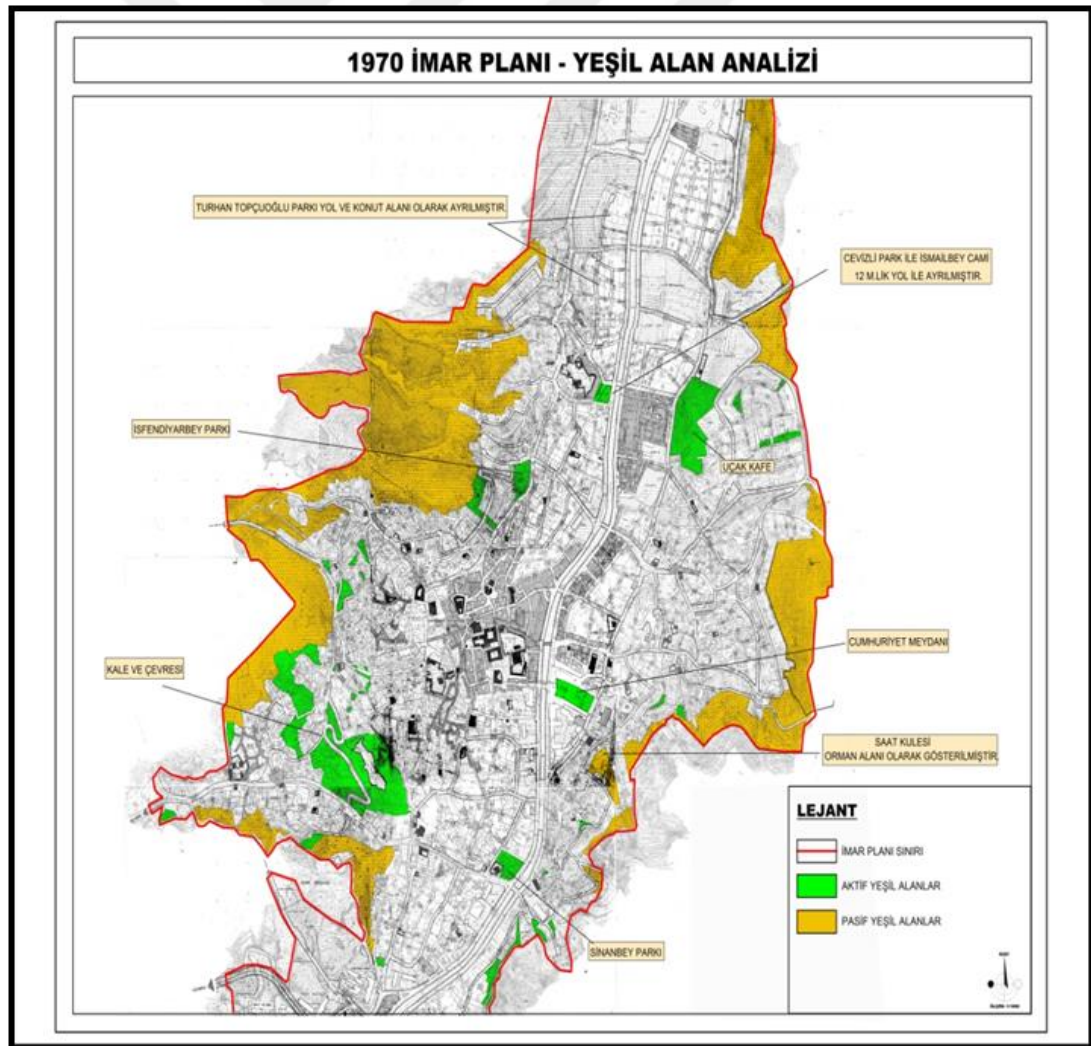
Tablo 4.10’da Kastamonu kentinde 1970, 1979 ve 1990 yıllarında uygulanan planların yeşil alan büyüklükleri verilmiştir.

Tablo 4.10 1970, 1979 ve 1990 planlarında belirlenen yeşil alan büyüklükleri

YEŞİL ALANLAR			
	HÂLİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	PLAN KARARI (HA)
1970 YILI	42,40 (%13,76)	57,50	99,90 (%23,70)
1979 YILI	54,88 (%18,29)	3,12	58,00 (%19,33)
1990 YILI	45,36 (%17,89)	-14,30	31,06 (%12,60)

1970 İmar Planında (Şekil 4.32);

- Aktif yeşil alan büyüklüğü = 22,3 hektar
- Pasif yeşil alan büyüklüğü = 77,6 hektar olmak üzere toplam 99,9 hektar yeşil alan düzenlenmiştir (Tablo 4.11).

Şekil 4.32 1970 İmar Planı Yeşil Alan Analizi

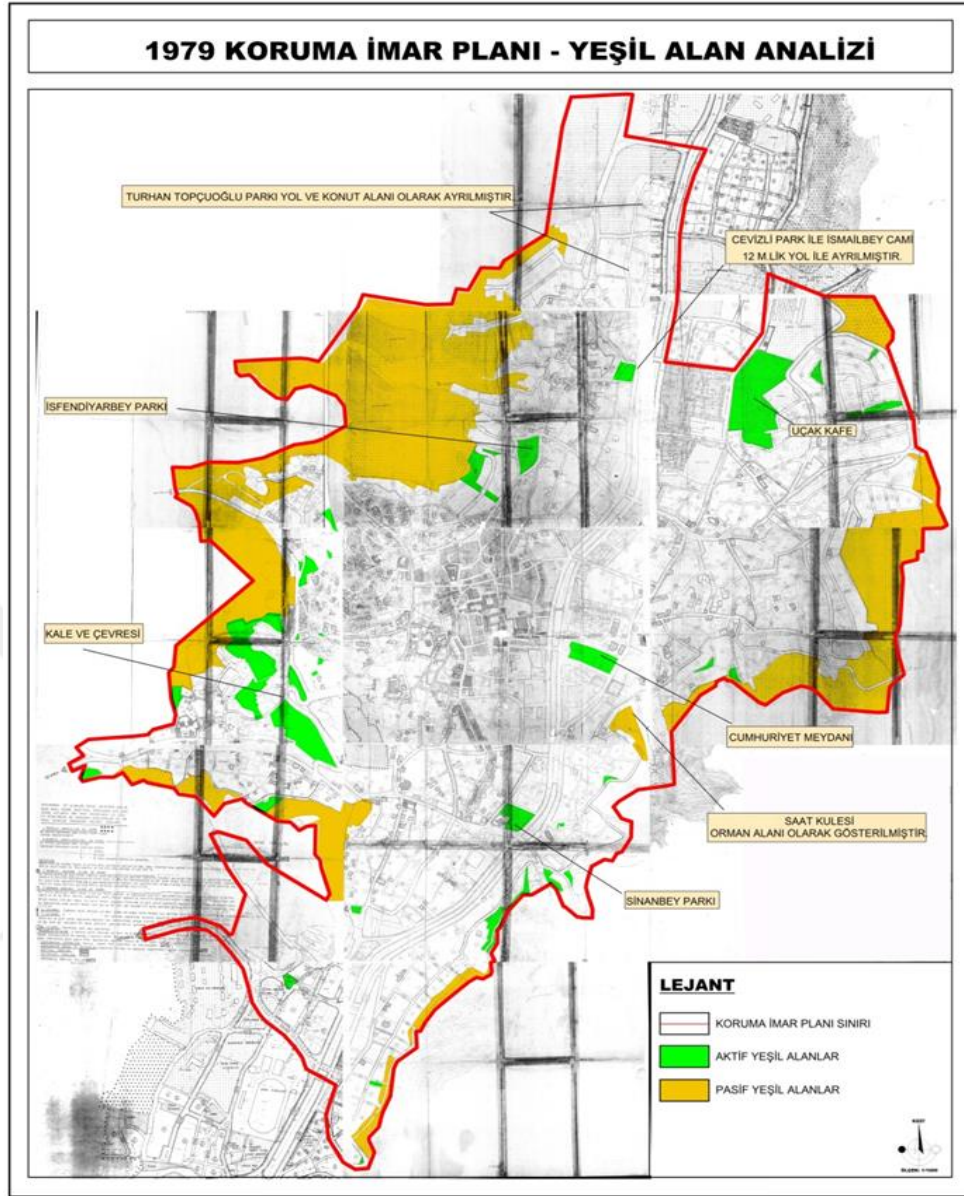
Tablo 4.11 1970 Planı Yeşil Alan Dağılımı

	HÂLİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1970 PLAN KARARI (HA)	YÜZDELİK ORAN
YEŞİL ALANLAR	42,40	100,00	57,50	99,90
Park-Çocuk Bahçesi	0,70	1,65	21,60	22,30
Bahçelik Alan	2,30	5,42	-2,30	0,00
Dere-Kullanılmayan Alan	26,30	62,03	-16,10	10,20
Ağaçlandırılacak Alan	0	0,00	54,30	54,30
Mezarlık	13,10	30,90	0,00	13,10

1979 koruma imar planında (Şekil 4.33);

- Aktif yeşil alan büyüklüğü = 9,5 hektar
- Pasif yeşil alan büyüklüğü = 48,5 hektar

olmak üzere toplam 58 hektar yeşil alan düzenlenmiştir (Tablo 4.12).

Şekil 4.33 1979 Koruma İmar Planı Yeşil Alan Analizi

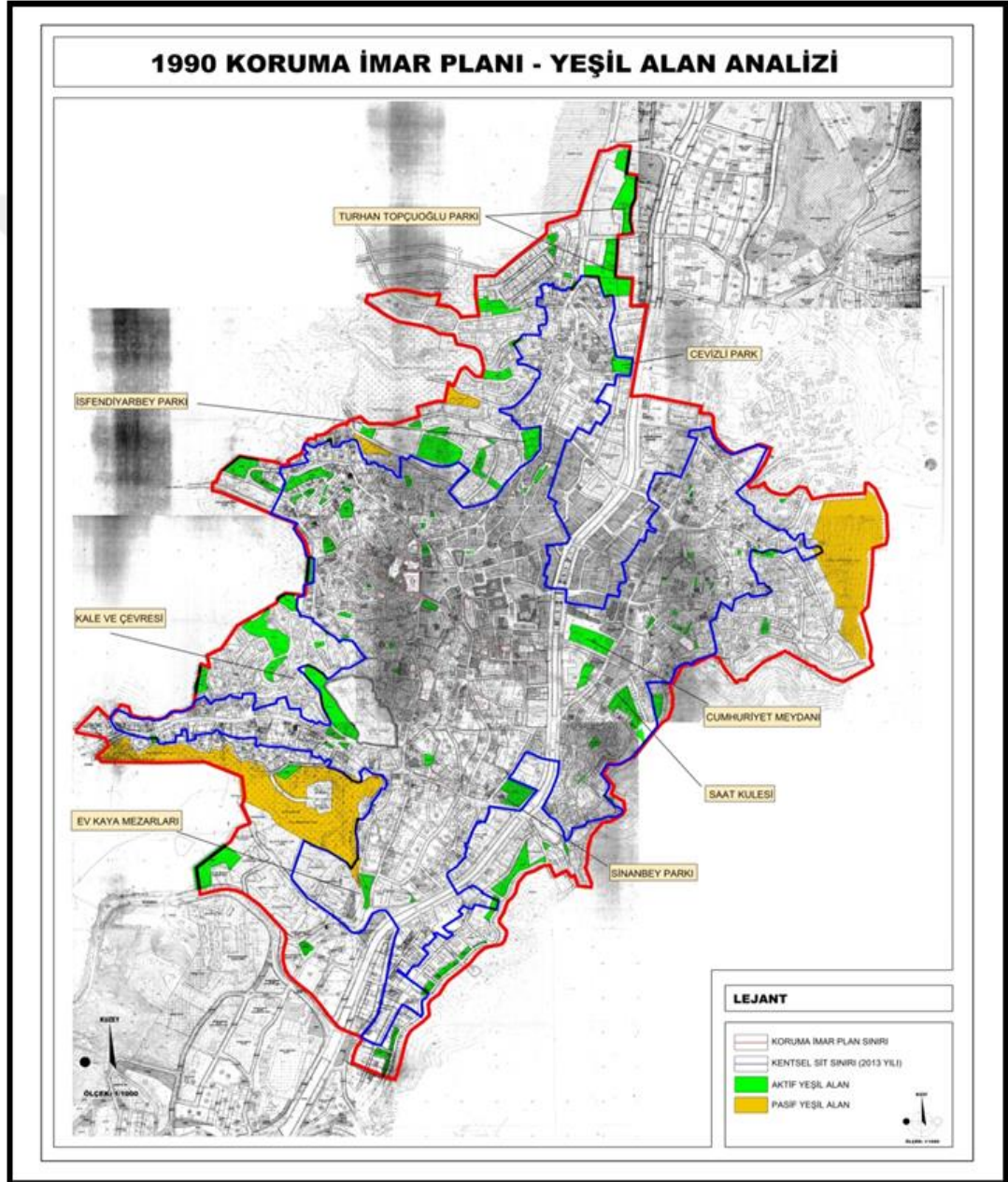
Tablo 4.12 1979 Planı Yeşil Alan Dağılımı

	HÂLİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1979 PLAN KARARI (HA)	YÜZDELİK ORAN
YEŞİL ALANLAR	54,88	100,00	3,12	58
Park-Çocuk Bahçesi	2,3	4,19	7,2	9,5
Bahçelik Alan	0	0,00	0	0
Dere-Kullanılmayan Alan	26,3	47,92	-16,1	10,2
Ağaçlandırılacak Alan	13,18	24,02	19,69	32,87
Mezarlık	13,1	23,87	-8,17	4,93

1990 Koruma Amaçlı İmar Planında (Şekil 4.34);

- Aktif yeşil alan büyüklüğü = 13,96 hektar
- Pasif yeşil alan büyüklüğü = 17,1 hektar

olmak üzere toplam 31,06 hektar yeşil alan düzenlenmiştir (Tablo 4.13).

Şekil 4.34 1990 Koruma İmar Planı Yeşil Alan Analizi

Tablo 4.13 1990 Planı Yeşil Alan Dağılımı

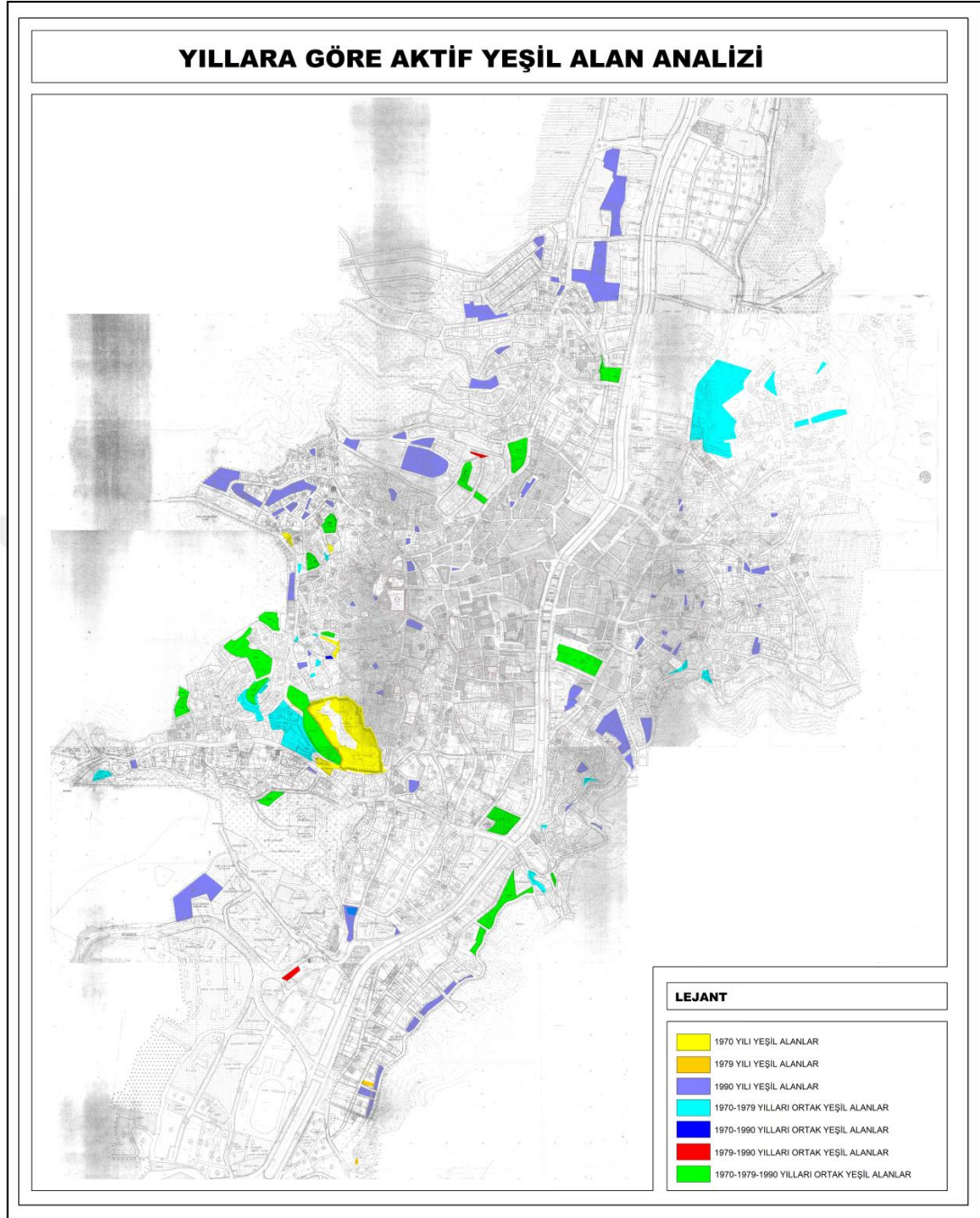
	HALİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1990 PLAN KARARI (HA)	YÜZDELİK ORAN
YEŞİL ALANLAR	45,36	100,00	-14,30	31,06
Park-Çocuk Bahçesi	2,84	6,26	11,12	13,96
Bahçelik Alan	0,00	0,00	0,00	0,00
Dere-Kullanılmayan Alan	26,76	58,99	-23,32	3,44
Ağaçlandırılacak Alan	13,18	29,06	0,49	13,66
Mezarlık	2,58	5,69	-2,58	0,00

Şekil 4.35'te 1970, 1979 ve 1990 planlarında ortaya konulan yeşil alanların overlay analizi ile karşılaştırılması verilmiştir. Görsele göre 1970, 1979 ve 1990 planlarının hepsinde de yeşil alan olarak gösterilen alanlar, Sinanbey Parkı, Cumhuriyet Meydanı, İsfendiyarbey Parkı, Cevizli Park ve Kale eteklerinin bir kısmıdır. 1970 ve 1979 planlarında yeşil alan olarak gösterilip 1990 yılı planında kaldırılan yeşil alanlar, kale eteklerinin bir kısmı ve küçük ve parçalı şekilde önerilen parklardır. Yeşil alan statüsünden kaldırılan parkların yerine başka bölgelerde daha büyük ölçekli parklar önerilmiştir.

1970 ve 1979 yılı planlarında askeri alan ve konut alanı olarak önerilen Turhan Topçuoğlu Şehir Parkı, 1990 yılı planında yeşil alan olarak önerilmiştir.

1970 ve 1979 yılı planlarında belediyenin üst tarafında yer alan ve hâlihazırda Uçak Kafe olarak hizmet veren park alanı 1990 yılı Koruma İmar Planı sınırlarının 1979 planına göre daraltılmasından dolayı onama dışı bırakılmıştır. Fakat Koruma dışı imar planlarında hala yeşil alan statüsünü korumaktadır.

Saat Kulesi, 1970 ve 1979 planlarında ağaçlandırılacak orman alanı olarak gösterilirken 1990 yılı planında yeşil alan olarak belirlenmiştir (Şekil 4.35).

Şekil 4.35 Yıllara Göre Aktif Yeşil Alan Analizi

Park alanları, kent merkezinde yer alan Sinanbey Parkı, İsfendiyarbey Parkı, Cevizli Park ve Cumhuriyet Meydanı gibi önemli parklar her üç planda da park alanı olarak gösterilmiştir. 1970 imar planında ayrılan yeşil alan kullanımları, 1979 yılında koruma sınırları belirlenmesinden sonra plan onama sınırı dışında kaldığından, tabloda 1979 yılında büyük bir düşüş olduğu görülmektedir. Her iki planın koruma sınırları içerisindeki park alanları karşılaştırıldığında en büyük farkın 1979 yılında Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenen Kastamonu Kalesinin, 1970 yılı imar planında park alanı

olarak gösterilmesidir. 1990 yılı koruma amaçlı imar planına gelindiğinde ise koruma sınırlarının tekrardan belirlenmesinden ve planlama kararlarından kaynaklı olarak park alanlarında değişimler olmuştur. Örneğin belediye binasının üst tarafında kalan uçak kafenin olduğu park alanı koruma sınırları dışında bırakılmıştır. Bununla beraber 1990 yılında kale çevresindeki bazı yeşil alanlar konut alanına dahil edilmiştir. Fakat 1979 yılında bir kısmı Askeri Alan ve Konut alanı olarak planlanan ve günümüzde Turhan Topçuoğlu Parkı olarak hizmet veren bölge, 1979 yılında Ağaçlandırılacak Alan olarak gösterilen Saat Kulesinin olduğu bölge, Ok Meydanı Mezarlığı ile Seyrangah Tepesi altındaki bazı bölgelerin, 1990 yılında park alanı olarak işlevlendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla tablodaki 1990 yılındaki park alanlarındaki artış bundan kaynaklı olduğu tespit edilmiştir.

Ağaçlandırılacak alanlar, 1970 yılı imar planında Ağaçlandırılacak Alan olan ayrılan kullanımlar, 1979 yılı koruma imar planı onama sınırları dışında kaldığından, özellikle Rehabilitasyon Hastanesinin kuzeyindeki bölgeden kaynaklı olarak ağaçlandırılacak alanlarda ciddi bir azalma görülmektedir. 1990 koruma imar planında ise kalenin batısında kalan ağaçlandırılacak alanlar ile saat kulesinin doğusunda kalan ağaçlandırılacak alanlar plan onama sınırları dışında bırakılmış, bunun yanı sıra Ok Meydanı Mezarlığı çevresindeki bazı ağaçlandırılacak alanlar konut alanına dâhil edilmiştir. Bu sebeple 1990 yılının 1979 yılına göre ağaçlandırılacak alan miktarlarında bir azalma olmuştur.

Mezarlık alanları, 1970 yılında mevcut mezarlıklar imar planına işlendikten sonra, 1979 yılı koruma imar planında hâlihazır kullanımda herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen bazı mezarlık alanları ağaçlandırılacak alan kullanımında gösterilmesinden kaynaklı olarak planlamada alan büyüklüğü düşmüştür. 1990 koruma imar planında ise bu mezarlıkların tamamının plan onama sınırları dışında tutulduğu görülmektedir (Tablo 4.14).

1970, 1979 ve 1990 planlarının halihazır kullanım büyüklükleri, ilave edilen alanlar ve plan kararları EK-3'te sunulmuştur.

Yukarıda tarihsel süreçte planlama kararları bakımından değişimleri incelenmiş olan kent merkezindeki yoğun kullanıma hizmet eden park alanlarından kent kimliği açısından önemli konumda olanlar büyüklük, alansal, fonksiyonel, tasarım ve özgün nitelikler bakımından aşağıdaki şekilde analiz edilmiştir.

4.2.9.1 Cevizli park

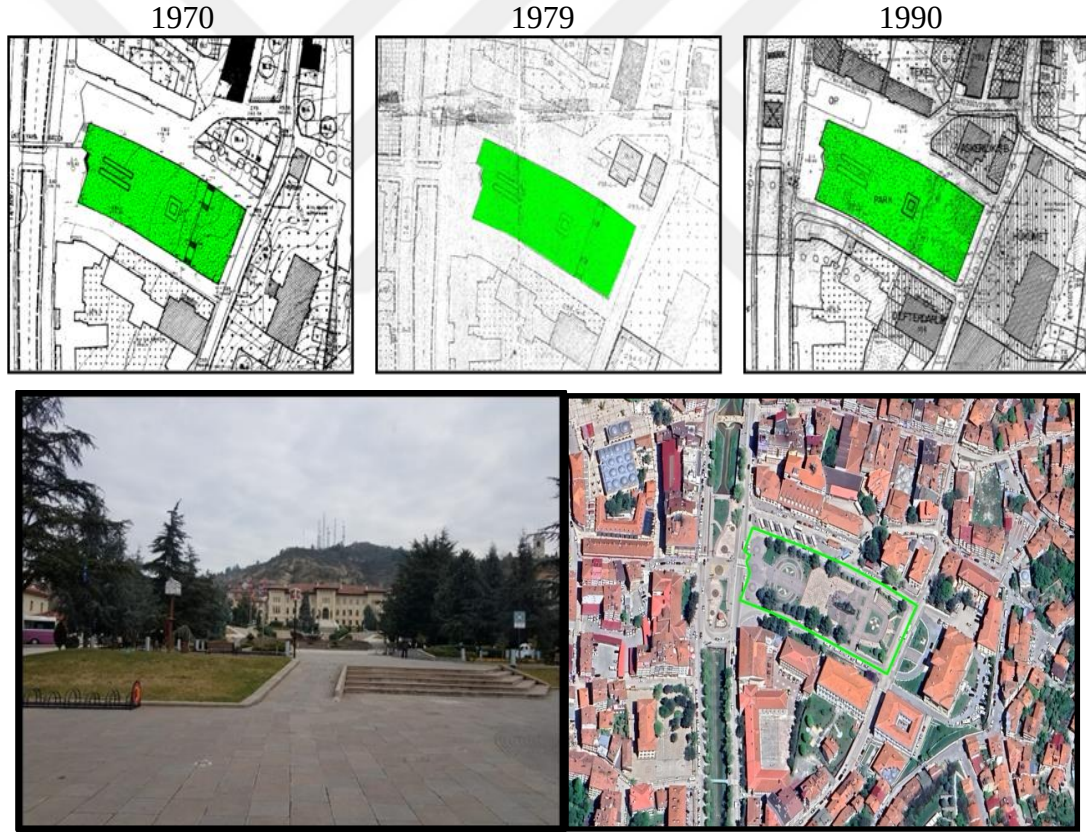
Kastamonu İsmailbey Mahallesi Kışla Caddesi üzerinde bulunan Cevizli Parkı, 1970 ve 1979 planlarında 1,170 metrekare olarak belirlenmiştir. 1990 yılı planında ise 2,070 metrekare büyüklükte planlanan park günümüzde 930 metrekaresi yeşil alan olan toplam 2,400 metrekare alanı kapsamaktadır. Yaya ve araç ulaşımı açısından erişilebilir bir konumda yer alan park, içerisinde çocuk oyun alanı, çay bahçesi, oturma elemanları barındırmaktadır. Bitki çeşitliliği yönünden gölge sağlayan bitki türleri ve örtü elemanları yer almaktadır. Park çevresinde yer alan tarihi kaya oluşumları park için özgün kimlik unsuru oluşturmaktadır (Şekil 4.36).

Şekil 4.36 Cevizli Park günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü (URL-16)

4.2.9.2 Cumhuriyet meydanı

Şekil 4.37'ye göre, Kastamonu Cebrail Mahallesi'nde yer alan Cumhuriyet Meydanı, 1970, 1979 ve 1990 yıllarında gerçekleştirilen planlarda büyüklüğü değişmemiş olup, alansal büyüklüğü 5,765 metrekare olarak belirlenmiştir. Meydan üzerinde gerçekleştirilen yenileme uygulamalarından sonra günümüzdeki büyüklüğü ise 1,690 metrekare yeşil alandan oluşan toplam 7,700 metrekare alandan oluşmaktadır. Meydan kentin merkezi konumunda yer alması sebebiyle yaya ve araç ulaşımı açısından uygun konumdadır. Meydanı çevreleyen, Abdurrahman Paşa Lisesi, Kastamonu Valiliği, PTT binası gibi tarihi yapılar ve anıtların varlığı sebebiyle yüksek turizm potansiyeli taşımaktadır.

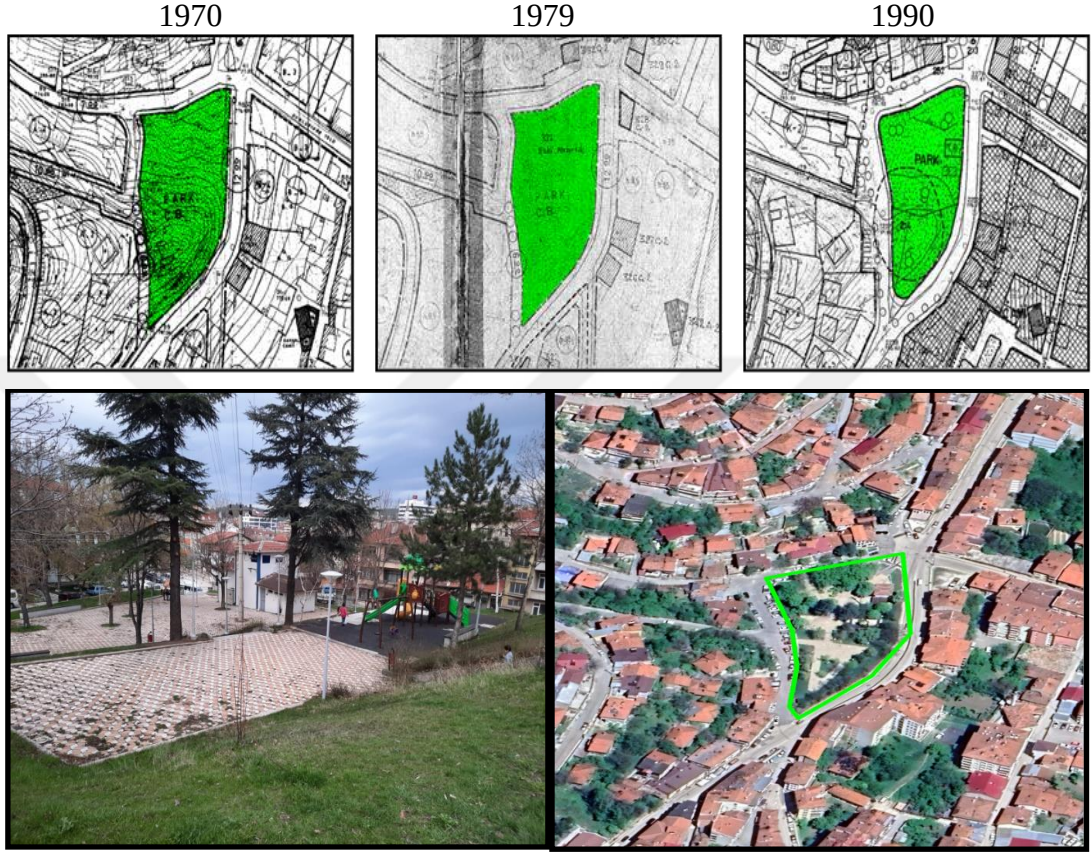

Şekil 4.37 Cumhuriyet Meydanı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü (URL-16)

4.2.9.3 İsfendiyarbey parkı

Kastamonu Honsalar Mahallesi'nde yer alan İsfendiyarbey Parkı, 1970 ve 1979 yılında gerçekleştirilen planlarda 4,230 metrekare, 1990 yılındaki planda ise 3,240 metrekare olarak belirlenmiş, günümüzde ise 1,728 metrekare yeşil alan olan toplam 4,107

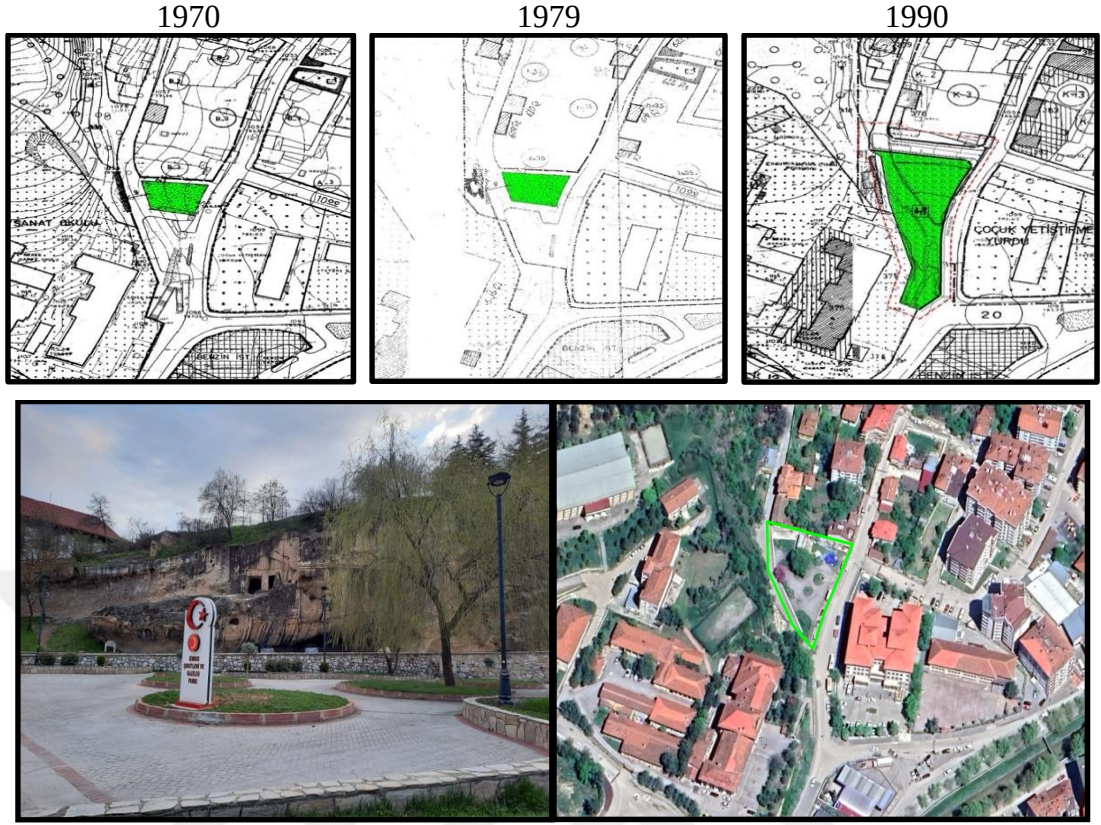
metrekare alanı kapsamaktadır. Yaya ve araç ulaşımına olanak sağlayan park, içerisinde çocuk oyun alanı, oturma birimleri, farklı bitki türlerini barındırmaktadır (Şekil 4.38).

Şekil 4.38 İsfendiyarbey Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü (URL-16)

4.2.9.4 Kıbrıs şehitleri ve gaziler parkı

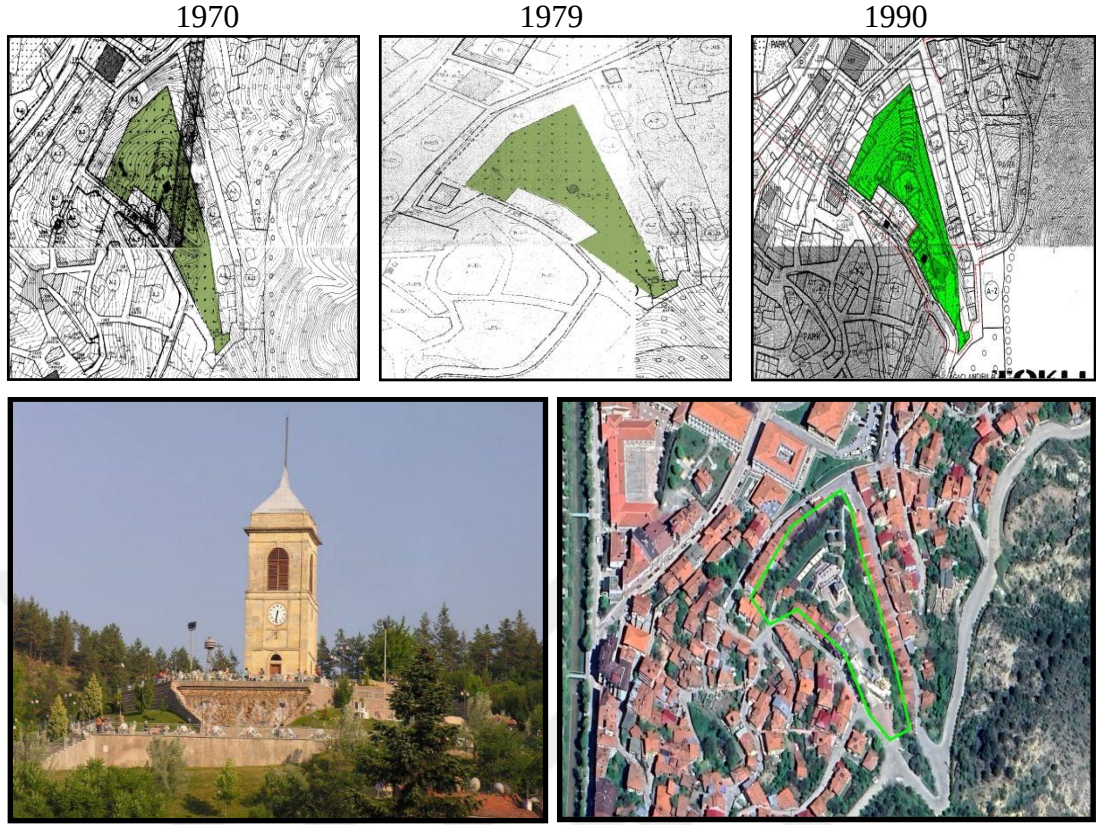
Şekil 4.39’da gösterilen ve 490 m² büyüklüğe sahip park alanında, 1970 ve 1979 imar planlarında Sanat Okulu Caddesi üzerinde devam eden sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında 2018 yılında Kurul onaylı Koruma İmar Plan değişikliği yapılmıştır. 2,220 m² büyüklüğünde rekreasyon alanı olarak düzenlenmiş ve 1990 yılı koruma imar planına işlenmiştir.

Şekil 4.39 Kırırs Şehitleri ve Gaziler Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü (URL-16, 2022)

4.2.9.5 Saat kulesi parkı

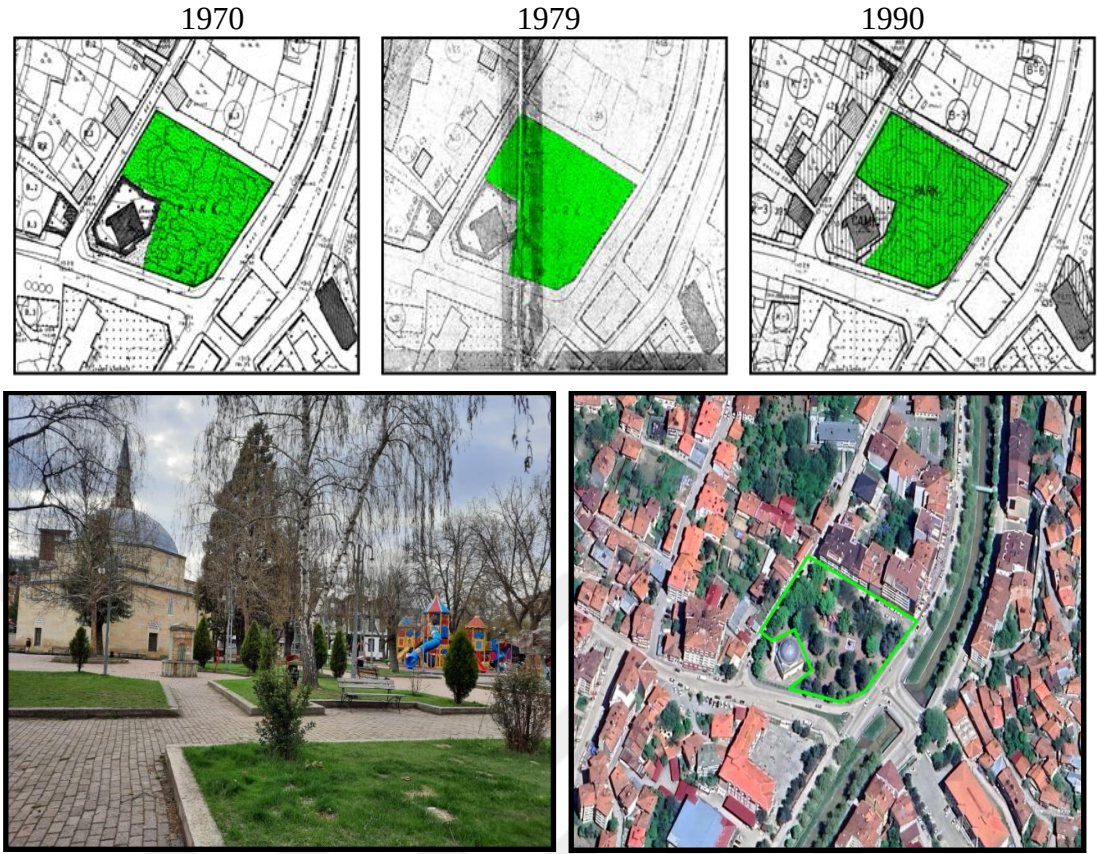
Şekil 4.40'a göre, Kastamonu İsfendiyar Mahallesi'nde yer alan Saat Kulesi Parkı, 1970 ve 1979 yıllarında gerçekleştirilen planda orman ve koruluk alan olarak, 1990 yılındaki planda ise 5,900 metrekare park alanı olarak belirlenmiş, günümüzde ise 2.000 metrekaresi yeşil alan olan 6,100 metrekare büyüklüğe sahiptir. Parkın yer aldığı konumun eğimli arazi olması sebebiyle yaya ulaşımı açısından zorlayıcı olsa da yaya ve araç ulaşım imkânı bulunmaktadır. Park içinde bulunan çay bahçesi, oturma birimleri, tarihi saat kulesi ve sunduğu Kastamonu tarihi dokusunun manzara seyir noktası özelliğiyle kentliler ve turistler için önemli bir alan olmaktadır.

Şekil 4.40 Saat Kulesi Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü (URL-16)

4.2.9.6 Sinanbey parkı

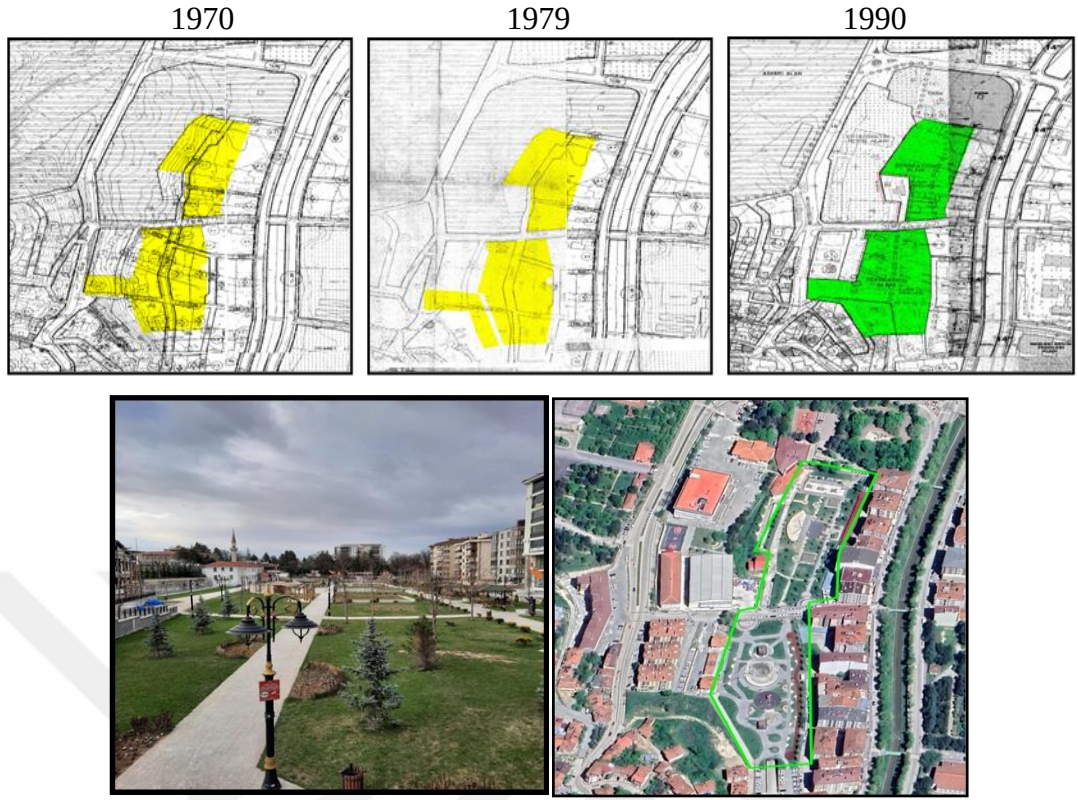
Kastamonu İsfendiyar Mahallesi Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Kastamonu kentinde 1943 yılında gerçekleşen deprem neticesinde Sinanbey Cami ve çevresinde depremden sonraki dönemde caminin doğu ve kuzey yönlerinde bulunan konut alanlarının yıkımı gerçekleşerek bu alanlar 1970 planında park alanı olarak planlanmıştır. 1970, 1979 ve 1979 yıllarında yapılan planlarda parkın büyüklüğü değişmemiş olup 4,040 metrekare olarak gösterilmiştir. Günümüzdeki büyüklüğü ise 1,660 metrekaresi çeşitli ağaç türlerini içeren yeşil alan olan 5,050 metrekare alanı kapsamaktadır. Parkın içerisinde tarihi Sinanbey Cami, çay bahçesi, süs havuzu, çocuk oyun alanı ve oturma birimleri bulunmaktadır. Park, kent merkezinde yer alması sebebiyle yaya ve araç ulaşımı açısından erişilebilir konumdadır (Şekil 4.41).

Şekil 4.41 Sinanbey Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü (URL-16, 2022)

4.2.9.7 Turhan Topçuoğlu şehir parkı

Kastamonu İsmailbey Mahallesi'nde bulunan park, Şekil 4.42'de görüldüğü üzere 1970 ve 1979 yıllarında yapılan planlarda konut alanı olarak gösterilmekte olup 1990 planında park alanı olarak planlanmıştır. Park alanının toplam büyüklüğü 23,930 m² olup içerisinde çocuk oyun alanı, kültür merkezi, ticaret yapıları, yer altı otoparkı bulunmaktadır.

Şekil 4.42 Turhan Topçuoğlu Şehir Parkı günümüzdeki görünümü ve uydu görüntüsü (URL-16, 2022)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında Kastamonu İli Merkez İlçesinde bulunan Kentsel Sit Alanının uygulanan imar planları ile geçirdiği dönüşümlerin, fiziksel müdahalelerin alanın kimliği üzerindeki etkisi ve meydana gelen farklılıkların boyutları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Özellikle tarihi alanların korunmasında önemli işleve sahip açık yeşil alanların değişimi çalışma kapsamında irdelenmiştir.

Gerçekleştirilen çalışma sonucunda çalışma alanında zamana ve uygulanan planlara bağlı olarak ortaya çıkan değişimler aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

Kastamonu kentinde meydana gelen hızlı büyümenin sonucunda tarihi çekirdekte artan nüfus ve yoğunluk ile birlikte ortaya çıkan ulaşım ve otopark problemleri, mülk sahiplerinin alanı terk etmesine ve bu alanlarda sosyal dönüşümlere sebep olmuştur. Yaşanan bu sosyal dönüşümler neticesinde alanın yeni kullanıcıları alana yeterli önemi vermemekle birlikte yapılar bakımsız ve harabe durumda kalmıştır bu sebeple de tarihi dokular ve geçmişin izleri algılanamaz olmuştur.

Alan çevresinde doğal bir eşik ve sınırlamadan söz edilemese de, imar planı kararlarıyla açılmış olan ve geleneksel dokudan daha yüksek katlı yapılaşmaya olanak tanımış olan ana ulaşım arterlerinin bir bölümü, korumaya yönelik planlama kararları açısından önemli bir eşik oluşturmaktadır.

Özellikle kentin en önemli ulaşım aksı olan ve Karaçomak Deresinin her iki yakasında Cumhuriyet Caddesi ve 125. Yıl Atatürk Caddesi üzerindeki yüksek katlı yapılar tarihi kent merkezi üzerindeki en büyük baskıyı oluşturarak algılanabilirliği azaltmakta ve bölünmeye neden olmaktadır.

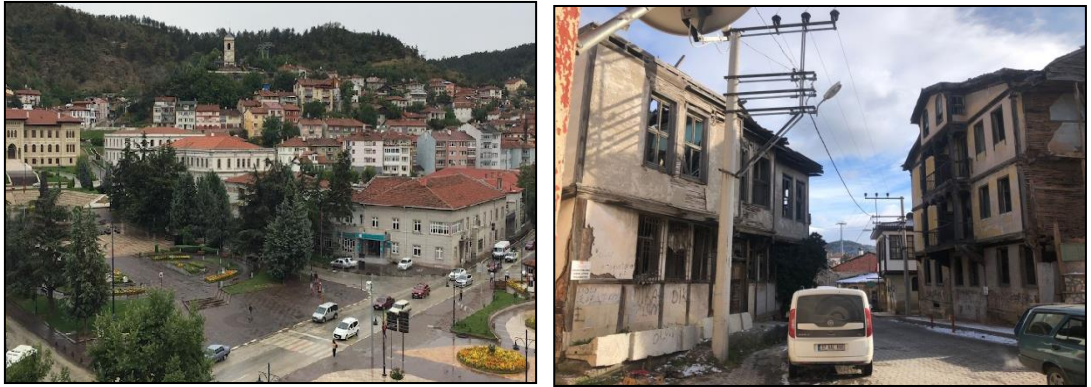
Yine Şamlıoğlu Sokak, Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi ve Sanat Okulu Caddesi üzerinde ayrı ayrı yapılan Sokak Sağlıklaştırma Projelerine komşuluğu bulunan yaklaşık 300 metre uzunluğundaki Hoca Ahmet Yesevi Caddesi üzerinde yer alan yüksek katlı yapılar uygulanan projeler üzerinde baskı oluşturmaktadır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 125. Yıl Atatürk Caddesi ve Hoca Ahmet Yesevi Caddesi (URL-16, 2023)

Kentsel sit alanı içerisinde yer alan Cumhuriyet Meydanı ve çevresi kentin önemli ticaret merkezi konumundadır ve çevresinde gündelik yaşamla iç içe olması ve nüfus hareketliliğinin yoğun olmasından dolayı kısmen modern yaşam özellikleri taşıyan yapılar ve alanlar yer almaktadır. Örneğin kentin, otopark, yeşil alan ve dinlenme ihtiyacını karşılayan alanlar bu bölgelerde yoğunlaşmıştır (Şekil 5.2).

Kentin çeperlerine doğru gidildikçe kullanıcı profiline uygun olmayan yapılar ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bu bölgelerde kullanılamaz halde bulunan metruk ve harabe yapılar görülmektedir. Bunun için 2018 yılında Kastamonu Valiliği koordinesinde, ilgili kurumlar ile birlikte metruk bina çalışmaları başlamıştır (Şekil 5.2).

Şekil 5.2 Cumhuriyet Meydanı ve Honsalar Mahallesi (URL-16, 2023)

Çalışma alanında planlarda da ortaya konulan kararlar doğrultusunda koruma statüsü verilen alanlara yapılara işlev yüklenmeye çalışılmıştır. Örneğin medreseler geleneksel el sanatları satış birimlerine dönüştürülmüş ya da hanlar- hamam yapıları kafe restorana otele dönüştürülmüştür. Ancak yıpranmış konutlar restore edilmesine

rağmen sadece cephe iyileştirme yapılması nedeniyle günümüzde yoğun olarak konut kullanımını devam etmemektedir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3 Atabey Sokak

Kentsel sit alanı içerisinde yaşamakta olan sosyal ve ekonomik sorunlar, temelde alan içindeki kullanıcı değişimiyle doğrudan ilişkilidir. Geçmişte kentin asıl yerleşim yeri olan planlama alanı içindeki konut alanları, kentin genişlemesi, yeni ve modern konut alanlarının oluşması, değişen sosyal ve fiziksel gereksinimler, yaşam içinde artan konfor beklentisi bu alanların terk edilmesine neden olmuştur. Bu durum da çoğunlukla geleneksel kullanıcının alanı terk etmesine neden olmuştur.

Özelikle geleneksel dokuyu oluşturan yapıların ömrünün tamamlanmasından sonra ekonomik ve sosyal nedenlerden kaynaklanan bir takım bakım ve onarım sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sebeple yaşayan nüfus kentin yeni yerleşim alanlarına kaymıştır.

Özelikle son yıllarda sokak sağlıklılaştırma gibi çalışmaların da katkısıyla geleneksel yapıların onarılmasına başlanmıştır. Fakat yapıların birçoğu onarıldıktan sonraki kullanımlarında fonksiyonel bir değişiklik yapılmadığı için alanda turizme ve ticarete yönelik faaliyetlerin artmadığı görülmektedir. Fakat yerel yönetimler tarafından bazı yapılar kamulaştırılarak Muhtarlıklar, Kadın Kooperatifi, Dernekler gibi işlevler verilmiş ve sosyal hayata kazandırılmıştır.

Kastamonu Kalesi'nin güney doğusunda Şeyh Şaban-ı Veli Caddesine kadar inen yaklaşık 1,5 hektar büyüklüğündeki alan 1970 ve 1979 imar planlarında yeşil alan ayrılmıştır. Ancak artan kentleşme ve kaçak yapılaşmayla birlikte 1990 koruma imar

planında yapılaşmaya açılmak zorunda kalmıştır. Ayrılan yeşil alan küçültülmüş ve park kullanımına uygun olmayan kale eteğine kaydırılmıştır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4 Kale eteklerinde önerilen yeşil alanın olduğu bölge

5.1 Öneriler

Yerel Yönetimlerin Gerçekleştirdiği Uygulamalara Dair Öneriler;

Kent merkezinde uygulanan Koruma İmar Planları en son 1990 yılı tarihli olup sayısal hali mevcut olmaması nedeniyle kent bütününe dair yapılacak çalışmaların veri toplanması aşamasında sorun ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların ortadan kaldırılması ve kent üzerinde uygulanacak akademik çalışmaların daha sağlıklı şekilde ilerleyebilmesi için bu planların revize edilmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen Sokak Sağıklaştırma çalışmalarının yalnızca bir cadde veya sokak üzerinden değil mahalle ölçeğinde gerçekleştirilmelidir. Bunun sonucunda iyileştirme çalışmalarının uygulandığı alanın kentin geri kalan kısmıyla arasındaki uyumsuzluğun giderilerek daha bütünsel bir koruma uygulaması gerçekleştirilmesi amaçlanmalıdır. Hepkebirler Mahallesi ve Atabeygazi Mahallesi mahalle ölçeğinde gerçekleştirilecek sokak sağıklaştırma projesi kapsamında önerilmektedir.

Konut Alanlarına Yönelik Öneriler;

Kentsel Sit Alanı dışında rezerv alanları tespit edilerek sit alanı içerisinde bulunan kat ve strüktürel bakımdan dokuyla uyumsuzluk oluşturan yapıların kentsel dönüşüm uygulamasının yapılması sağlanarak, tarihi ve kültürel çevre üzerindeki baskının azaltılması gerekmektedir. İsfendiyar Mahallesi Dede Sultan Hamamı üstünde ve Sokak Sağlıklaştırma Projelerinin uygulandığı Şamlıoğlu Sokak ile Kefeli Sokak arasındaki alanlar kentsel dönüşüm alanı olarak değerlendirilebilir.

Tarihi alanlarda bulunan işlevsiz tarihi yapıların yıkılıp yerine doku ile uyumsuz betonarme yapılar inşa edilmesinin yerine, mevcut yapının estetik, işlevsel ve konfor yönünden iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

Ulaşım ve Altyapıya Yönelik Öneriler;

Kamuya ait otoparkların sayısının artırılarak katlı otopark çözümlerinin getirilmesi gerekmektedir. Katlı otopark alanı, Topçuoğlu Mahallesi İzbeli Sokak üzerinde ve Hepkebirler Mahallesi Küpçeğiz Cami karşısı önerilmiştir.

Ticaret kullanımının yoğun olduğu tarihi alanlarda dar sokak formunun bulunması sebebiyle trafik sıkışıklığı ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun önüne geçebilmek amacıyla alan içinde taşıt kullanımının günün belirli saatlerinde gerçekleştirilip hareketliliğin arttığı saatlerde yalnızca yaya ulaşımına olanak sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda Belediye Caddesi önerilmektedir.

Kentsel Sit Alanı içinde bulunan organik sokak ve yol dokusu korunmalı, yayalaştırma uygulamaları gerçekleştirilmeli, dönemi temsil eden özgün malzemeler ile peyzaj öğelerine yer verilmelidir.

Açık ve Yeşil Alanlara Yönelik Öneriler;

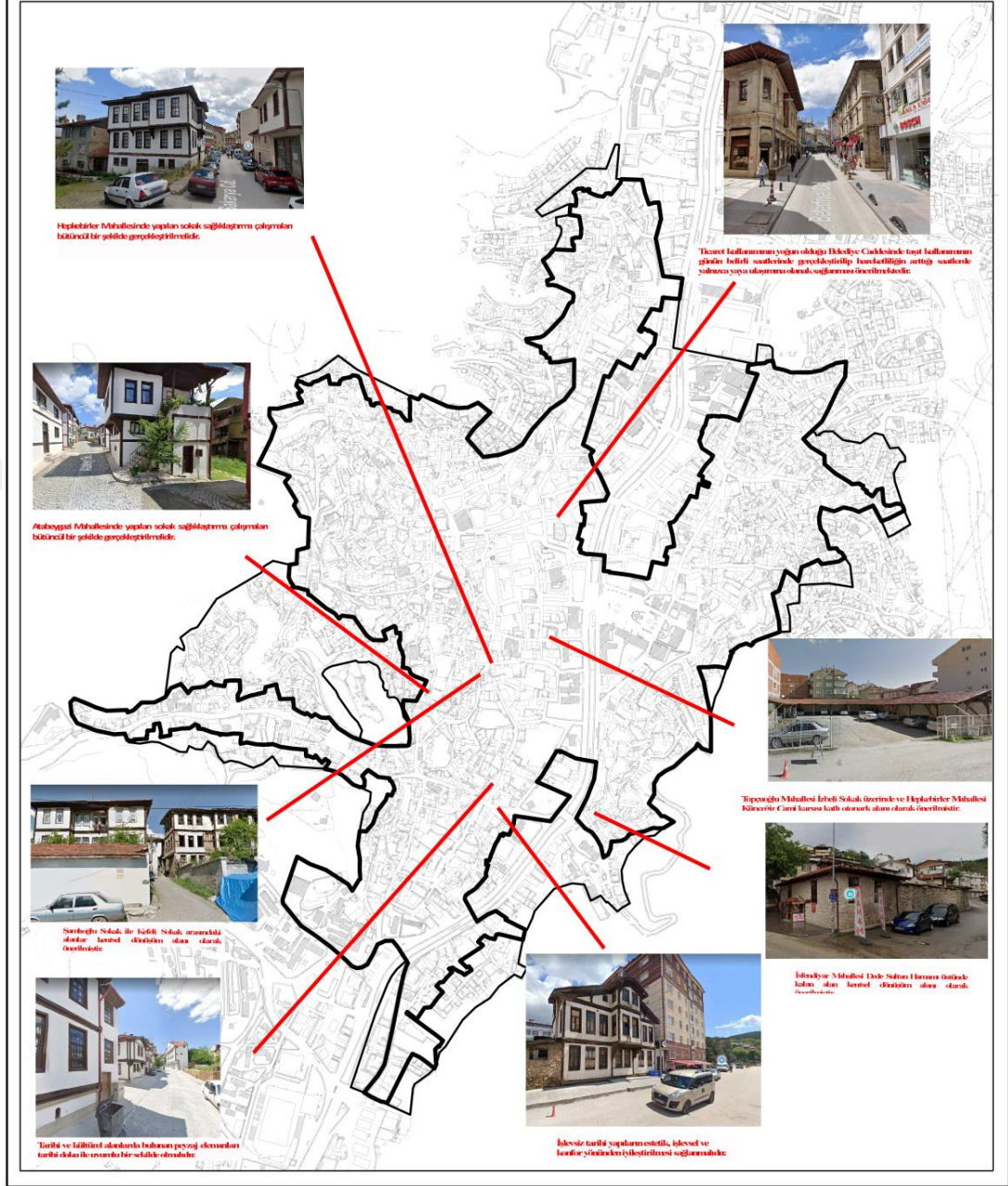
Parçalı ve küçük ölçekli yeşil alanların büyük boyutta ve kent bütününe hizmet edecek nitelikte yeşil alanlara kamulaştırma yoluyla dönüştürülmesi sağlanmalıdır.

Tarihi ve kültürel alanlarda bulunan peyzaj elemanları ile tarihi önem taşıyan ağaçlar sahip oldukları görsel ve işlevsel değerler sebebiyle korunmalı, alanda gerçekleştirilecek yeni peyzaj tasarımları ise tarihi doku ile uyumlu bir şekilde olmalıdır.

Kent merkezinde küçük ölçekte toplanma/rekreasyon alanları, tarihi kent dokusu içerisinde yapı ve sokak dokusuna (sokak formu, döşeme malzemesi) zarar vermemek koşulu ile yeni düzenlemeler yapılarak oluşturulmalıdır.

ÇALIŞMA KAPSAMINDA ORTAYA KONULAN ÖNERİLER

Şekil 5.5 Çalışma kapsamında ortaya konulan öneriler

KAYNAKLAR

- Aghamirloo, M. R., Nakhaei, M., beigbabaei, B., Kargar, Y., & Salahshoury, M. (2015). The role of green space in improving the environmental quality and an introduction to the sustainable development of cities. *Fen Bilimleri Dergisi (CFD)*, 36(6).
- Ahunbay, Z. (2015). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, Yem Yayınları, İstanbul. Gazi, A. ve Boduroğlu, E.
- Akbulut, İ. (1996). *Diyarbakır. Türkiye, İzmir: Tükemat A.Ş*
- Akca, Ü. (2021). *Kastamonu, Merkez Kentsel Sit, Etkileme Geçiş Alanı ve 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Uzman İnceleme-Değerlendirme Raporu*
- Antrop, M. (2000). Changing patterns in the urbanized countryside of Western Europe. *Landscape Ecology*, 15(3), 257-270.
- Antrop, M. (2004). Landscape change and the urbanization process in Europe. *Landscape and Urban Planning*, 67(1-4), 9-26.
- Arslan Sönmez, G. (2016). *Intervening with landscape: a tool for urban conservation the case of Yahşibey, Bursa, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.*
- Ashworth, G. J., & Tunbridge, J. E. (2000). *The tourist-historic city*. Routledge.
- Atalay, P. (2010). *Kentsel dokunun korunmasında yasal ve yönetsel çerçeve: Ankara yenileme alanı, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.*
- Ateş, D. G. (2019). *Amasya İlinde Yapılan Koruma Uygulamalarının Koruma Kurul Kararları Üzerinden Değerlendirilmesi Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara .*
- Avcıoğlu, S. (2016). *Tarihi çevrelerde kentsel koruma ve kentsel yenileme eğilimleri: yasal ve yönetsel çerçeve. İdealkent*, 7(20): 698-719.
- Baydil, E., İbret, Ü. (1999). *Kastamonu Şehrinin Tarihi Gelişimi ve 1924/1925 Şehir Planı Üzerine Bir Değerlendirme, Kastamonu Eğitim Dergisi*, 7 (1): 3-18.
- Bianca, S. (2009). *Historic cities in the 21st century: core values for a globalizing world. Managing Historic Cities*, 27-33.
- Biçer, E. Ç. N., 2002, *Kastamonu Örneğinde Anadolu Kenti İmaj Ögeleri ve Değişim Süreci* (Doctoral dissertation, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul).

- Bigio, A. G., & Licciardi, G. (2010). The urban rehabilitation of medinas: the World Bank experience in the Middle East and North Africa.
- Bilgin Altınöz, A. G. (2013). *Resolving the historic urban tissue by tracing the changes as a basis for its conservation: Samsun from 20th century until today* (Master's thesis, Middle East Technical University).
- Bilici, Z.K., 1995. Kastamonu'da Türk Devri Mimarlık Eserleri, Kastamonu Özel Sayısı, Kültür ve Sanat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sayı 27,5-8.
- Bilsel, G. (2002). Kent kültürü-kültürel süreklilik-kimlik sorunsalı ve yaşanılması kentsel mekân kavramı üzerine. *Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, Adana Kent Konseyi Yerel Gündem*, 21(5).
- Birer, E., & Çalışır, A. P. (2022). Role of public space design on the perception of historical environment: A pilot study in Amasya. *Frontiers of Architectural Research*, 11(1), 13-30.
- Boussaa, D. (2010). Urban conservation and sustainability; cases from historic cities in the Gulf and North Africa. In *Conference On Technology & Sustainability in the Built Environment*, 305-324.
- Boussaa, D. (2017). Urban regeneration and the search for identity in historic cities. *Sustainability*, 10(1): 48.
- Brüel, M. (2012). Copenhagen, Denmark: Green City amid the finger metropolis. *Green cities of Europe: global lessons on green urbanism*, 83-108.
- Bullen, P. A., & Love, P. E. (2010). The rhetoric of adaptive reuse or reality of demolition: Views from the field. *Cities*, 27(4), 215-224.
- Cahasan, P., & Clark, A. F. (2004). Copenhagen, Denmark. Erişim adresi: http://depts.washington.edu/open2100/Resources/1_OpenSpaceSystems/Open_Space_Systems/copenhagen.pdf.
- Ceylan, A. (2007). Yaşam kalitesinin artırılmasında kentsel yeşil alanların önemi ve kentsel dönüşüm ile ilişkilendirilmesi (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Ceylan, D. (2013). Tarihi çevre yenileme çalışmalarının kentsel peyzaj planlama açısından irdelenmesi: Edirne örneği, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Cinel, T. (2010). Kentsel sit alanında planlama: Koruma ve süreklilik bağlamında sorunlar ve öneriler, Giresun örneği, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çağlar, Z. (2018). UNESCO dünya miras listelerinin turizme etkisi: Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri örneği (Master's thesis).

- Çelik, D. (2004). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında tarihi çevre yenileme çalışmalarının peyzaj mimarlığı açısından araştırılması: Beypazarı örneği. A.U. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara.
- Çelik, D., & Yazgan, M. E. (2007). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 9(11), 1-10.
- Çetin, S. (2011). Dönüşüm Sürecinin Tarihi Kent Merkezleri Üzerine Etkileri: Isparta Örneğinde Bir İnceleme. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi, 27(2), 185-199.
- Çeven, E. A. (2021). Kentsel Koku Peyzajları: Kastamonu Kentsel Sit Alanı, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Kastamonu.
- Çiftçi, F. (2006). Mahalli Basın Işığında Milli Mücadelede Kastamonu ve Çevresi. Kastamonu: Kastamonu Belediye Başkanlığı Yayınları.
- Çolak, N. İ., & Öngören, G. (2014). İmar Planları İmar Uygulamaları ve İptal Davaları, Öngören Hukuk Yayınları, Yayın No:4, İstanbul.
- Dastgerdi, A. S., & De Luca, G. (2018). Specifying the significance of historic sites in heritage planning. Conservation Science in Cultural Heritage, 18, 29-39.
- Degórska, B., & Degórski, M. (2017). Green infrastructure as a very important quality factor in urban areas–Warsaw case study. Europa XXI, 32, 51-70.
- Dinçler, İ. (2021). Sosyokültürel sürdürülebilirlik bağlamında kamusal açık alanda kimlik ve anlam: Samsun Milli Fuar Alanı örneği. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Dix, G. B. (1995). The re-use of buildings in historic towns: A coincidence of economic and cultural activities. *Ekistics*, 267-272.
- Doratlı, N. (2005). Revitalizing historic urban quarters: A model for determining the most relevant strategic approach. *European Planning Studies*, 13(5), 749-772.
- Ebejer, J., & Dimelli, D. (2019). Conservation issues of two fortified historic towns and World Heritage Sites: Rhodes and Valletta. *Heritage Forum of Central Europe*.
- Eisner, S., Gallion, A., & Eisner, S. (1993). The urban pattern. John Wiley & Sons.
- Eke, F. ve Özcan, Ü. 1988. Tarihi dokunun korunması ve uluslararası deneyimler. Mimarlık Dergisi 88/2, Sayı:2, 34, 35 s., İstanbul.
- El Menchawy, A., Aly, S. S., & Hakim, M. A. (2011). The impact of urban sprawl on the heritage areas through the urban fabric of cities. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 150, 299-314.

- Erkan Biçer, N.Ç. (2002) Kastamonu Örneğinde Anadolu Kenti İmaj Ögeleri ve Değişim Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.
- Ersoy, M. (2006). İmar mevzuatımızda planlama kademeleri ve üst ölçek planlama sorunu. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 215 (231): 25.
- Etyemez, L. (2011). Assessing the integration of historical stratification with the current context in multi-layered towns, case study: Amasya, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Eyüpgiller, K.K. (1999). Bir Kent Tarihi Kastamonu, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Falamaki, M. M. (2009). Historical urban and structural recapitalization.
- Fidan, T. (2007). Tarihi Kent Merkezlerinde Planlama Sorunları Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı Örneğinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Gedikli, F. (2022). Samsun kent merkezi kıyı dolgu alanlarının oluşum sürecinin fiziksel ve sosyal açıdan değerlendirilmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gök, H. (2017). Koruma alanlarındaki imar uygulamaları. Oniki Levha Yayıncılık.
- Gürpınar, E. (2001). Kültür ve tabiat varlıklarını koruma üzerine. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (23-24), 185-193.
- Güzelci, O. Z. (2012). Amasya Yalıboyu Evleri üzerine bir biçim grameri çalışması, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Hamer, D. (2000). Planning and heritage: towards integration. Urban planning in a changing world, 194-211.
- Hatami, M. (2013). Tarihi kent merkezlerinin koruma sorunları, Urmiye tarihi kent merkezi üzerine bir araştırma, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2013). Revitalising historic urban quarters. Routledge.
- Hussain, M. ve İmitiyaz, I. (2018). Kentleşme kavramları, boyutları ve faktörleri. *Uluslararası Son Bilimsel Araştırma Dergisi*, 9(1), 23513-23523.
- ICOMOS, U. (1964). The Venice Charter. London; ICOMOS.

- Irmak, M. A., & Avcı, B. (2019). Avrupa Yeşil Başkentlerin Yeşil Alan Politikalarının İncelenmesi. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8, 1-19.
- Izadi, M. (2008). A study on city centre regeneration: A comparative analysis of two different approaches to the revitalisation of historic city centres in Iran (Doctoral dissertation, Newcastle University)
- Jachula, J., Denisow, B., & Wrzesień, M. (2018). Validation of floral food resources for pollinators in agricultural landscape in SE Poland. *Journal of the Science of Food and Agriculture*, 98(7), 2672-2680.
- James, P., Tzoulas, K., Adams, M. D., Barber, A., Box, J., Breuste, J., ... & Thompson, C. W. (2009). Towards an integrated understanding of green space in the European built environment. *Urban Forestry & Urban Greening*, 8(2), 65-75.
- Jørgensen, J. (2004). Evolution of the finger structure. *European Cities: From Helsinki to Nicosia—Insights on Outskirts Eleven Case Studies and Synthesis*, 187-197.
- Kalabalık, H. (2010). İmar Hukuku, Cilt I, 3.baskı, Seçkin Yayınları, Ankara
- Karadağ, A., & Koçman, A. (2007). Coğrafi çevre bileşenlerinin kentsel gelişim süreci üzerine etkileri: Ödemiş (İzmir) örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16(1-2), 3-16.
- Karadayı, G. (2000). Kent kimliğinin sürdürülebilirliği ve görsel etki değerlendirmesi: Trabzon örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Karadeniz, N., Orsan, E. Ş., Taskin, R. A., & Cetinkaya, Z. (2020). Re-Interpreting the Imrahor Valley (Ankara-Turkey) in Terms of Green Infrastructure Directing Urban and Rural Development. *Acta Horticulturae et Regiotecturae*, 23(2), 87-95.
- Kart, N. (2008). “İstanbul Tarihi Yarımada Yeşil Alanlarının Tarihsel Süreç İçerisindeki Değişiminin İrdelenmesi”, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.
- Kastamonu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2022
- Kastamonu Belediyesi, 2011. 2011 Kastamonu (Merkez) İlave Revizyon 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Açıklama Raporu.
- Kastamonu Belediyesi, 2020 1979 ve 1990 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı
- Kastamonu Belediyesi, 2021 Kastamonu Kentsel Sit Alanı Araştırma Raporu
- Kastamonu Belediyesi, 2022 Kastamonu Sokak Sağıklaştırma Projeleri Görselleri
- Kastamonu Belediyesi, İmar Müdürlüğü. (2022).

- Kaymaz, E. (2014). Dünyadan ve Bursa'dan Kent Parkı Örnekleri. Erişim Adresi: <http://www.skb.gov.tr/wpcontent/uploads/2014/12/7.Egemen-KAYMAZ-.pdf>, Erişim Tarihi: 01/12/2021
- Kejanlı, D. (2007). Türkiye'de koruma yasalarının tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (19): 179-196.
- Keleş, R. (1990). *Kentleşme politikası* (Vol. 13). İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kennet, W. (1972). *Preservation*, London, Temple Smith. *Preservation*.
- KKTB. (2022). Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Coğrafya. Erişim Adresi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63827/cografya.html>, Erişim Tarihi: 12/02/2022.
- Koçan, N. (2012). Kütahya-Eskigediz Tarihi Kent Dokusunun Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(1), 81-96.
- Koramaz, T. K., & Gulersoy, N. Z. (2011, July). Users' Responses to 2D and 3D Visualization Techniques in Urban Conservation Process. In *2011 15th International Conference on Information Visualisation* (pp. 543-548). IEEE.
- Köksaldı, E., & Turkan, Z. (2020). Lefkoşa Suriçi Tarihi Dokusu Kentsel Peyzajında Bir Yeşil Alan: "Yiğitler Burcu Parkı". *Yakın Doğu Üniversitesi Yakın Mimarlık Dergisi*, 4(1), 23-33.
- Köse, N. B. (2007). Kastamonu Taşköprü Tarihi Kent Dokusunun Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KTO. (2022). Kastamonu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Coğrafi Yapısı. Erişim Adresi: <https://kastamonu.tarimorman.gov.tr/Menu/46/Cografya-Yapisi#:~:text=Karadeniz'e%20olan%20bu%20k%C4%B1y%C4%B1n%C4%B1n,etraf%C4%B1nda%20k%C3%BC%C3%A7%C3%BCK%20ovalar%20g%C3%B6ze%20C3%A7arpar>, Erişim Tarihi: 12/02/2022.
- Kurdoğlu, B. Ç., Konakoğlu, S. S. K., Usta, Z., Çelik, K. T., Demirel, Ö., & Kalın, A. (2016). Amasya kent örneğinde yeşilyol güzergâhlarının AHS ile öncelikli işlevlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 1(2), 21-30.
- Kuter, N. (2007). Çankırı kenti açık ve yeşil alan varlığı içinde tarihi kent merkezinin kentsel peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmesi. *Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Kürkçüoğlu, E., & OCAKÇI, M. (2015). Kentsel Dokuda Mekânsal Yönelme Üzerine Bir Algı-Davranış Çalışması: Kadıköy Çarşı Bölgesi. *Megaron*, 10(3).

- Larkham, P. (2002). Conservation and the City. Routledge.
- Li, H. R. (2016). Study on green transportation system of international metropolises. *Procedia engineering*, 137, 762-771.
- Lynch, K (1989). Good City Form, London: MIT Press.
- Macdonald, S., Myers, D., Smith, S. N., Johnston, C., Hernandez Llosas, M. I., Loh, L., & Christina, C. (2009). Consensus Building, Negotiation, and Conflict Resolution for Heritage Place Management. The Getty Conservation Institute.
- Mangut, B. (2015). Toplu konut yerleşimlerinde açık alanların mekânsal ve davranışsal boyutlarda incelenmesi: Amsterdam ve Kopenhag durum incelemeleri İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- MGM, (2022). Kastamonu İli Detaylı Hava Durumu, Meteoroloji Genel Müdürlüğü
- Milecka, M., Kot, N., & Malawski, S. (2019). Historical gardens and their potential use for proecological development of urban green space, as illustrated by Felin Manor Park in Lublin, Poland. *Acta Agrobotanica*, 72(3).
- Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü Arşivi, 2021
- Modül Planlama, 2011. 2011 Yılı 2011 Yılı Kastamonu Revizyon İmar Planı Araştırma Raporu, Ankara.
- Mumford, L. (1961). The city in history: Its origins, its transformations, and its prospects (Vol. 67). Houghton Mifflin Harcourt.
- Nasser, N. (2003). Planning for urban heritage places: reconciling conservation, tourism, and sustainable development. *Journal of planning literature*, 17(4), 467-479.
- Ndubisi, F. (2002). Ecological planning: a historical and comparative synthesis. JHU Press.
- Oğuz, D. 1996. Kentsel Yeşil Alanların Etkinliği, Çevre Planlama ve Tasarım Haftası'96 Etkinlikleri Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- Orta, E. (2006). İmar hukukunda plan hiyerarşisi ve planların çatışması. Legal Yayıncılık.
- Owied, H. S. (2018). Urban transformations of historical cities centers: Urban renewal projects of Alnajaf city center. In 2018 International Conference on Advance of Sustainable Engineering and its Application (ICASEA), Mart, 159-164.
- Öner, B. (2019). Kayseri Talas tarihi kent dokusunun peyzaj mimarlığı açısından incelenmesi, Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ordu.

- Özalp, M. F., & Arslan, H. (2020). Kentsel planlamadaki değişim ve dönüşümün kent formunun gelişimine etkisinin incelenmesi: Düzce örneği. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8(3), 2229-2244.
- Özcan, K. (2008). Sürdürülebilir Kentsel Koruma İçin Açık-Yeşil Alan Etkin Bir Planlama Modeli: Konya Kentsel Koruma Alanı, Türkiye Örneği. *Ekoloji*, 17(68), 43-53.
- Özcatalbaş, O. (2018). Tarihi kent peyzajlarını koruma: Antalya Kaleiçi örneği. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Özdamar, U. (2006). Açık-yeşil alan kullanımlarının imar planlarındaki dağılımları ve uygulama sorunları: Bursa-Osmangazi örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Eşir ve Bölge Planlama Bölümü Şehir Planlama Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Özden, C. (2020). Geleneksel konut mimarisinin Kastamonu'daki Cumhuriyet dönemi yapılarına yansımaları, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Karabük.
- Özden, E. Ö. (2005). Planlama-Koruma Üzerine Çözüm Arayışları: Marmara Takımadaları, Beykoz, Tarihi Yarımada Sit Alanlarına İlişkin Çözümleme. *Planlama Dergisi*, (2), 23-35.
- Özden, E. Ö., & Görgülü, Z. (2006). Planlama-koruma ilişkisi üzerine yeni bir sistem önerisi. *YTÜ Mimarlık Fakültesi e-Dergisi*, 1(4), 102-108.
- Özel, S. (2019). Afet sonrası toplanma alanlarının kentsel açık ve yeşil alan sistemlerindeki yeri-Kastamonu Kenti örneği (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Öztekin, D. (2010). Sosyal ve fiziksel çevre bağlamında koruma planları Antalya Kaleiçi örneği. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özyaba, M. (1999). Kentsel alanların planlanması ve tasarımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ders Notları, (54), 424-467.
- Palalı, E. (1992). Neyi korumak isteriz. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*.
- Pendlebury, J., & Strange, I. (2011). Centenary paper: Urban conservation and the shaping of the English city. *The Town Planning Review*, 361-392.
- Przesmycka, N., & Boguszewska, K. (2020). Landscaping of green areas in the urban layout of midtown Lublin. *Teka Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych*, 16(4), 70-85.
- R, Keleş. (1998). Kentbilim Terimleri Sözlüğü. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi Arşivi, Kastamonu Eski Fotoğrafları 2022.

- Rodrigue, J., 2003. Transportation And Urban Form. Routledge, USA.
- Romero, E.R., Sáenz de Tejada Granados, C., & Santo-Tomás Muro, R. (2017). The role of historical green spaces in the identity and image of today's cities: The case of Madrid. In 24th ISUF International Conference. Book of Papers (pp. 1647-1656). Editorial Universitat Politècnica de València.
- Rossi, A. (2006). Şehrin Mimarisi (1. b.). N. Gürbilek, Çev.) İstanbul: Kanat Kitap.
- Rostami, R., Lamit, H., Khoshnava, S. M., Rostami, R., & Fitry Rosley, M. S. (2015). Sustainable cities and the contribution of historical urban green spaces: A case study of historical Persian gardens. Sustainability, 7(10), 13290-13316.
- Rypkema, D. D. (2008). Heritage conservation and the local economy. *Global Urban Development Magazine*, 4(1), 1-8.
- Sarıkaya Levent, Y. (2009). Tarihi Çevre Koruma Mevzuatına Genel Bir Bakış. *Dosya*, 14, 62-68.
- Seçkin, Y. Ç., & Dülger Türkoğlu, H. (2010). Amasya tarihi kent merkezi açık mekânlarının kullanım analizi. *İTÜ DERGİSİ/a*, 5(1).
- Sezer, D. (2010). Kastamonu kent dokusu içinde Cumhuriyet Meydanı'nın incelenmesi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Siewniak, M. (2010). Pielęgowanie drzew—dzisiaj. *Kurier Konserwatorski*, 8, 24-28.
- Sönmez, G. A. (2016). Intervening with landscape: a tool for urban conservation the case of Yahşibey, Bursa, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Steinberg, F. (1996). Conservation and rehabilitation of urban heritage in developing countries. *Habitat International*, 20(3), 463-475.
- Szmelter, A., & Zdunek-Wielgolaska, J. (2019, September). The History of City Planning at the Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology: Theory and Practice. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* (Vol. 603, No. 4, p. 042033). IOP Publishing.
- Szulczewska, B., & Kaliszuk, E. (2003). Challenges in the Planning and Management of 'Greenstructure' in Warsaw, Poland. *Built Environment (1978-)*, 29(2): 144-156.
- Taşmektepligil, S. K., & Polat, E. (2019). Planlama Hiyerarşisinde Koruma Amaçlı İmar Planlarının Konumlanması: Germir-Kayseri Örneği. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 6(1), 301-316
- TC. Kastamonu Belediyesi, İmar Müdürlüğü. (2022).
- Tekinbaş, B. B. (2008). Yargı kararlarında planlama. TMMOB Şehir Plancıları Odası.

- Ter, Ü. (2002). Konya kenti açık ve yeşil alan varlığı içinde tarihi kent merkezinin kentsel tasarımı üzerine bir araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Thompson, I.H., 2004. Ecology, Community and Delight: Sources of Values in Landscape Architecture. Taylor & Francis, London.
- Throsby, D. (2016). Investment in urban heritage conservation in developing countries: Concepts, methods and data. City, Culture and Society, 7(2), 81-86.
- Tuncer, M. (2006). Türkiye'de Tarihsel ve Kültürel Çevreleri Koruma Olgusu. <http://www.anthropology-works.org/sosyal/alanaras/ocaklar> (10.11. 2003).
- Uluç, A. (2014). A Framework for sustainable urban mobility in historic urban landscapes: a proposal for Antalya Kaleiçi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ulusay Alpay, B., Gökgür, P., & Kaya Altay, İ. (2017). The Importance of Conservation of Urban Identity and Memory in Spatial Planning: An Assessment of Yassiada. Global Built Environment Review.
- Ulusoy, Z. (1994). Kentsel Korumanın Fiziksel Ve Toplumsal Boyutları. 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kolokiyumu, 95-99.
- URL-1. <https://www.cliffsnotes.com/study-guides/sociology/population-and-urbanization/urbanization-and-its-historical-stages> Erişim Tarihi: 12/05/2021.
- URL-2. <https://www.mevzuat.gov.tr/> Erişim Tarihi: 05/11/2021.
- URL-3. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/11881/mod_resource/content/1/5.%20Hafta%20K%C3%BClt%C3%BCrel%20Peyzaj.pdf, Erişim Tarihi: 24/10/202
- URL-4. https://wblog.wiki/tr/Finger_Plan Erişim Tarihi: 15/09/2022.
- URL-5. <https://en.wikipedia.org/> Erişim Tarihi: 16/05/2022.
- URL-6. <https://www.tripadvisor.com.tr/> Erişim Tarihi: 09/09/2022.
- URL-7. <https://politiken.dk/ibyen/> Erişim Tarihi: 12/11/2022.
- URL-8 <http://www.bisanzioit.blogspot.com/2012/10/palmanova.html>
- URL-9. <https://www.visitpalmanova.it/> Erişim Tarihi: 07/10/2022.
- URL-10. <https://www.google.com/maps> Erişim Tarihi: 02/09/2021.
- URL-11. https://architektura.um.warszawa.pl/documents/12025039/19717181/PP_studium_an_lekki.pdf/634ada37-ab4c-15a8-699d-0448d67e4434?t=1634497951842

- URL-12. <https://mapio.net/images-p/121339436.jpg>
- URL-13. <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/51,34862,19988244.html?i=1&disableRedirects=true>
- URL- 14. <https://www.trfihi-parks.com/en/park-details/12526-Park-Morskie-Ok>
- URL-15. <https://www.aa.com.tr/tr/> Erişim Tarihi: 13/03/2022.
- URL-16. <https://earth.google.com/web/> Erişim Tarihi: 02/03/2022.
- URL-17. <https://antalya.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 27/03/2022.
- URL-18. <http://mimdap.org/2019/08/diyarbakir-surlari-ve-hevsel-bahceleri-kulturel-peyzaj-alani-korunmalidir/> Erişim Tarihi: 17/11/2022.
- URL-19. <http://kvgm.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 12/11/2022.
- URL-20. <https://docplayer.biz.tr/221147-Diyarbakir-kalesi-ve-hevsel-bahcelerikulturel-peyzaji-alan-yonetim-plani.html> Erişim Tarihi: 20/11/2022.
- URL-21. <https://whc.unesco.org/en/list/1488/> Erişim Tarihi: 30/11/2022.
- Walker, M., & Marquis-Kyle, P. (2004). *The illustrated Burra Charter: good practice for heritage places*.
- Wang, H., Ouyang, Z., Chen, W., Wang, X., Zheng, H., & Ren, Y. (2011). Water, heat, and airborne pollutants effects on transpiration of urban trees. *Environmental pollution*, 159(8-9), 2127-2137.
- Warshaw, J., Levrant, S. and Grover. P. (2000). Conservation of the Historical Environment – A Good Practice Guide For Planners, Royal Town Planning Institute.
- Welter, V. M. (2003). *Biopolis: Patrick Geddes and the city of life*. mit Press.
- Yazgan, E.M. 2004. Kentsel Tasarım Açısından Yeşil Alanlar, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Yüksek Lisans Ders Notları, Ankara.
- Yazgan, M. E., & Erdoğan, E. (1992). Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama. *Peyzaj mimarisi derneği yayınları*, 2, 205.
- Yazgı, B. (2006). İstanbul’ da Kent Formunun Mekansal Analizi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Planlama Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yazıcı, M. (2013). Resolving the historic urban tissue by tracing the changes as a basis for its conservation: Samsun from 20th century until today, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Yenen, Z. (1988). Vakıf kurumu-imaret sistemi bağlamında Osmanlı dönemi Türk kentlerinin kuruluş ve gelişim ilkeleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Yıldız, N. E. (2020). Peyzaj mimarlığı açısından tarihi kentler ve kent merkezleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(63), 3847-3861.
- Yılmaz, A., & Gül, S. (2018). Samsun Şehrinde Tarihî Yapı Mirası ve Şehirselleştirme. *Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS)*, 5(13), 49-67.
- Yılmaz, C. (2011). Samsun şehri; kuruluş yeri, nüfus ve kentsel gelişim Özellikleri. *Samsun Sempozyumu*, 13(16), 1-17.
- Yılmaz, C. SAMSUN ŞEHİRİ. 2015
- Yılmaz, N. (2005). Kent Merkezlerindeki Kentsel Sit Alanlarında Değişim Sürecinin Değerlendirilmesi Kayseri Kentsel Sit Alanı Ve Talas Kentsel Sit Alanları Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yörüten, G., & Hamamcıoğlu, C. (2018). 19. yüzyılda düzenlenen İstanbul Tarihi Yarımada'daki Ayvansaray ve Samatya yangın alanlarında günümüzdeki kentsel dokuların incelenmesi ve karşılaştırılması. *Kent Akademisi*, 11(1), 11-28.
- Yüceşahin, M., Bayar, R., & Özgür, M. (2004). Spatial Distribution of Urbanization and Its Change in Turkey. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 23-39.
- Zeren, N. (1990). Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım Süreci, İlkeler, Yöntemler. *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı*, 35-48.

EKLER

EK 1. Kentsel Sit Alanı İçinde Yer Alan Anıtsal Eserlerin Ait Oldukları Dönemlere Göre Dağılımı (Eyüpgiller, 1999)

DÖNEM	KONUM	YAPI TİPİ								
		Cami	Türbe	Hamam	Han	Medrese	İmaret	Bedesten	Kütüphane	Köprü
Çobanoğulları	Akmescit, Hepkebirler, Atabey Mahalleleri	Atabey Camii, Karanlık Evliya Mescidi	Aşıklı Sultan Türbesi, Firençşah Türbesi, Karanlık Evliya Türbesi, Müfessir Alaaddin Türbesi, Atabey Türbesi	Firençşah Hamamı, Vakıf Hamamı						
Candaroğulları	İsmailbey, Aktteke Mahalleleri	Ahmet Dede Camisi, Ahi Ali Mescidi, İbn Neccar Camisi, İsfendiyar Bey Camisi, Konsalar Camisi, İbrahim Bey (Aktekke) Camisi, Hamza Ağa Camisi, Cemaleddin Camisi, İsmail Bey Camisi	Süleyman Paşa Türbesi, İsa Dede Türbesi, Hatun Sultan Türbesi, Cemaleddin Ağa Türbesi	Bey Hamamı, Honsalar Hamamı, İsmail Bey Hamamı, Kale (Saray) Hamamı		İsfendiyar Medresesi, İsmail Bey Medresesi				
Osmanlı	Kastamonu Kentsel Sit Sınırı içinde kalan tüm mahalleler	Nasrullah Camisi, Yakup Ağa Camisi, Sinan Bey Camisi, Şaban Veli Camisi, Kırkçeşme Şeyh Mustafa Camisi, Haşan Efendi (Karanlık) Camisi, Kubbeli Mescid, Musa Fakih Camisi, Halife Sultan Camisi, Alaca Mescid(Mahkemealtı), Molla Said Mescidi, Ovalıpazarı Mescidi, Hacı Dede Mescidi, Haşan Çelebi Camisi, Baha Efendi Camisi, Abdurrezzak Mescidi, Kışla Camisi, Çay Camisi, Alpaslan Camisi, Kazancılar Mescidi, Deveciler Camisi, Ayıcılar Camisi, Hepkebirler Camisi, Cebirail Mescidi, Küpçiğez Mescidi, Saraçlar Camisi, Gökdere Camisi	Abdurrezzak Türbesi, Şeyh Şaban Veli Türbesi, Şeyh Mustafa Türbesi, Molla Said Türbesi, Yılanlı Türbesi, Hacı Dede Türbesi, Şeyh Ahmed Siyahi Türbesi, Taraklı Sultan Türbesi, Hepkebirler Türbesi, Deveci Sultan Türbesi	Arabapazarı Çifte Hamamı, Çifte Hamam, Dede Hamamı, Yakup Ağa (Hisarardı) Hamamı, Ferhad Paşa Hamamı, Yeni Hamam, Saray Hamamı	Balkapanı, Acem (Kürkçüoğlu) Hanı, Yanık Han, Reisülküttab (Urgan) Hanı,	Nasrullah el-Kadı Medresesi, Yakup Ağa Medreseleri, Münire Medresesi, Numaniye Medresesi	Yakup Ağa İmareti	Karanlık Bedesten	Şaban-ı Veli Kütüphanesi, Münire Medresesi Kütüphanesi, Numaniye Medresesi Kütüphanesi	Nasrullah Köprüsü

EK 2. 1979 ve 1990 Yılları Sit Alanları Konumları (Kastamonu Belediyesi, 2022)

	1.Derece Kentsel Sit	2.Derece Kentsel Sit	3.Derece Kentsel Sit	Arkeolojik Sit
1979 Planı	Yakupaga Cami, Honsalar Cami, Kırkodalı Konağı ve çevresi	İsmailbey Cami ve çevresi, Ayıcılar Sokak, Deveciler Sokak, Kırkçeşme Caddesi, Nasrullah Cami ve çevresi, Sinanbey Cami, 75. Yıl Cumhuriyet Sokağı, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Cami ve çevresi	Cumhuriyet Meydanı, Kaya Mezarları, Kastamonu Kalesi'nin batı yönü ve İsfendiyarbey Parkı ve çevresi	Kastamonu Kalesi
1990 Planı	İsmailbey Parkı ve çevresi, Yakupağa Cami, Honsalar Cami, Kırkodalı Konağı ve çevresi, Nasrullah Cami, Cumhuriyet Meydanı, Sinanbey Cami, 75. Yıl Cumhuriyet Sokağı, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Cami ve çevresi, Vali Konağı ve Çevresi	İsfendiyarbey Parkı ve çevresi, Kırkçeşme Caddesi ve çevresi, Merkez Ortaokulu ve çevresi, İbni Neccar Cami ve Kefeli Sokak ve çevresi	Cevizli Park ve çevresi, Eski Belediye binası ve çevresi, Yakupağa Caminin alt kısmı, İbni Neccar Cami ile 75. Yıl Cumhuriyet Sokak arasında kalan alan	Kastamonu Kalesi

EK 3. 1970, 1979 ve 1990 Planları hâlihazır alanlar, ilave edilen alanlar ve plan kararı alan büyüklükleri

ARAZİ KULLANIMI	HÂLİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1970 PLAN KARARI (HA)	HÂLİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1979 PLAN KARARI (HA)	HÂLİHAZIR ALANLAR (HA)	İLAVE EDİLEN ALANLAR (HA)	1990 PLAN KARARI (HA)
EĞİTİM TESİSİ ALANI	9,30 (%3,01)	4,40	13,70 (% 3,25)	13,70 (%4,56)	-2,68	11,02 (%3,67)	11,40 (%4,49)	1,36	12,76 (%5,17)
GELİŞME KONUT ALANI	0,00 (%)	44,20	44,20 (%10,48)	0,00 (%)	0,00	0,00 (%)	0,00 (%)	0,00	0,00 (%)
KONUT ALANLARI	95,80 (%31,09)	19,70	115,50 (%27,40)	115,50 (%38,5)	-2,81	112,69 (%37,56)	111,39 (%43,94)	-14,52	96,87 (%39,31)
KÜLTÜREL TESİS ALANI	6,00 (%1,94)	0,00	6,00 (%1,42)	6,00 (%)	0,68	6,68 (%2,22)	5,65 (%2,23)	-3,18	2,47 (%)
SAĞLIK TESİSİ ALANI	4,30 (%1,39)	0,00	4,30 (%1,02)	4,30 (%1,43)	-0,10	4,20 (%1,4)	1,74 (%0,68)	0,83	2,57 (%1,04)
SPOR ALANLARI	3,90 (%1,26)	3,90	7,80 (%1,85)	0,50 (%0,16)	0,00	0,50 (%0,16)	0,51 (%0,20)	-0,01	0,50 (%0,20)
TİCARET ALANLARI	2,50 (%0,81)	9,00	11,50 (%2,72)	9,00 (%)	1,79	10,79 (%3,59)	9,86 (%3,89)	6,46	16,32 (%6,62)
YEŞİL ALANLAR	42,40 (%13,76)	57,50	99,90 (%23,70)	54,88 (%18,29)	3,12	58,00 (%19,33)	45,36 (%17,89)	-14,30	31,06 (%12,60)
Park-Çocuk Bahçesi	0,70	21,60	22,30	2,30	7,20	9,50	2,84	11,12	13,96
Bahçelik Alan	2,30	-2,30	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Dere-Kullanılmayan Alan	26,30	-16,10	10,20	26,30	-16,10	10,20	26,76	-23,32	3,44
Ağaçlandırılacak Alan	0,00	54,30	54,30	13,18	19,69	32,87	13,18	0,49	13,66
Mezarlık	13,10	0,00	13,10	13,10	-8,17	4,93	2,58	-2,58	0,00
DİĞER	143,90 (%46,70)	-19,10	124,50 (%29,54)	96,12 (%32,04)	0,00	96,12 (%32,04)	67,53 (%26,64)	16,31	83,84 (%34,02)
TOPLAM	308,10 (%100)	119,60	421,40 (%100)	300,00 (%100)	0,00	300,00 (%100)	253,45 (%100)	-7,05	246,40 (%100)